

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Kunnioitusta ja tunnustusta etsimässä:

Sisällönanalyttinen tarkastelu Puolan statuspyrkimyksistä
vuosina 2007–2016

Tommi Eskola
Pro gradu -tutkielma
Ohjaajat: Hiski Haukkala, Heino Nyyssönen

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

ESKOLA, TOMMI: Kunnioitusta ja tunnustusta etsimässä: Sisällönanalyttinen tarkastelu Puolan statuspolitiikasta vuosina 2007–2016

Pro gradu -tutkielma, 76 s.

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma/Kansainvälisen politiikan opintosuunta

Elokuu 2016

Käsittelen pro gradu -tutkielmassani Puolan statuspyrkimyksiä erityisesti Euroopan unionin viitekehyksessä ja ”itäisen ulottuvuuden” kontekstissa. Puola on pyrkinyt nostamaan statustaan Euroopan unionissa korostamalla asemaansa merkittävimpänä unionin itäisen alueen valtiona. Erityisesti tämä näkyy Puolan ja Ruotsin yhteisessä Itäisen kumppanuuden aloitteessa, jonka avulla EU:n itäisiä naapurivaltioita saatettiin lähemmäs unionin toimintaa. Itäinen kumppanuus onkin Puolan statuspyrkimysten kannalta yksi merkittävimmistä onnistumisista. Tutkielmani tarkasteluajanjakso kattaa lähes koko Puolan EU-jäsenyyden ajan. Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä käytän sosiaalipsykologiasta johdettua sosiaalisen identiteetin teoriaa, jota kansainvälisen politiikan tutkimuksessa on sovellettu pitkälti nimenomaan statustutkimukseen. Teorian ytimessä ovat kolme identiteetin hallinnan strategiaa – sosiaalinen liikkuvuus, sosiaalinen kilpailu ja sosiaalinen luovuus –, joilla kaikilla on omat erityispiirteensä statuspyrkimysten toteuttamisessa. Tutkielmalla on kaksi keskeistä johtopäätöstä. Ensinnäkin, vaikka teoriakirjallisuuden mukaan toimija voi hyvin käyttää samanaikaisesti useita eri identiteetin hallinnan strategioita, Puolan tapauksessa voidaan tehdä selkeä havainto siitä, että valittua strategiaa käytetään hyvin johdonmukaisesti ja pitkäjänteisesti ajatellen. Toinen johtopäätös liittyy siihen, että valittu statuspolitiikka perustuu ainakin Puolan tapauksessa laajempaan historialliseen kontekstiin ja siitä tehtyihin tulkintoihin. Tulkintaerot ovat näkyvissä Kansallisfoorumi- sekä Laki ja oikeus -puolueen valinnoissa käytettävän identiteetin hallinnan strategian suhteen. Kansallisfoorumin hallituskausilla käytetty strategia on ollut sosiaalisen luovuuden strategia. Laki ja oikeus -puolueen hallituskausilla Puola on puolestaan kallistunut enemmän sosiaalisen kilpailun strategiaan.

Sisällys

1.	JOHDANTO	1
2.	STATUS JA SOSIAALISEN IDENTITEETIN TEORIA	6
2.1.	Status on mitä valtiot siitä tekevät.....	8
2.2.	Sosiaalisen identiteetin teoria.....	12
2.3.	Sosiaalisen identiteetin teoria kansainvälisessä politiikassa	14
3.	TUTKIMUSMENETELMÄNÄ SISÄLLÖNANALYYSI	22
4.	AINEISTO JA AINEISTON ANALYYSI	25
4.1.	”Nie ma wolności bez solidarności” – Puolalainen identiteetti ja poliittinen kulttuuri	26
4.2.	”Vulgaari mutta ylimielinen” – Puola hamuaa statusta 2005–2007.....	31
4.3.	”Me olemme Eurooppa ja Unioni” – Statuspolitiikka hakee muotoaan 2007–2010	38
4.4.	”Paras Puola joka meillä on koskaan ollut” –Statuspolitiikka terävöityy 2010–2015.....	47
4.5.	Paluu vuoteen 2005	60
5.	Lopuksi – luovuuden vai kilpailun strategia?	65
	LÄHTEET	71

1. JOHDANTO

”Ajoittain minua on kritisoitu olemattomista tuloksista Puolan ulkopolitiikassa. Tämä johtui siitä, että Euroopan unioni ei aina tehnyt mitä Varsova halusi sen tekevän. [...] Nykyisessä tilanteessamme ei ole olemassa tehokkaampaa tapaa toteuttaa Puolan ulkopolitiikan tavoitteita kuin vahvistaa asemaamme Euroopan unionin ja Naton kautta. Joskus se tarkoittaa kompromissin tekemistä, mutta tulokset ovat taattuja. Viimeisen seitsemän vuoden aikana tämä strategia ei ole koskaan pettänyt meitä. Sen sijaan se on mahdollistanut meille käsin kosketeltavien poliittisten, taloudellisten ja turvallisuuden etujen niittämisen.”¹

Ulkoministeri Radosław Sikorskin jäähyväiskirjoitus Rzeczpospolita-lehdessä 23.9.2014.

”Puolan ulkopolitiikka on saamassa takaisin sen vapauden, joka siltä puuttui muutaman viime vuoden aikana ja mihin jotkut kumppanimme eivät olleet tottuneet. Siitä [vapauden puutteesta] meidän pitäisi etsiä lähteet Puolasta annettuihin poleemisiin mielipiteisiin, joita viime päivinä on kuultu eurooppalaisilta poliitikoilta.”²

Ulkoministeri Witold Waszczykowski ensimmäinen *exposé* Puolan parlamentin alahuone *Sejm*’ssä 29.1.2016.

Tarkastelen tutkielmassani Puolan ulkopoliittisen statuksen kehittymistä sekä erityisesti siihen käytettyjä keinoja vuosien 2005–2016 välillä. Ajanjakso kattaa käytännössä koko Puolan Euroopan unionin jäsenyyden ajan (jäsen 1.5.2004 lähtien) sekä suurimman osan Puolan jäsenyysajasta Natossa (jäsen 12.3.1999 lähtien). Puola on kansainvälisen politiikan tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen tapaus, sillä se on onnistunut parhaiten hyödyntämään itäisen Keski-Euroopan 1990-luvun taitteen järjestelmämuutoksen kommunistihallintojen kaaduttua ja markkinatalouden saavutettua myös rautaesiripun itäisen puolen. Puolaa on pidetty kommunismista liberaaliin demokratiaan tapahtuneen siirtymän parhaimpana esimerkkinä ja mallina uusille demokratioille ympäri maailman, sillä vuonna 1989 tapahtunut järjestelmänmuutos suoritettiin sovittelemalla ilman väkivaltaa niin sanotuissa ”pyörän pöydän neuvotteluissa”, joissa osapuolina olivat vielä vallassa ollut kommunistihallinto sekä mahtavaksi kansaliikkeeksi noussut Solidaarisuus-liike. Myös kommunismin kaatumisen jälkeen Puola

---

¹ At times I have been criticised for lack of results in Poland’s foreign policy. This was because the European Union did not always do what Warsaw wanted it to do. [...] In our current situation there is no more effective way to implement Polish international goals than by strengthening our position through the European Union and NATO. At times this means working out a compromise, but the results are guaranteed. For the last seven years this strategy has never failed us. What it more it has allowed us to reap tangible political, economic and security benefits.

(Ellei toisin ole mainittu, kaikki käännökset ovat kirjoittajan tekemiä.)

² Polish foreign policy is regaining the empowerment it lacked during the last few years and to which some of our partners were not accustomed. This is where we should look for the sources of polemic opinions about Poland which in recent days have been heard from different European politicians.

on ollut esimerkki etenkin Euroopan lähialueille, sillä huolimatta kommunismin ajan jälkeisestä poliittisesta hajaannuksesta Puolan politiikassa oli lähes välittömästi yksi kirkas ja selkeä maali: Läntisen maailman instituutioiden – erityisesti Euroopan unionin ja Naton – jäseneksi pääseminen. ”Paluu Eurooppaan” oli usein käytetty slogan tavoitteiden kirkastamiseksi (Kuzniar 2009). Puola sai tuolloin tavoitteilleen paljon ymmärtäjiä, kannustajia sekä auttajia. Kaiken sen sekä poliittisen tahdon avulla Puola on tällä hetkellä entisistä Neuvostoliiton alusmaista ylivoimaisesti edistynein etenkin taloudellisilla mittareilla. Puolan status etenkin Euroopan unionissa on noussut huomattavasti EU-myönteisen ja yhteistyöhaluisen politiikan myötä, jonka takuuna on ollut Euroopassakin harvinainen, lähes vuosikymmenen mittainen poliittinen vakaus vuosien 2007–2016 välisenä aikana, jolloin keskustaoikeistolainen Kansallisfoorumi johti Puolaa kahden vaalikauden ajan.

Status on ominaisuus, jota toimija ei voi täysin luoda itselleen. Sitä voi tietysti edesauttaa erilaisilla strategioilla, mutta viime kädessä toimijan status on alisteinen muiden toimijoiden kollektiiviselle näkemykselle. Niinpä esimerkiksi suurvaltastatuksen omaavien valtioiden johtajien vierailu johonkin vähäisemmän statuksen maahan on katsottu olevan osoitus vierailukohteen merkittävyydestä (Pu & Schweller 2014). Yhdysvaltojen presidentin Barack Obaman vierailu Varsovassa kesäkuun alussa vuonna 2014 olikin painava osoitus Puolan statuksesta Euroopassa. Ukrainan kriisi oli edelleen hyvin akuutissa tilassa ja Puola oli pitänyt Euroopan unionin ja Naton itäisen sivustan tilanteesta ääntä koko vuoden. Puola olisi ensimmäisenä torjumassa mahdollista idästä tulevaa hyökkäystä. Obaman puhe Varsovan Kuninkaanlinnanaukiolla olikin suunnattu vahvistamaan puolalaisten luottamusta siihen kansainväliseen järjestelmään, jonka osaksi Puola halusi todella kovasti neljännesvuosista sitten.

Tiedän, että läpi historian, ystävät ovat hylänneet puolalaiset aina kun apua on tarvittu eniten. Joten olen tullut tänään Varsovaan - Yhdysvaltojen ja Naton puolesta - vahvistamaan meidän vankkumatonta sitoumustamme Puolan turvallisuudelle. [...] Me seisomme yhdessä - nyt ja aina - sillä teidän vapautemme on meidän. Puola ei koskaan tule olemaan yksin.³ (Obama 2014.)

---

³ I know that throughout history, the Polish people were abandoned by friends when you needed them most. So I've come to Warsaw today -- on behalf of the United States, on behalf of the NATO Alliance -- to reaffirm our unwavering commitment to Poland's security. We stand together -- now and forever -- for your freedom is ours. Poland will never stand alone.

Obaman vahva lausunto on yhteneväinen Radosław Sikorskin edellisellä sivulla olevan lausunnon kanssa. Molempien lausuntojen keskeinen ajatus on, että yhteistyön kautta on mahdollista saavuttaa uskottavia tuloksia. Maailman vahvimman valtion presidentin saapuminen Varsovaan ja hänen lupauksensa siitä, että Puola on tärkeä osa sitä järjestelmää, jonka jäseneksi se taisteli tiensä, on osoitus Puolan tärkeästä asemasta. Mutta Sikorskin näkemys on vain yksi tulkinta monista tarjolla olevista vaihtoehdoista. Edellisellä sivulla oleva nykyisen ulkoministerin Witold Waszczykowskiin tulkinta poikkeaa huomattavasti Sikorskin esittämästä. Kun Sikorski katsoo, että yhteistyöhaluinen ja sovinnollinen ulkopolitiikka on tuonut Puolalle pitkällä aikavälillä vain menestystä, Waszczykowskiin mielestä Puola on samalla menettänyt kykynsä tehdä politiikkaa ennakoivasti ja omilla ehdoillaan. Sen sijaan Puola on joutunut muiden toimijoiden vietäväksi. Mielenkiintoista on se, että molemmilla ulkoministereillä ja molemmilla näkökulmilla on tavoitteena sama asia: Nostaa Puola Euroopassa sellaiseen asemaan, että se voi ohjailla muiden toimijoiden politiikkaa.

Palaan tarkemmin puolalaiseen identiteettiin sekä nykyiseen poliittiseen tilanteeseen myöhemmin kappaleessa 4.1., mutta tässä vaiheessa on syytä tuoda esille, että Sikorskin ja Waszczykowskiin näkökulmien juuret ovat hyvin syvällä nykyisen kolmannen tasavallan alkuvuosien kamppailussa Solidaarisuus-liikkeen perinnöstä. Nykyinen puoluekenttä muotoutui hyvin pitkälti 2000-luvun alussa kun tämän hetken hallitsevat puolueet – keskustaoikeistolainen ja liberaali Kansallisfoorumi sekä oikeistolainen ja konservatiivinen Laki ja oikeus – perustettiin. Nämä kaksi puoluetta muodostavat Puolan statuspolitiikan pyrkimyksille kehyksen, jonka läpi statuspyrkimyksiä ja keinoja niiden toteuttamiseen arvioidaan.

Tutkielmani tarkoituksena on siis tarkastella niitä keinoja, joilla Puola on yrittänyt parantaa statustaan erityisesti Euroopan unionissa ja toissijaisesti Natossa. Vaikka Nato on Puolalle äärimmäisen tärkeä turvallisuuden kannalta, statuspyrkimysten kannalta se on hieman toissijainen. Syy on se, että Nato ei toimijana ole merkittävästi kehittynyt tarkastelujakson aikana vaan sen päämäärä on ollut varsin selvä. Siitä johtuen Naton sisällä ei ole käyty samanlaista debattia kuin Euroopan unionin sisällä. EU:ssa jäsenmaiden intressit eroavat paljon toisistaan ja korkeamman statuksen avulla kansallisista intresseistä on mahdollista tehdä koko unionin yhteisiä. Statuspyrkimysten saavuttamiseksi käytetyt kolme strategiaa – sosiaalinen liikkuvuus, sosiaalinen kilpailu sekä sosiaalinen luovuus – ovat peräisin tutkielmani teoreettisesta viitekehyksestä eli sosiaalisen identiteetin teoriasta. Samalla strategiat muodostavat teoriaohjautuvan analyysini analyysiyksiköt. Sisällönanalyttisessä tarkastelussa luokittelen aineistoa strategioiden mukaisesti ja sen tuloksena pystyn uskoakseni havainnollistamaan,

miten ja miksi Puola on käyttänyt edellä mainittuja strategioita statuspyrkimystensä saavuttamiseksi missäkin tilanteessa. Tarkastelen statuspyrkimyksien julkituontia erityisesti ”itäisen ulottuvuuden” kontekstissa, joka on ollut Puolalle erittäin tärkeä erityisesti EU:ssa ja viimeisimpinä vuosina lisääntyvästi myös Natossa. Euroopan unionin osalta etenkin Euroopan naapuruuspolitiikan (European Neighborhood Policy, ENP) yhteydessä oleva Itäinen kumppanuus (Eastern Partnership, EaP) on ollut Puolalle tärkein ”itäisen ulottuvuuden” viitekehys, jonka avulla se on pystynyt nostamaan arvostustaan Euroopan unionissa. Itäinen ulottuvuuden konteksti ei tietenkään kerro kaikkea Puolan statuspyrkimyksistä. Yhtä lailla Puolalla tärkeitä statuspolitiikan ulottuvuuksia ovat Euroopan unionin sisällä muun muassa maatalous sekä erilaiset rahoitusmekanismit kuten EU:n rahoituskehys ja erilaiset rakennerahastot.

Kansainvälisen politiikan tutkimuksen sekä oman kiinnostukseni kannalta itäinen ulottuvuus on kuitenkin relevantin ja tarjoaa syvän katsauksen itäisen Keski-Euroopan yhteen merkittävimpään valtioon. Suomessa Puola ja Itäinen Keski-Eurooppa yleisesti ovat tutkimuksellisesti melko tuntemattomia, mistä osoituksena on esimerkiksi Puolan viime syksyn parlamenttivaalien ja sen jälkeisten tapahtumien uutisointi. Suomalaista mediaa seuraamalla (jossain määrin pois lukien Helsingin Sanomat) oli hyvin vaikea muodostaa kattavampaa kuvaa siitä, kuinka merkittävä Laki ja oikeus -puolueen voitto ja Kansallisfoorumin tappio itse asiassa olivat. Toivon pystyväni tutkielmassani valottamaan myös Puolan poliittista kulttuuria ja sen historiallista vaikutusta tämän hetken tapahtumiin. Suomessa akateemista tutkimusta Puolasta on viime vuosina tehnyt esimerkiksi everstiluutnantti Torsti Sirén (2009), jonka Maanpuolustuskorkeakouluun tekemä väitöskirja *State agent, identity and "world order": Reconstructing Polish defence identity after the Cold War era* on erinomainen tutkimus puolalaisesta identiteetistä ja sen muokkaantumisesta turvallisuuden näkökulmasta. Lisäksi Marko Mäntylän (2009) Tampereen yliopistoon tekemä pro gradu -tutkielma *Neljäs tasavalta: moraalivallankumous vai häpeällinen farssi. Kilpailevia kertomuksia Puolan valtiomuutoksesta ja paikasta Euroopassa vuosina 2005–2007* valottaa Laki ja oikeus puolueen ensimmäisen, tosin lyhyeksi jääneen valtakauden aikana Puolan tulevaisuudesta käytyä debattia. Suosittelem edellä mainittuja teoksia lukemistoksi Puolasta kiinnostuneille.

Tutkielmani etenee niin, että seuraavassa luvussa esittelen statuksen käsitteen sekä tutkielmani teoreettisena kehyksenä toimivan sosiaalisen identiteetin teorian. Kolmannessa pääluvussa esittelen sisällönanalyysin tutkimusmenetelmänä ja neljännessä pääluvussa siirryn itse aineiston analyysiin. Olen jakanut analyysiin neljään osaan tarkasteluajanjakson hallituskausien mukaan. Analyysiluvun

aluksi käsittelen puolalaisen identiteetin muodostumista sekä kolmannen tasavallan poliittisen kentän kehittymistä. Lopuksi-luvun jälkeen olen vielä lisännyt lyhyet loppusanat, sillä tutkielma valmistui pääpiirteittäin kesäkuussa 2016, mutta lepäsi tietokoneen kovalevyllä vielä elokuuhun asti. Loppusanoissa olen huomionut etenkin kesän aikana tapahtuneita asioita, kuten parlamenttivaalien jälkeisen poliittisen sekaannuksen ajan viimeisimpiä käännöksiä sekä Puolalle erittäin merkityksellisen Naton huippukokouksen vaikutukset Puolan satusasemaan.

2. STATUS JA SOSIAALISEN IDENTITEETIN TEORIA

Tämän luvun tarkoituksena on muodostaa teoreettinen viitekehys, joka toimii pohjana aineiston analyysille. Tutkielman tavoitteena on havainnollistaa, miten Puolan turvallisuuspoliittinen status on kehittynyt Natossa ja Euroopan unionissa. Tutkimuskysymykseni on siis, mitä identiteetin hallinnan strategiaa Puola on missäkin tilanteessa käyttänyt statuspyrkimystensä edistämiseksi.

Kansainvälisessä politiikassa statusteorioita on käytetty etenkin käsiteltäessä nousevia valtoja/valtioita (rising powers). Usein teorioita on sovellettu tilanteisiin, joissa on mukana yksi tai useampi suurvalta tai siihen asemaan nousemista yrittäviä valtioita. Viime vuosina statusteorioita on sovellettu etenkin Kiinan pyrkimykseen nousta suurvaltastatukseen Yhdysvaltojen rinnalle (ks esim. Pu & Schweller 2014). Kiina on kuitenkin hyvin ainutlaatuinen tapaus, sillä se on nykyvaltioista oikeastaan ainoa, jolla on mahdollisuus nousta suurvaltastatukseen. Suurvaltastatus on tietysti abstrakti käsite. Taloudellisilla mittareilla Kiina on jo suurvalta, mutta esimerkiksi sotilaallisesti Kiina jää Yhdysvaltojen taakse.

Suurvaltastatuskamppailun takana on kuitenkin jatkuvasti käynnissä pienempiä statuskamppailuja, jotka ovat yhtä merkittäviä. Myös pienemmät statuskamppailut muuttavat valta-asetelmia ja sitä myötä valtioiden toimintaa. Statuskamppailujen keskiössä on toimijoiden keskinäinen vertailu ja pyrkimys olla parempi niillä osa-alueilla, jotka ovat kulloisenkin statuskamppailun keskiössä. Toimija, tutkielmani tapauksessa Puola, voi verrata itsesään statukseltaan samantasoisin toimijoihin, alemman statuksen toimijoihin ja korkeamman statuksen toimijoihin. Vertailu ei kuitenkaan ole sattumanvaraista, sillä jokainen valtio kuuluu johonkin viiteryhmään, jonka sisällä statuskamppailu yleensä tapahtuu. (Larson *et al.* 2014.) Puolalle läheisimpiä ja merkityksellisimpiä viiteryhmiä ovat Euroopan unioni ja Nato. Lisäksi merkityksellinen on Visegrad-ryhmä, jonka Puola muodostaa yhdessä Tšekin, Slovakian ja Unkarin kanssa.

Statusta ja sen muodostumista on kansainvälisessä politiikassa tutkittu yllättävän vähän ja hyvin kapeasta näkökulmasta. Lähes poikkeuksetta statusta määrittävänä tekijänä on ollut lähinnä sotilaallinen voima ja materiaallinen kyvykyys yleisesti. Jos status onkin ollut käsittelyssä, se on yleensä käsitelty apukäsitteiden kuten arvovallan tai kunnian kautta (Forsberg 2014, 324). Statukseen liittyvät apukäsitteet eivät kuitenkaan tavoita statuksen koko olemusta, kuten hieman myöhemmin tässä luvussa esitän. Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa englantilaisen koulukunnan myötä ajatus sosiaalisista hierarkioista nousi esiin, mutta statuksen käsitteeseen siinä ei varsinaisesti puututtu

(Larson *et al.* 2014, 4.) Larson *et al.*:n (2014, 5) mukaan statuksen teoretisointi ei sopinut 1980- ja 1990-luvuilla tieteenalaa muokanneeseen debattiin, joka ”piti sisällään ’paradigmasodan’ neorealismien, institutionalismin ja konstruktivismin välillä, ja käsitteitä kuten keskinäisriippuvuus, regiimit, normit ja ei valtiolliset toimijat”. Viimeisen vuosikymmenen aikana kansainvälisen politiikan tutkimus on saanut paljon sisältöä yhteiskuntatieteistä kuten sosiologiasta ja sosiaalipsykologiasta, ja siten myös status on noussut uudella tavalla tutkimukseen (Larson *et al.* 2014, 5).

Käyttämäni teoreettinen malli, eli *sosiaalisen identiteetin teoria* on esimerkki edellä mainitusta kansainvälisen politiikan tutkimuksen monitieteellistymisestä. Sosiaalisen identiteetin teoria on alkujaan sosiaalipsykologian tieteenalalta kun sosiaalipsykologi Henri Tajfel kehitti teoriaa 1970- ja 1980-luvuilla. Kansainvälisen politiikan tutkimukseen sen ovat tuoneet erityisesti kuluvan vuosikymmenen aikana Deborah Larson ja Alexei Shevchenko (2010, 2014). Heidän sovellutuksissaan keskiössä on valtiotoimija, joka erilaisia strategioita käyttämällä pyrkii nostamaan statustaan vertailussa saman viiteryhmän muihin toimijoihin. Teoria ei ole ollut tieteenalalle tuntematon aiemminkaan, ja käsittelenkin tieteenalan debattia aiheesta tämän luvun lopussa. Kansainvälisen politiikan tutkimukseen sovellettuna teoria selittää yhden toimijan statuspyrkimyksiä jonkin ryhmän sisällä tai joidenkin ryhmien välillä, tai jonkin alaryhmän (subgroup) statuspyrkimyksiä jonkin ryhmän sisällä tai joidenkin ryhmien välillä.

Käsittelen ensin statusteoriaa yleisesti ja paneudun erityisesti muutamiin keskeisiin käsitteisiin kuten statussignaalointiin, statussymboleihin ja statusmerkitsijöihin. Sen jälkeen otan tarkemmin käsittelyyn sosiaalisen identiteetin teorian. Esittelen lyhyesti alkuperäisen, vuonna 1986 muotonsa saaneen teorian sekä tarkemmin sen sovellutuksen kansainvälisen politiikan tutkimukseen. Keskeisiä käsitteitä ovat jo äsken mainitut identiteetin hallinnan strategiat, eli sosiaalinen liikkuvuus, sosiaalinen kilpailu sekä sosiaalinen luovuus. Statusta kansainvälisessä politiikassa on selitetty sosiaalisen identiteetin teorian (social identity theory) avulla. Psykologiasta johdettu teoria selittää ryhmädynamiikkaa ryhmän sisällä (intragroup) sekä eri ryhmien välillä (intergroup). Status on muiden toimijoiden tunnustama. Yksilötasolla ammatti tai vaikkapa akateeminen arvo on osoitus tietystä statuksesta tietyn ryhmän sisällä. Kansainvälisessä järjestelmässä esimerkiksi Yhdysvaltojen hegemonistatus perustuu muiden valtioiden yhteisymmärrykseen asiasta.

2.1. Status on mitä valtiot siitä tekevät

Status on kiinnostava käsite kansainvälisessä politiikassa, sillä se on hyvin keskeinen osa valtioiden välistä vuorovaikutusta. Samalla se kuitenkin risteää ja eroaa muiden keskeisten valtioiden kanssakäymistä kuvaavien käsitteiden, kuten vallan, auktoriteetin, kunnian ja arvovallan, kanssa.

Kuten useimmille kansainvälisen politiikan käsitteille, myös statukselle on olemassa eri määritelmiä, mutta mielestäni kuvaavin on Paulin, Larsonin ja Wohlforthin teoksessaan (2014, 7) esittämä määritelmä. Sen mukaan status perustuu ”kollektiivisiin uskomuksiin kyseisen valtion rankingista arvotetuissa ominaisuuksissa (varallisuus, merkittävät kyvykkyydet, kulttuuri, demografinen asema, yhteiskuntapoliittinen rakenne ja diplomaattinen painoarvo)”⁴. Statuksella on lisäksi kaksi toisiinsa liittyvää ulottuvuutta, joiden kautta se tulee ilmi muille toimijoille. Ensinnä se ilmenee jäsenyytenä erilaisissa, usein korkean profiilin ryhmissä kuten Euroopan unioni, Nato tai G20. Lisäksi se ilmenee ”suhteellisena asemana kyseisen ryhmän sisällä”. (Larson *et al.* 2014, 7.) Esimerkiksi Puolalla on Naton sisällä suhteessa hyvin korkea asema verrattuna Islantiin, vaikka Islanti on perustajajäsen ja Puola yksi uusimmista tulokkaista.

Status on siis suhteellinen, mutta lisäksi myös kollektiivinen sekä subjektiivinen. Subjektiivisuus tarkoittaa, että status ei suinkaan riipu perinteisen ajattelun tapaan täysin materiaalisista kyvyistä eikä valtion omasta toiminnasta vaan lähes täysin siitä miten muut toimijat tulkitsevat ja kommentoivat statusta hamuavaa toimijaa (Larson *et al.* 2014, 8). Subjektiivisuus onkin siis tavallaan sosiaalinen konstruktio (Larson *et al.* 2014, 9). Esimerkkinä Larson, Paul, ja Wohlforth (2014, 9) käyttävät 1980-luvun Neuvostoliittoa ja 1400-luvun Portugalia.

Neuvostoliitolla oli erittäin korkea status joka perustui pitkälti sen erinomaiseen sotilaalliseen suorituskyykyyn ja vahvaan globaaliin ulottuvuuteen (global reach), mutta muun muassa taloudellisesti ja teollisesti se oli erittäin huonossa kunnossa. Samoin Portugalin status 1400-luvulla oli vahvan siirtomaaomistuksen vuoksi hyvin korkea, vaikka taloudellisesti Portugali oli todella huonossa tilanteessa. Kumpikin valtio onnistui kuitenkin tuomaan parhaat kykynsä esille ja peittämään huonommat, joka on yksi sovellutus aiemmin mainitusta sosiaalisen luovuuden strategiasta. Kuten myöhemmin tulemme huomaamaan, se on statuskamppeiluissa yksi olennaisimmista taidoista.

---

⁴ [A]s collective beliefs about a given state’s ranking on valued attributes (wealth, coercive capabilities, culture, demographic position, sociopolitical organization, and diplomatic clout) (Larson *et al.* 2014, 7).

Statuksen kollektiivisuus tarkoittaa sitä, että tietyn ryhmän, esimerkiksi Naton, jäsenmailla on selkeä käsitys siitä, mitkä valtiot ovat ryhmän jäseniä ja mikä jäsenten keskinäinen asema ryhmän sisällä on (Larson *et al.* 2014, 9). Statuksen kollektiivisuus tiivistyy hyvin ajatuksessa, että

[s]osiaalinen status lepää kollektiivisen arvioinnin, tai oikeastaan ryhmän konsensuksen, varassa. Kukaan ihminen ei voi itsekseen antaa statusta toiselle ihmiselle, ja jos jokainen arvioisi kyseisen ihmisen statuksen eri tavalla, hänellä ei olisi statusta ollenkaan (Larson *et al.* 2014, 8)⁵.

Statuksen suhteellisuus on mielestäni olennaisin ulottuvuus, jonka kautta statusta ja statuspyrkimyksiä voi yrittää ymmärtää. Status voi olla *positionaalinen hyvä*⁶ tai *yhteinen hyvä*⁷. Perinteisesti statuksen ajatellaan olevan positionaalinen hyvä, minkä hankkiminen tai menettäminen on yksinkertaista nollasummapeliä: kaikki toimijat eivät voi nauttia merkittävää statusta, ja jos jonkun status nousee, jonkun toisen status väistämättä laskee (Larson *et al.* 2014, 9). Kapea-alainen nollasumma-ajattelu myös tekee korkeamman statuksen tavoittelusta hyvin raakaa, sillä se rajoittaa käytettävissä olevat statuspyrkimyskeinot oikeastaan täysin sosiaalisen kilpailun strategiaan, eli avoimeen haastoon toisen toimijan statuksen oikeutuksesta (Larson & Shevchenko 2010, 10). Nollasumma-ajattelua hedelmällisempi tapa on kuitenkin ajatella status yhteisenä hyvänä. Se antaa statukselle ja sen muodostumiselle enemmän liikkumavaraa, sillä status yhteisenä hyvänä poistaa kapean nollasumma-ajattelun kokonaan (Larson *et al.* 2014, 9). Tietysti ryhmän sisällä kilpailu statuksesta jatkuu myös tilanteessa, jossa status ajatellaan yhteisenä hyödykkeenä. Esimerkiksi Euroopan unioni on mielestäni hyvä esimerkki siitä, miten status on yhteinen hyvä. Jokainen unionin jäsenmaa saa jo pelkän jäsenyyden myötä tietyn statuksen unionin ulkopuolisten valtioiden silmissä. Kuitenkin unionin sisällä kilpailu suhteellisesta statuksesta on edelleen mahdollista ja periaatteessa jokaisen jäsenvaltion ulottuvissa.

Statussignaaloinnin, eli tutkielmani tapauksessa identiteetin hallinnan strategioiden käyttämisen, tarkoituksena on siis pyrkiä vaikuttamaan muiden toimijoiden käsitykseen itsestä. Korkeampaa statusta haluava valtio tuo statuspyrkimyksensä esiin kansainvälisellä areenalla, sillä kuten on jo käynyt selväksi, status on riippuvainen muiden toimijoiden tunnustuksesta. Ongelmana kuitenkin on se, että lähetettyjen signaalien vastaanottajia on hankala kontrolloida. Kansainväliselle areenalle tarkoitettut viestit tulkitaan tietysti myös kotimaassa, joten statussignaloinnista tulee niin sanottu ”kahden tason

---

⁵ Social status rests on collective judgement, or rather a consensus of opinion within a group. No one person can by himself confer status on another, and if a man's social position were assessed differently by everybody he met, he would have no social status at all. (Käännös oma.)

⁶ Positional good. (Larson *et al.* 2014, 9) (Käännös oma.)

⁷ Club good. (Larson *et al.* 2014, 9) (Käännös oma.)

pelii” (two-level game) (Pu & Schweller 2014, 144). Siten signaaleista tulee helposti myös osa kansallisen tason politiikkaa. Se puolestaan voi aiheuttaa hankaluuksia statuspyrkimyksille, kun demokraattisesti valittu valtion johto alkaa miettimään, miten ensisijaisesti kansainväliselle tasolle tarkoitettu signalointi voi vaikuttaa asemaan kotimaan politiikassa (Pu & Schweller 2014, 145). Samoin kansalaisille tarkoitettu signalointi voidaan tulkita eri tavalla kansainvälisellä areenalla. Näin kävin Puolassa, kun Laki ja oikeus -puolue pyrki vaalien jälkeen ensisijaisesti osoittamaan kansalaisille, että se aikoo korjata Puolan kansainvälisen statuksen puolueen katsomalle tasolle. Signalointi kuitenkin tulkittiin myös kansainvälisesti ja siihen myös reagoitiin vahvasti.

Olenaisesti statukseen liittyvä käsite on tietysti *valta*. Larson, Paul ja Wohlforth huomauttavat (2014, 13), että vaikka valta etenkin kansainvälisen politiikan tutkimuksessa viittaa lähes pelkästään resursseihin ja kyvykkyyksiin, on kuitenkin ”tärkeää pitää ne erillään, sillä resurssit kuten raha tai sotilaallinen voima eivät saumattomasti käänny vallaksi”. Eivätkä varsinkaan statukseksi. Korkea status toki kasvattaa todennäköisyyttä sille, että kyseisellä toimijalla on myös valtaa, mutta ei takaa sitä varmasti (Larson *et al.* 14). Mitattavissa olevat resurssit kuten sotilaallinen voima liittyvät oleellisesti valtaan ja statukseen, sillä sellaisilla valtioilla on usein enemmän valtaa ja korkeampi status. Materiaaliset resurssit ovat osatekijä yhdessä ei-materiaalisten kykyjen kuten innovaatiokyvyn tai julkisen terveydenhuollon kanssa mitattaessa valtaa ja statusta. (ibid.) Oleellisinta on ymmärtää, että valta ja status limittyvät monilta osin toisiinsa, mutta hienoisetkin erot voivat olla merkittäviä. Larson *et al.*:n (2014, 15) käyttämä klassinen esimerkki hienoisista eroista on entinen presidentti, jolla on usein erittäin korkea status, mutta hyvin vähän tai ei lainkaan käytännön valtaa.

Toisaalta ei ole syytä tehdä tästäkään asiasta liian yksinkertaisia päätelmiä. Puolassa Laki ja oikeus -puolueen puheenjohtaja, entinen pääministeri Jarosław Kaczyński kieltäytyi vuonna 2015 ensin puolueen presidenttiehdokkuudesta ja myöhemmin pääministeriehdokkuudesta jääden ilman virallista valta-asemaa viime syksyn parlamenttivaalien jälkeen, sillä Kaczyński ei asettunut ehdolle edes kansanedustajaksi. Kuitenkin valistuneiden arveluiden mukaan Kaczyńskin status puolueessa on tehnyt hänestä Puolan korkeimman vallankäyttäjän hänen ohjaillessansa pääministeriä ja presidenttiä (Cienski 2015.). Korkea status ja valta-asema saattavat olla siis myös piilotettuja.

Auktoriteetti korostaa jo äsken mainittua vallan legitiimiä käyttöä. Myös auktoriteetti liittyy vallan ja statuksen kanssa. ”Valta jakaa auktoriteetin kanssa kyvyn saada aikaan tottelevaisuutta, mutta vallan

käyttäminen ei välttämättä ole legitiimiä”⁸, ja koska status oikeuttaa vallan legitiimin käytön, on tärkeää pystyä erottamaan nämä kolme käsitettä toisistaan (Larson *et al.* 2014, 14). Kaksi muuta statuksen kanssa limittyvää käsitettä ovat *arvovalta*⁹ ja *kunnia*. Status ja arvovalta ovat hyvin samankaltaisia käsitteitä ja ne operoivat samassa ulottuvuudessa, mutta olennaista on, että arvovalta ei voi määrittää sijoitusta jonkin ryhmän sisällä (emt., 17). Arvovalta on hieman samankaltainen kuin se aiemmin mainittu entinen presidentti: asema on muodollinen eikä varsinaisesti mitattavissa, mutta etenkin kulisseyksissä arvovalta voi mahdollistaa piilotettua vallankäyttöä. Kunnialla on Larsonin, Paulin ja Wohlforthin (2014, 17) mukaan oikeastaan sama suhde statukseen kuin arvovallalla. Kunniaa ei voi mitata eikä sitä voi saavuttaa loputtomasti lisää, mutta sen voi kyllä menettää. He rinnastavat kunnian valtion ”kasvoiksi”, joiden menettämistä kukaan ei halua kokea.

Ennen kuin siirryn teoriaosuuden keskisimpään asiaan, eli sosiaalisen identiteetin teoriaan on vielä paikallaan pohtia hetki sitä, miksi statuksella on merkitystä valtioiden välisessä kanssakäymisessä? Seuraavien kappaleiden kuluessa käy hyvin selväksi, että yksi perustava syy sille on se, että ryhmät sisällään ja keskenään muodostavat luonnostaan hierarkioita ja jaotteluita. Statuskilpailun kannalta keskeisintä on se, että status on aina suhteellinen ja riippuvainen toimijan omasta sekä muiden toimijoiden tulkinnasta eikä ryhmän toimijoiden statusranking ole mikään objektiivinen totuus. Status muodostuu siis lopulta tulkinnoista. (Forsberg 2014, 324.) Jos toimijan oma tulkinta omasta statuksestaan eroaa radikaalisti muiden toimijoiden tulkinnasta, seurauksena on statuskonflikti, jota toimijat yrittävät ratkaista parhaan kykynsä mukaan. Yksi tapa ratkaista konflikti on eri identiteetin hallinnan strategioiden käyttö, joihin palaan hetken kuluttua. Jos statusta ajatellaan yhteisenä hyvänä, statusta hamuava toimija ei ole ainoa potentiaalinen voittaja statuskamppailussa (emt., 325). Jos jokin toimija tunnustaa toisen toimijan statuksen, on oletettavaa, että toimijoiden välit paranevat ja myös ulkopuoliset toimijat saattavat osoittaa arvostusta statuksen tunnustaneelle (emt., 325). Tällä tavalla on mahdollista kerätä aiemmin mainittuja arvovaltaa ja kunniaa, joiden avulla voi saavuttaa kulissien takaista valtaa.

Statustunnukset ja statusmerkitsijät ovat olennaisia tapoja ymmärtää mistä statuskamppailut johtuvat. Asia on helppo ymmärtää esimerkin kautta, missä henkilö on kateellinen naapurinsa autolle. On täysin mahdollista, että hienomman auton omistaja on taloudellisesti todella kurjassa tilanteessa ja autoa kadehtiva henkilö puolestaan on todella vakavarainen. Kun status kuitenkin on riippuvainen

---

⁸ Power shares with authority the ability to elicit compliance, but the exercise of power is not necessarily legitimate. (Käännös oma.)

⁹ Prestige

ulkopuolisten tulkinnoista, saattaa köyhä mutta hienolla autolla ajava olla tietyn ryhmän sisällä statukseltaan korkeampi kuin rikas mutta ei niin hienolla autolla ajava. Kansainvälisessä politiikassa esimerkiksi käy jo aiemmin mainittu Neuvostoliiton ja Portugalin yhdelle näkyvälle statustunnukselle perustuva, mutta suhteettoman suuri statusasema.

Yksi tärkeimmistä statuksen mukanaan tuomista eduista on kunnioitus ja sitä kautta vapaus toimijan tekemille päätöksille (Larson *et al.* 2014, 18). Korkeamman statuksen toimijan on helpompi taivutella muita toimijoita tahtoonsa ja saada muut toimijat toimimaan haluamallaan tavalla. Status on olemukseltaan hyvin pysyvää. Kun sen on kerran saavuttanut, se on hyvin hankala menettää vaikka muut toimijat yrittäisivät haastaa vallitsevaa statushierarkiaa. Yhdysvallat on hyvä esimerkki statuksen pysyvyydestä. Jo vuosien ajan on pohdittu, onko Yhdysvallat enää maailmanpolitiikan hegemoni, mutta vieläkään asiasta ei vallitse konsensusta. Näkemys statuksen tuomasta toiminnan vapaudesta kuvastuu myös johdantoluvun ensimmäisen sivun kahdessa sitaatissa. Radosław Sikorski ja Witold Waszczykowski tavoittelivat molemmat Puolalle korkeaa statusta ja toiminnan vapautta, mutta eri keinoilla. Sikorski katsoi omalla ulkoministerikaudellaan, että statuksen nostaminen kulisseyksissä ja pienemmillä toimilla johtaisi lopulta hyvään lopputulokseen. Waszczykowskiin näkemyksen mukaan Sikorskin taktiikka ennemmin alisti Puolan muiden toimijoiden päätöksentekoon. Hänen mielestään avoimempi statuskilpailu takaisi Puolalle paremman ja korkeamman statuksen.

2.2. Sosiaalisen identiteetin teoria

Sosiaalisen identiteetin teoria (social identity theory) on yksi uudemmista kansainvälisen politiikan tutkimukseen lainatuista teorioista, joka on myös osoittautunut varsin käyttökelpoiseksi (ks. esim. Mercer 1995, Hymans 2002, Larson & Shevchenko 2010, 2014). Teoria selittää ryhmien välistä sekä ryhmien sisäistä dynamiikkaa ja konflikteja yksilön (valtion) näkökulmasta.

Esittelen seuraavaksi lyhyesti Henri Tajfelin kehittämän alkuperäisen teorian ja siirryn sen jälkeen käsittelemään teorian sovellutusta kansainvälisen politiikan tutkimuksessa. Lopuksi niputan statuksen ja sosiaalisen identiteetin teorian yhteen pakettiin. On tärkeää ottaa huomioon, että Tajfelin alkuperäinen teoria käsitteli yksilöitä ja yksilöiden muodostamien ryhmien suhteita eikä teoriaa siten voi täysin suoraan soveltaa kansainvälisen politiikan tutkimukseen. Niinpä käytänkin tutkielmassani Larsonin ja Shevchenkon muokkaamaa ja kansainvälisen politiikan tutkimukseen sovellettua teoriaa, minkä keskiössä on yksittäinen valtiotoimija, jonka statuspyrkimyksiä tarkastellaan. Ryhmä-elementti ei siinä ole niin tärkeä kuin alkuperäisessä teoriassa.

Alkuperäisen sosiaalisen identiteetin teorian merkittävimpana kehittäjänä pidetään sosiaalipsykologi Henri Tajfelia (1919 – 1982). Tajfel etsi tutkimuksissaan pienintä mahdollista nimittäjää, joka laukaisee ryhmien välisen diskriminaation (Tajfel 1973, 151). Ryhmien välistä konfliktia oli tutkittu jo aiemminkin ja hallitsevana teoriana pidettiin Muzafer ja Carolyn Sherifin 1950-luvulla kehittämää realistista konfliktiteoriaa (realist conflict theory) (Mercer 1995, 237). Tajfel ei tyytynyt Sherifien esittämään funktionaaliseen näkemykseen konfliktin luonteesta ja pyrki siis etsimään pienimmän mahdollisen nimittäjän, joka laukaisee ryhmien välisen diskriminaation. Tajfel toteutti ensimmäisen käytännön kokeensa vuonna 1970 ja toisen vuonna 1973 yhdessä eurooppalaisista psykologeista koostuvan ryhmän kanssa. Koeasetelmat ja tulokset julkaistiin Tajfelin (1973) ja hänen ryhmänsä artikkelissa *Social categorization and intergroup behavior*. Tajfelin kokeissa ei ollut Sherifien kokeiden tavoin kyse resurssikilpailusta, vaan tavoitteena oli tutkia, riittikö pelkkä ryhmiin jakaminen aiheuttamaan kilpailua ryhmien välillä. Kilpailun tarpeettomuudesta diskriminaation syntymisessä oli jo olemassa jonkin verran suuntaa-antavaa tutkimusta. Tajfelin näkemyksen mukaan oletus oli perusteltu. (emt., 153.)

Tajfel ja hänen ryhmänsä suorittivat kaksi koetta, joissa molemmissa koehenkilöinä käytettiin yhteensä 126:a 11–14 vuotiasta koulupoikaa. Koetilanteessa jokaista testattiin yksilönä, eivätkä he saaneet missään vaiheessa tietää mihin koeryhmään he itse kuuluivat tai keitä muita kuului samaan ryhmään. (emt., 153–154.) Molempien kokeiden ensimmäisessä vaiheessa koehenkilöt jaettiin ryhmiin näennäisesti sen perusteella, miten he suoriutuivat nopeasta havainnointitehtävästä. Ensimmäisessä kokeessa koehenkilöiden piti arvioida monta mustaa ympyrää he näkivät muutaman sekunnin ajan näytetyssä kuvassa. Toisessa kokeessa koehenkilöiden piti puolestaan tunnistaa kahden eri taidemaalarin maalaamia tauluja. (Tajfel 1973, passim.) Todellisuudessa ryhmät kuitenkin jaettiin sattumanvaraisesti.

Kummankin kokeen toisessa vaiheessa koehenkilöiden piti joko antaa pisteitä tai ottaa pisteitä pois muilta koehenkilöiltä. Kerrallaan pisteytettiin kaksi koehenkilöä, jotka saattoivat olla sisä- ja ulkoryhmästä, vain sisäryhmästä tai vain ulkoryhmästä. Pisteskaala vaihteli hieman, mutta aina yhtenä vaihtoehtona oli antaa molemmille koehenkilöille saman verran pisteitä.¹⁰ Jo ensimmäisen kokeen jälkeen tulokset puhuivat puolestaan ja artikkelin johtopäätöksiin kirjattiinkin, että ”sisäryhmä/ulkoryhmä -jaottelu johti tarkoituksenmukaiseen strategiaan, jossa tehdään suhteellisen epäreiluja päätöksiä suosien sisäryhmää” (Tajfel 1973, 162). Erityisen huomioitavaa kokeen tuloksissa

---

¹⁰ Koeasetelmasta on tarkemmin kerrottu Tajfelin (1973) artikkelissa *Social categorization and intergroup behaviour*.

oli se, että sisäryhmän koehenkilöt eivät niinkään yrittäneet pisteytyksellä saada omalle ryhmälleen maksimaalista tuottoa (maximum ingroup payoff) vaan he pyrkivät maksimoimaan piste-eron ryhmien välillä (maximum difference in favour of the ingroup) (ibid.). Olennaisinta Tajfelin kokeissa oli se, että jo pienet viittaukset siihen, että kokeissa toimitaan ryhmissä riitti aiheuttamaan diskriminaatiota sisä- ja ulkoryhmän välillä, vaikka tavallaan ”parempi” strategia, eli pisteiden jakaminen tasaisesti kaikille oli selvästi esitetty mahdollisuudeksi (Tajfel 1973, 174). Näiden kokeiden pohjalta Tajfel kirjoitti yhdessä oppilaansa John Turnerin kanssa havaintonsa teorian muotoon artikkelissaan *An Integrative Theory of Intergroup Conflict* (Tajfel 1979). Artikkelista ilmestyi Tajfelin kuoltua vielä kevyesti päivitetty versio *The Social Identity Theory of Intergroup Behavior* (Tajfel 1986).

Tajfelin teorian keskeisin anti kansainvälisen politiikan statustutkimukselle on identiteetin hallinnan strategioiden luominen. Strategioiden tunnistamisen avulla on helpompi arvioida toimijan toimintaa sekä arvioida syitä kulloisenkin strategian käyttämiselle.

2.3. Sosiaalisen identiteetin teoria kansainvälisessä politiikassa

Sosiaalinen identiteetti sekä sisä- ja ulkoryhmien vertailu ovat pohjana kolmelle *identiteetin hallinnan strategialle* (identity management strategies), joilla toimija pyrkii muuttamaan omaa statustaan yhden tai useamman viiteryhmän sisällä. Nämä kolme strategiaa toimivat myös tutkimukseni analyysin analyysiyksiköinä. Esittelen tässä alaluvussa ensiksi nuo kolme strategiaa. Lopuksi käsittelen vielä tieteenalan keskustelua sosiaalisen identiteetin teoriaan liittyen.

Ensimmäinen identiteetin hallinnan strategia on *sosiaalinen liikkuvuuden strategia* (myöh. liikkuvuuden strategia). Toimijan tavoitteena on siirtyä johonkin ylemmän statuksen ryhmään, koska nykyinen viiteryhmä ei enää syystä tai toisesta vastaa täysin yksilön käsitystä omasta statuksestaan (Larson & Shevchenko 2014, 39). Liikkuvuuden strategian käytön indikaattoreita ovat muun muassa statusryhmän hallitsevien toimijoiden, instituutioiden, arvojen ja ideologian jäljittely (Larson & Shevchenko 2010, 11). Sosiaalisen liikkuvuuden strategian tavoitteena ei ole tunkeutuminen ylemmän statusryhmän keskiöön. Sen sijaan tavoitteena on ryhmän arvojen ja käyttäytymiskoodiston matkiminen tai jäljittely, jonka tarkoituksena on sulautua mahdollisimman huomaamattomasti uuden statusryhmän jäseneksi (Larson & Shevchenko 2014, 39). Kylmän sodan jälkeen suurin osa entisistä

Neuvostoliiton alusmaista, Puola etunenässä, siirtyi nopeasti markkinatalouteen, sillä sen katsottiin olevan länsi-Eurooppalaisen yhteisön peruskivi. Markkinatalouden oppien omaksumisella myös ”eliittiklubit” kuten Nato ja Euroopan unioni tulivat lähemmäksi (Kuzniar 2009).

Oleellista liikkuvuuden strategiassa on sen oikea ajoitus, eli missä tilanteessa ylemmän statuksen ryhmän rajat on mahdollista läpäistä (ibid). Yleensä sosiaalinen liikkuvuus on mahdollista kun vallitseva statushierarkia on jonkinlaisessa muutostilassa, kuten toisen maailmansodan tai kylmän sodan jälkeen (Larson & Shevchenko 2010, 10). Muutos aiheutuu yleensä ulkoisista sokeista, mutta kuten esimerkiksi Euroopan unionin laajentuminen osoittaa, järjestelmän muutos ja statushierarkian muuttuminen voi olla myös toivottava ja ennalta suunniteltu. Liikkuvuuteen liittyy kuitenkin yksi aspekti, joka tekee siitä huonon vaihtoehdon tietyntilaisille nouseville valtioille, nimittäin ohjauksen kohteeksi alistumisen (tutelage), kun jo ryhmään aiemmin kuuluneet jäsenet ohjeistavat miten uuden jäsenen pitää toimia. (Larson & Shevchenko 2014, 40). Euroopan unionin uusille jäsenmaille asettamat Kööpenhaminan kriteerit¹¹ ovat yksi esimerkki tällaisesta ohjauksesta.

Palaan tähän asiaan tarkemmin analyysiluvussa, mutta Puolalle Euroopan unionin ohjaus on ollut hankala asia. Jo Puolan EU-jäsenyysneuvottelujen aikana sekä jäsenyyden alkutaipaleella Varsovassa oli vahva näkemys siitä, että Puola ei ollut vain uusi jäsenmaa muiden joukossa (ks. esim. Kuzniar 2009). Olihan Puola muodostanut yhdessä Liettuan kanssa yhden Euroopan merkittävimmistä valtakunnista ja demokratioista 1500–1700 -luvulla. Niinpä jo ennen unionin jäsenyyttä Puola oli statusristiriidassa: EU kohteli sitä uutena jäsenmaana ja Puola puolestaan katsoi olevansa jo paljon enemmän kuin vain uusi jäsenmaa.

Toinen mahdollinen strategia on *sosiaalisen kilpailun strategia* (social competition) (myöh. kilpailun strategia). Tämä strategia on kaikista aggressiivisin, sillä sen tavoitteena on haastaa korkeamman statusryhmän hallitseva asema tai kohottaa itse samalle tasolle hallitsevan ryhmän toimijoiden kanssa. Syynä kilpailun strategian käyttämiseen on yleensä se, että hallitseva ryhmä on sulkenut ”ulkopuolisilta” mahdollisuuden nousta sosiaalisen liikkuvuuden avulla samaan statusasemaan. Toimija voi myös olla tyytymätön suhteelliseen sijoitukseensa statusryhmän sisällä ja katsoo, ettei pysty enää parantamaan sitä millään muulla keinolla. Yleisesti liikkuvuuden strategian laukaisee se, että haastava toimija katsoo vallitsevan statushierarkian jostain syystä laittomaksi tai epävakaaaksi

---

¹¹ Vuonna 1993 Kööpenhaminan huippukokouksessa asetetut Kööpenhaminan kriteerit määrittävät muun muassa, että jäsenmaiksi haluavilla on oltava toimiva markkinatalous, vakaat hallintoelimet ja kyky suoriutua jäsenyyden mukanaan tuomista velvoitteista.

(Larson & Shevchenko 2010, 12.) Sosiaalinen kilpailun keinona on yleensä teoriakirjallisuuden mukaan resurssikilpailu. Sillä tarkoitetaan usein perinteistä geopoliittista kilpailua vaikutusalueista tai esimerkiksi asevarustelukilpailua (emt., 13). Aineistoni tukemana uskallan kuitenkin väittää, että sosiaalisen kilpailun strategian keinona voidaan pitää myös sitä, jos statusryhmän uusi jäsen alkaa liian nopeasti puskemaan omaa agendaansa koko statusryhmän agendaksi. Sosiaalisen kilpailun strategiaa voi siis hyvin toteuttaa vaikka jo kuuluiskin haluamansa statusryhmän jäseneksi. Olennaista kilpailun strategiassa on oman statusaseman parantaminen. Palaan tähän aineiston analyysissä, mutta yksi syy Puolan statuksen heikentymiseen Euroopan unionissa 2005–2007 oli nähdäkseni se, että se siirtyi liian nopeasti ”tuutoroitavasta” tekemään koko unionin politiikkaa omilla ehdoillaan.

Se, kuinka herkästi sosiaaliseen kilpailuun reagoidaan, riippuu kuinka *turvattu* tai *turvaton* koko ryhmän tai yksilöiden identiteetti on (Tajfel 1986, 22). Identiteetti on turvattu silloin, kun ryhmän jäsenten välillä on ymmärrys siitä, että statussuhteet ovat muuttumattomia eli järjestelmässä vallitsee status quo -tila. Jos toimijat puolestaan kokevat, että status quo -tila on muuttumassa ulkoisen tai sisäisen sokin takia identiteetti muuttuu turvattomammaksi. (Larson & Shevchenko 2010, 12.) Euroopan unioni oli vuoden 2004 jättilaaantumisen jälkeen tavallaan käymistilassa ja etsi uutta ja yhteistä identiteettiään. Kun Puola uutena jäsenmaana yritti nopeasti kohota unionin sisäisessä rankingissa ja antamaan politiikkasuosituksia vanhoille jäsenmaille, se katsottiin avoimeksi kilpailuksi. Muita indikaattoreita sosiaalisen kilpailun strategian käyttämisestä ovat muun muassa asevarustelu, saman alueen (fyysinen tai ideologinen) vaikutusvallasta kilpailu, sotilasmahdin demonstrointi (ohjuskokeet, sotaharjoitukset) sekä rajuimpana sotilaallinen interventio (emt., 14). On kuitenkin tärkeää muistaa, että edellä olevia keinoja ei käytetä niinkään oman turvallisuuden tai voiman lisäämiseen, vaan niillä pyritään vaikuttamaan siihen, mitä muut toimijat ajattelevat.

Sosiaalisen liikkuvuuden ja sosiaalisen kilpailun lisäksi kolmas mahdollinen strategia on *sosiaalisen luovuuden strategia* (social creativity) (myöh. luovuuden strategia). Strategiaa käytetään tilanteessa, jossa vallitseva statushierarkia on legitiimi ja suhteellisen vakaa (Larson & Shevchenko 2014, 39). Sosiaaliseen liikkuvuuteen verrattuna keskeisin ero on se, että tässä strategiassa nimenomaan korostetaan oman tekemisen ainutlaatuisuutta eikä pyritäkään vain jäljittelemään muiden toimijoiden arvoja ja käyttäytymistä (Larson & Shevchenko 2010, 15). Yksi tapa toteuttaa strategiaa on valita vertailuun jokin uusi ulottuvuus, jossa strategiaa toteuttava toimija voi näyttää erinomaisuuttaan (ibid.). Puola on esimerkiksi nostanut ajoittain esille Visegrad-ryhmän puolustusyhteistyön, joka on sen mielestä malliesimerkki *smart defence* ja *sharing and pooling* -periaatteista puolustusyhteistyössä. Sen

lisäksi Puola yritti heti EU-jäsenyytensä alusta asti korostaa omaa osaamistaan unionin itäpolitiikassa. Luovuuden strategian tavoitteena ei ole suoraan haastaa vallitsevaa statushierarkiaa toisin kuin sosiaalisen kilpailun strategiassa, vaan tavoitteena on ikään kuin luoda uusia kategorioita, joissa nouseva valtio voi osoittaa oman erinomaisuutensa (emt., 16). Erityisesti suoran haastamisen puutteen vuoksi sosiaalisen luovuuden strategia on niin suosittu. Joissain tilanteissa nouseva valtio voi saavuttaa hyvin suurta lisäarvoa ja arvostusta kuitenkin astumatta kenenkään varpaille. Esimerkiksi Puolan ja Ruotsin yhteistyössä käyntiin polkaisema Itäinen kumppanuus¹² -ohjelma (Eastern Partnership) on hyvä osoitus sosiaalisen luovuuden strategiasta. Oleellista on huomata, että statusryhmät kuten Euroopan unioni eivät usein koostu tasavahvoista yksilöistä, vaan status on kerrostunutta. Se näkyy muun muassa erilaisten alaryhmien syntyminenä varsinaisen statusryhmän sisälle. Puola esimerkiksi on mukana jo mainitussa Visegrad-ryhmässä, Weimar-ryhmässä Saksan ja Ranskan kanssa sekä Itämeren neuvostossa yhdessä Itämeren rantavaltioiden kanssa. Myös alaryhmillä on oma suhteellinen rankinginsa.

Edellisillä sivuilla olen esitellyt miten sosiaalisen identiteetin teoria liittyy statukseen ja täten omaan työhöni. Tämän luvun lopuksi käyn vielä läpi tieteenalan sisäistä debattia sosiaalisen identiteetin teoriasta. Jonathan Mercer (1995) katsoi sosiaalisen identiteetin teorian vahvistavan realistien oletusta konfliktin väistämättömyydestä, mutta 2010-luvulla teoriaa on luettu hieman laajemmasta perspektiivistä ja sitä on sovellettu kansainvälisen politiikan tutkimukseen laajemmin. Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa sosiaalisen identiteetin teoria ei ole saavuttanut mitään yhteneväistä tulkintaa. Teorian tulkintaan on todennäköisesti vaikuttanut eniten Jonathan Mercer, joka artikkelissaan *Anarchy and Identity* (Mercer 1995) katsoi sosiaalisen identiteetin teorian pitkälti vahvistavan realistien oletuksen konfliktin pysyvistä ja väistämättömistä olemassaolosta valtioiden välillä (Mercer 1995, 245). En itse näe sosiaalisen identiteetin teoriaa realistista näkökulmaa vahvistavaksi, sillä mielestäni teoria ei oleta toimijoiden välisen konfliktin olevan ikuista tai edes väistämätöntä. Toki teoria pitää konfliktia useissa tilanteissa todennäköisenä, mutta kuten esimerkiksi Jacques Hymans (2002) argumentoi, ryhmien välinen diskriminaatio ja siitä seuraavat negatiiviset tunteet ulkoryhmää vastaan eivät automaattisesti muutu vihaksi ja sitä kautta konfliktiksi (Hymans 2002, 7). Edellisillä sivuilla käsitelty ja tutkielmani teoriapohjan muodostava Larsonin ja Shevchenkon (2010, 2014) sosiaalisen identiteetin teorian sovellutus osoittaa mielestäni oivasti, kuinka teoriassa on kyse paljon muusta kuin

---

¹² Itäinen kumppanuus -ohjelman tarkoituksena oli lähentää Euroopan unionin suhteita Armenian, Azerbaidžhanin, Valko-Venäjän, Georgian, Moldovan ja Ukrainan kanssa. Lisätietoa itäisestä kumppanuudesta on ohjelman perussopimuksessa. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/107589.pdf>, luettu 7.1.2016.

hyvin yksinkertaisesta ja pelkistetystä käsityksestä konfliktin väistämättömästä olemuksesta. Korkeampaa statusta tavoittelevien valtioiden tendenssi käyttää sosiaalisen luovuuden strategiaa on yksi vahva osoitus siitä, että konflikti ei ole toivottavaa ja valtiot käyttävät mieluummin muita keinoja statuspyrkimyksissään.

Mercerin klassikkoartikkeli *Anarchy and Identity* (Mercer 1995) on erittäin kattava ja erinomainen teoreettinen pohdinta siitä, miten sosiaalisen identiteetin teoria vastaa neorealismien ja konstruktivismin keskinäiseen debattiin valtion ja kansainvälisen järjestelmän luonteesta. Ovatko valtiot luonnostaan egoistisia ja ”self-help” -järjestelmään taipuvia, vai muodostuuko järjestelmän olemus vasta valtioiden välisessä kanssakäymisessä. Mercer peilaa sosiaalisen identiteetin teoriaa kahden merkittävän teoksen kautta: Kenneth Waltzin *Theory of International Politics* ja Alexander Wendtin artikkelin *Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics*. Hänen tarkoituksenaan on havainnoida, antaako sosiaalisen identiteetin teoria tukea Wendtin konstruktivistiselle ajatukselle järjestelmän jatkuvasta muokkaantumisesta vai tukeeko se Waltzin ajatusta toimijoiden luonnostaan egoistisesta luonteesta. Mercerin johtopäätökset tukevat neorealistien väitettä ”self-help”-järjestelmä on väistämätön, mutta ei niinkään rakenteellisella vaan sosiaalipsykologisella tasolla (Mercer 1995, 230–231.)

Jacques Hymansin artikkeli (2002) esittää kritiikkiä Mercerin ajatuksille. Hänen mukaansa Mercer ja muut realistit ovat ottaneet sosiaalisen identiteetin teorian suoraan annettuna kansainvälisen politiikan tutkimukseen, vaikka se ei Hymansin mukaan suoraan onnistu (Hymans 2002, 6). Hymansin mukaan suurin ongelma Mercerin ja muiden realistien sosiaalisen identiteetin teorian tulkinnassa on liiallisen painoarvon antaminen sosiaaliselle kategorisoinnille ja etenkin sen vaikutuksille (emt., 8).

Mercer on tietysti aivan oikeassa väittäessään, että kategorisointi on perusta ympäröivän maailman ymmärtämiseen. Se yksinkertaistaa ympäristön ja tekee sitä ymmärrettävän. (Mercer 1995, 241.) Kategorisointi oli olennaista jo Tajfelille hänen muodostaessaan teoriaansa. Kategorisointihan johtaa ryhmien väliseen ja sisäiseen vertailuun, positiivisen identiteetin vahvistamiseen ja entistä vahvempaan itsetuntoon ja kiintymykseen sisäryhmän jäsenten välillä (Tajfel 1986, Mercer 1995, 242). Tämän ajatuksen johtopäätöksessä Mercer tekee Hymansin mukaan liian yksinkertaisen oletuksen. Koska Mercerin lähtöoletus on, että valtiot ovat egoistisia, siitä seuraa, että kategorisointia ja kilpailua käydään jokaista mahdollista valtiota ja ryhmää vastaan. Kuitenkin kuten jo edellä olen maininnut, Tajfelin mukaan vertailua ei suinkaan tehdä kaikkiin mahdollisiin ryhmiin vaan vain tarpeeksi relevantteihin, eli läheisiin tai ominaisuuksiltaan samankaltaisiin. Vain relevanttien ryhmien kanssa

tehty vertailu tuottaa positiivista identiteettiä. Hymansin mukaan tämä on teoreettinen rajoite, jonka Mercer ohittaa (Hymans 2002, 10).

Mercerin kilpailua seuraa konflikti -oletusta vastaan Hymansilla on esittää myös toinen, mielenkiintoinen havainto. Hän lainaa etnisiä konflikteja tutkinutta Donald Horowitzia, joka on havainnut, että ryhmien väliseen konfliktiherkkyyteen liittyy olennaisesti ryhmien sisäinen suhteellinen ranking, tai Horowitzin sanoin ”nokkimisjärjestys” (pecking order) (emt., 12). Horowitzin havaintojen mukaan sisäisen rankinginsa selvittäneet järjestyneet ryhmät (ranked groups) ajautuvat konfliktiin huomattavasti harvemmin kuin vielä sisäistä rankingia ratkovat järjestymättömät ryhmät (unranked groups). Järjestymättömien ryhmien välinen konfliktipotentiaali on Horowitzin mukaan suuri, koska ryhmillä on tarve saavuttaa hierarkia, joten hierarkia voidaan saavuttaa myös demonisoimalla toinen ryhmä ja kukistamalla se. Sen sijaan järjestyneet ryhmät ovat jo saavuttaneet hierarkian, joten sitä ei ole tarvetta hakea taistelemalla toisen ryhmän kanssa. (Hymans 2002, 12.)

On tärkeää huomata, että Tajfelin ryhmäkokeissa ryhmät olivat aina järjestymättömiä, sillä ryhmän jäsenet eivät saaneet olla kontaktissa toistensa kanssa. Niinpä oli todennäköisempää, että ryhmät yrittivät voittaa toisensa ja saavuttaa edes jonkin hierarkian välilleen (ibid.). Kuten aiemmin Tajfelin teoriaa käsitellessäni mainitsin, hänen tarkoituksensa oli löytää pienin mahdollinen tekijä, joka johtaa konfliktiin ryhmien välillä, ja siinä hän onnistuikin. Kuitenkin kuten Hymans painottaa, todellisuus on huomattavasti monimutkaisempi kuin yksinkertainen ”laboratorio-oloissa” luotu koeasetelma (Hymans 2002, 13–14). Sen vuoksi on haitallista soveltaa sosiaalisen identiteetin teoriaa aivan suoriltaan kansainvälisen politiikan tutkimukseen.

Tästä pääsemme takaisin statukseen ja sen signalointiin. Kansainvälisessä politiikassa lähes poikkeuksetta jokainen valtio kuuluu johonkin viiteryhmään joka on muodostanut sisäisen ”nokkimisjärjestyksen”. Mutta kuten aiemmin jo esitin, tuo sisäinen ranking on suhteellinen, eli ryhmän jäsenet voivat ja usein haluavat vaikuttaa siihen omilla toimillaan, eli jäsenet haluavat korottaa statustaan ryhmän sisällä. Hymanskin muistuttaa, että vaikka sisäinen ranking poistaa kilpailun ja sitä seuraavan konfliktin ikään kuin minimaalitulassa, muut asiat saattavat ajaa ryhmän jäsenet kilpailemaan keskenään. Kilpailu statuksesta on yksi sellainen asia. (Hymans 2002, 13.) Oman käsitykseni mukaan järjestyneiden ryhmien taipumus olla haastamatta toisia avoimeen konfliktiin on syynä sille, miksi identiteetin hallinnan strategioista juuri sosiaalinen luovuus on kaikista käytetyin tapa yrittää hamuta lisää statusta. Vaikka hierarkia ja sisäinen ranking ovat olemassa, on valtioilla ryhmillä tietenkin tarve vahvistaa omaa positiivista identiteettiään vertailemalla itseä muihin. Sen vuoksi ranking on aina

suhteellinen ja muuttuu jatkuvasti. Luovuuden strategian avulla pyrkimys statuksen parantamiseen on kuitenkin mahdollista ikään kuin turvallisesti ja ilman avointa haastoa statuskilpailuun.

Sosiaalisen identiteetin teorian sovellutus kansainväliseen politiikkaan asettaa yhden haasteen siinä, että tutkimuksen kohteena on valtio, joka kuitenkin on jo itsessään yksi ryhmä, joka koostuu vielä useista alaryhmistä. Tutkimuksessa ongelma on usein ratkaistu sillä, että hallitseva ryhmä, eli käytännössä valtion hallitus edustaa valtiota ja tilanteesta riippuen valtio edustaa omaa ryhmäänsä (Sasley 2011, 452). Siten päästään tilanteeseen, että on mahdollista tutkia Puolaa ja sen statuspyrkimyksiä osana Euroopan unionin tai Naton viiteryhmiä. Situksen nouseminen kansainvälisen politiikan tutkimukseen on siis osa tieteenalan käännettä, jossa muut yhteiskuntatieteet kuten psykologia ja sosiologia ovat mahdollistaneet uudenlaista teoretisointia ja tutkimuksen tekemistä. Yksi mielenkiintoisista juonteista tässä käänteessä on tunteiden merkityksen tutkiminen poliittisessa päätöksenteossa (ks. esim. Sasley 2011, Forsberg 2014, Hymans 2006). Tunteet sivuavat myös tätä tutkimusta melko läheltä, vaikka niillä ei tutkimuksen teoriakehyksessä ole varsinaista osaa. Mahdollisen jatkotutkimuksen tai uuden näkökulman löytämisen kannalta tunteiden tutkimisesta voi kuitenkin olla hyötyä. Forsbergin mukaan (2014, 329) tunteilla on erityisen suuri rooli kun toimija tulkitsee, onko se menettänyt vai saavuttanut statusta. Forsberg käyttää esimerkkinä Venäjää, joka suhtautuu hyvin tunteellisesti statuskysymykseen muun muassa silloin kun sitä peilataan Naton laajentumiseen. Jacques Hymans puolestaan on tutkinut tunteiden vaikutusta siihen, miksi jokin valtio haluaa itselleen ydinaseen ja jokin toinen taas ei. Hymansin (2006, 26–27) mukaan ”tunteelliset muistot” ja kansallista identiteettiä rakentavat kollektiiviset muistot vaikuttavat poliittiseen päätöksentekoon. Puolan tutkimuksen suhteen kollektiivisten muistojen vaikutuksen tutkiminen saattaisi hyvin todennäköisesti olla erittäin hedelmällistä.

Brent Sasleyn (2011) tutkimus tunteiden vaikutuksesta on erittäin mielenkiintoinen, sillä hänen rakentamansa teoreettinen malli *ryhmän sisäisten tunteiden teoria* (intergroup emotions theory IET) pohjautuu suoraan Henri Tajfelin sosiaalisen identiteetin teoriaan, joka siis toimii pohjana käyttämälläni Larsonin ja Shevchenkon teoreettiselle mallille. IET on ”monitasoinen prosessi, jonka kautta emootioista tulee ryhmätunteita, jotka vuorostaan johtavat ryhmän toimintaan”¹³ (Sasley 2011, 459). Lyhykäisyydessään prosessi etenee seuraavasti: 1) Yksilön ryhmäidentiteetin aktivointi, 2) arviointi, miten jokin tietty tapahtuma vaikuttaa ryhmään, 3) ryhmätunteen luonti tuon kokemuksen perusteella ja 4) ryhmän toiminta (ibid.). IET on kokonaisuudessaan varsin mielenkiintoinen teoria,

---

¹³ [M]ultistage process by which emotions become group feelings that in turn lead to group behaviour.

mutta kuten Sasley itsekin artikkelinsa johtopäätöksissä toteaa, jatkokehittely on välttämätöntä (2011, 470–471). Jatkokehittelyssä keskeisintä lienee se, miten yksilöiden, eli valtionpäämiesten tunteet muuttuvat lopulta koko valtion tunteiksi. IET:n puitteissa tehdyt testit ovat koskeneet vain pienempiä ryhmiä. Mikäli IET onnistuu jossain vaiheessa selittämään tuon prosessin, se tarjoaa perusteellisemman vastauksen siihen, miten valtioiden voi tulkita olevan persoona (Sasley 2011, 453, 471).

Kuten mainitsin, tunteet tai niiden vaikutus päätöksentekoon eivät tässä tutkimuksessa ole varsinaisesti huomioon otettavia tekijöitä. Siinä missä IET:ssä tunteet aiheuttavat toimintaa, sosiaalisen identiteetin teoriassa tulkinta statuksen muuttumisesta aiheuttaa toimintaa. Tunteet ovat siis tavallaan sisäänkirjoitettuja myös tässä mallissa, mutta niille ei ole annettu selittävää roolia.

3. TUTKIMUSMENETELMÄNÄ SISÄLLÖNANALYYSI

Tutkielmani on laadullinen, ja aineiston analyysin pohjana käytän sisällönanalyysia. Se on tapa analysoida aineistoa systemaattisesti ja näennäisen objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Täydelliseen objektiivisuuteen, eli omien uskomusten, asenteiden ja ennakko-oletusten rajaamiseen pois tutkimuksesta on käytännössä mahdotonta päästä. Eskolan ja Suorannan (1998, 17–18) mukaan edellä mainittujen subjektiivisten olettamusten tunnistaminen ja hyväksyminen itse asiassa synnyttää objektiivisuutta, ainakin ideaalissa tilanteessa.

Sisällönanalyysi on yksi laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmistä, sillä se mahdollistaa analyysin toteuttamisen varsin vapaasti ja mahdollistaa myös kvantitatiivisen tutkimuksen tekemisen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Sisällönanalyysin eri toteutustapoja yhdistää analyysissa käytettävä aineisto, jonka tarkoituksena on välittää viesti tai sanoma jollekin yleisölle (Hermann 2008, 152). Usein aineistona käytetään kirjallista materiaalia kuten puheita, haastatteluita, strategioita, kirjeitä, kirjoja ja muita vastaavia, mutta myös video- tai äänimateriaali on sopivaa materiaalia sisällönanalyysiin (ibid.). Hermannin mukaan valmiiksi kirjoitetut puheet tai tiedotustilaisuudet joissa ei ole mahdollista esittää kysymyksiä ovat joissain tutkimuksissa potentiaalisesti ongelmallisia, sillä niiden sisältö on pohdittu tarkkaan jo ennakolta eikä puhuja välttämättä ole edes osallistunut mitenkään niiden kirjoittamiseen. Jos tutkimuksen kohde on esimerkiksi puhuja itse muiden kirjoittama materiaali saattaa olla ongelmallista. (Hermann 2008, 152–153.) Tässä tutkielmassa moista ongelmaa ei ole, sillä analyysi kohdistuu siihen, mitä välitetyillä viesteillä pyritään saavuttamaan, eli miten välitetyt viestit pyrkivät tuomaan julki Puolan statuspyrkimyksiä ja millä strategioilla mahdollista vaikutusta pyritään saavuttamaan. Sisällönanalyysille olennaista on aineiston jakaminen pienempiin osiin, joista johtopäätösten tekeminen on mahdollista. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 103) muistuttavakin, että sisällönanalyysi onkin itse asiassa vain keino järjestää analyysi valmiiksi johtopäätösten tekoa varten, vaikka usein sisällönanalyysin tulokset saatetaankin virheellisesti esittää johtopäätösten kaltaisina.

Sisällönanalyysille on olennaista aineiston luokittelu analyysiyksiköihin. Aineistoa voi jakaa ja analysoida useammalla eri tavalla, mutta oman tutkielmani kannalta keskeisimmät tavat ovat teemoittelu ja tyypittely. Niillä molemmilla on omat erityispiirteensä, mutta ne kietoutuvat osittain yhteen, sillä tyypittely edellyttää usein edes jonkinlaista aineiston teemoittelua (Eskola & Suoranta 1998, 182).

Riippuen siitä, tekeekö analyysia aineisto- vai teorialähtöisesti aineiston jakaminen eri luokkiin, teemoihin tai tyyppeihin tapahtuu joko aineistoa läpikäymällä tai suoraan teorian ehdoilla. Tämä tutkielman analyysi on teorialähtöinen, mutta käyn lyhyesti läpi teemojen ja tyyppien muodostumisen. Teoria- ja ainelähtöisen analyysin esittelen hieman myöhemmin tässä luvussa. Teemoittelu, tyypittely ja muut vastaavat aineiston jakamisen tavat ovat käytännössä pitkälti sitä, ”kun aineistosta vain nousee tiettyjä asioita” (Tuomi & Sarajärvi 2009, 120). Teemoittelussa aineistoa läpikäymällä poimitaan tutkimusongelman kannalta keskeiset aiheet ja niitä ilmennetään itse tekstissä usein sitaateilla. Teemoittelun kannalta olennaista on teorian ja aineiston vuorovaikutus, jotta itse varsinainen analyysi ei jää vain sitaattikokoelmaksi. (Eskola & Suoranta 1998, 176, 180.) Tyypittelyssä aineistoa jaetaan etsimällä siitä samankaltaisuuksia, joista muodostuu selkeitä ryhmiä. Tyypittelyn etu verrattuna teemoitteluun on se, että huomiota voi kiinnittää myös poikkeuksellisiin, samankaltaisuutta rikkoviin tapauksiin (emt., 182). Poikkeavien havaintojen kautta analyysista on mahdollista saada monipuolisempi ja myös samankaltaisuuksia alleviivaavampi (emt., 183).

Sisällönanalyysi, kuten laadullinen analyysi yleensä on yleensä jaettu induktiiviseen tai deduktiiviseen analyysiin, joka siis riippuu päättelyn logiikasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95). Tätä jaottelua on usein pidetty ongelmallisena, sillä etenkin puhtaan induktion kautta syntyviä tuloksia pidetään käytännössä mahdottomana, sillä uusi teoria ei voi käytännössä syntyä vain havaintoihin perustuen (ibid.). Vaihtoehtoisen ja huomattavasti ymmärrettävämmän analyysijaottelun esittää Jari Eskola (2001) artikkelissaan *Laadullisen tutkimuksen juhannustaivat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta*. Hänen jaottelunsa mukaan analyysi voi olla aineistolähtöistä, teorialähtöistä tai teoriasidonnaista¹⁴. Oma tutkielmani on melko vahvasti teorialähtöinen, mutta esittelen lyhyesti myös aineistolähtöisen ja teoriaohjaavan analyysitavan.

Aineistolähtöinen analyysi on nimensä mukaisesti erityisesti aineistoon pohjautuva ja analyysiyksiköt valitaan aineiston pohjalta. Teorialla ei ole niin vahvaa merkitystä vaan se koskee lähinnä analyysin toteuttamistapaa. Teoria muodostaa ”perustelun sille, miksi tässä tutkimuksessa menetellään näin”. Täysin aineistolähtöinen tutkimus on hankala toteuttaa, sillä täysin objektiivisia havaintoja ei oikeastaan voi olla, vaan jo tutkimuksen perusasetelma on tutkijan asettama ja siten vaikuttaa myös tutkimuksen toteuttamiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.) Teorialähtöinen analyysi on perinteisesti ajateltuna luonnontieteellinen malli analyysille. Se pohjautuu vahvasti johonkin teoriaan ja teoria myös

---

¹⁴ Tuomi & Sarajärvi (2009) käyttää teoksessaan teoriasidonnaisen sijasta teoriaohjaavaa analyysimenetelmää. Tapa on sama, mutta käytän itsekin teoriaohjaava-käsitettä sen paremman ymmärrettävyyden vuoksi.

määrittää tutkimuksen analyysiyksiköt ja keskeisimmät käsitteet. Teoria ohjaa lisäksi vahvasti aineiston hankintaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97–98.) Kolmas malli analyysille on teoriaohjaava analyysi. Siinä teoria ohjaa analyysia avustaen ja muodostaen ikään kuin punaisen langan analyysin etenemiselle. Analyysiyksiköt valitaan aineistolähtöisen analyysin tapaan aineistosta, mutta keskeiset käsitteet nousevat teoriasta ja ohjaavat samalla auttavasti analyysiyksiköiden valintaa. Itse analyysissa edetään ensin aineistolähtöisesti, mutta kuten juuri mainitsin, teoria toimii punaisena lankana ja palauttaa analyysissa tehdyt havainnot lopuksi teoriaan. (emt., 96–97.)

Oma analyysimallini on jotain teoriaohjaavan ja teorialähtöisen väliltä. Analyysiyksiköt tai teemat nousevat suoraan teoreettisesta viitekehystä. Jaottelen siis aineistoa sen mukaan, sopiiko materiaali 1) sosiaalisen liikkuvuuden, 2) sosiaalisen kilpailun vai 3) sosiaalisen luovuuden identiteetin hallinnan strategiaan. Vaikka teemat tulevat suoraan teoriasta, analyysi ei kuitenkaan ole puhtaasti teorialähtöinen, sillä minulla ei ole käytössäni yhtä yksittäistä teoriaa vaan tutkielmani teoreettinen viitekehys muodostuu kahdesta eri teoriasta. Analyysi ei lisäksi pyri varsinaisesti teorian testaamiseen vaan uusien havaintojen tuottamiseen.

4. AINEISTO JA AINEISTON ANALYYSI

Tässä luvussa analysoin edellä esiteltyä aineistoa sen valossa, miten Puola tuonut statuspyrkimyksiään julki muille kanssajäsenille Euroopan unionissa ja Natossa kolmen teoriaosuudessa esitellyn identiteetin hallintastrategian kautta. Aineiston käsittely tapahtuu pitkälti tapausesimerkkien kautta, jotta statuspyrkimysten kokonaisvaltaisuus hahmottuisi mahdollisimman hyvin.

Pyrin tässä luvussa vastaamaan johdantoluvussa esittämäni tutkimuskysymykseen, eli *millä identiteetin hallinnan strategioilla Puola on pyrkinyt nostamaan statustaan Euroopan unionissa?* Lisäksi pyrin vastaamaan kysymykseen siitä, miksi mikäkin strategia on missäkin tilanteessa valittu. Analyysini ajallinen jakso sijoittuu vuosien 2005 – 2016 välille, mutta keskityn erityisesti kahteen saumakohtaan, eli hallituksen vaihtumiseen vuosina 2007 ja 2015. Lisäksi Kansallisfoorumi-puolueen hallituskaudelta poimin esiin keskeisimpiä asioita statuksen muodostamiseen liittyen.

Primaariaineistoni koostuu neljän Puolan ulkoministerin parlamentin alahuone *Sejm:ssä* vuosittain pitämistä ”ulkoministerin tiedonannosta Puolan hallituksen ulkopoliitikasta”. Tapahtuman puolalainen sana *exposé* kuvastaa tapatun hyvin, sillä ministerin tiedonannon jälkeen kansanedustajat käyvät debatin tiedonannon sisällöstä ja äänestävät sen hyväksymisestä. En ole kuitenkaan sisällyttänyt sinänsä erittäin mielenkiintoisia parlamenttikeskusteluja aineistoon, sillä niistä ei ole olemassa käännöksiä muille kielille. Lisäksi aineisto on jo nykyisellään varsin mittava. *Exposé* on merkittävä statuspyrkimysten julkituonnissa siksi, että se toteuttaa kaksi statuspyrkimysten kannalta olennaista tehtävää ilmoittaen pyrkimykset kansainväliselle yleisölle sekä kotimaiselle yleisölle. Aineistoni koostuu neljän ulkoministerin kymmenestä tiedonannosta. Tarkastelujaksolla eniten tiedonantoja on Radosław Sikorskillä (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014). Yhdet kappaleet tiedonantoja ovat antaneet Stefan Meller (2006), Anna Fotyga (2007) sekä Witold Waszczykowski (2016).

Olen valinnut tutkielman aineiston yhteismitallisuutta silmällä pitäen. Ulkoministerin *exposé* on vuosittain toistuva, perinteikäs ja suunnilleen samaa kaavaa toistava esitys, joka keskittyy nimenomaan ulkopoliitiikkaan. Esimerkiksi pääministerin *exposé* on vain hallituksen vaihdon yhteydessä oleva tapahtuma, jossa luodaan yleisiä linjoja tulevaisuuden hallituskaudeksi. Johtuen Kansallisfoorumin pitkstä valtakaudesta aineisto on luonnollisesti painottunut yhteen näkökulmaan, mutta toisaalta se antaa näyttöä siitä, kuinka pitkäjänteistä statuksen luominen on ja toisaalta taas näyttöä siitä, miten nopeasti muutokset ulkopoliitiikan toteuttamisessa ovat mahdollisia. Analyysin ja aineiston suhteen on myös

hyvä pohtia, missä määrin *exposén* kaltaiset tilanteet vastaavat totuutta ja kuinka paljon tapahtuu julkisen areenan ulkopuolella? Tiedostan, että ulkopoliitikassa ja diplomatiassa tapahtuu paljon myös julkisuudelta piilossa, mutta kuten analyysi tulee kertomaan, statuspolitiikan peruslinjat löytyvät myös julkisista esityksistä. Ennen varsinaista analyysia käytän yhden alaluvun verran aikaa Puolan poliittisen perinteen taustoittamiseen, mikä toivottavasti auttaa myös lukijaa muodostamaan hieman laajemman käsityksen Puolan poliittisesta kulttuurista analyysin pohjaksi.

4.1. ”Nie ma wolności bez solidarności”¹⁵ – Puolalainen identiteetti ja poliittinen kulttuuri

Puolan historia on aikojen saatossa muotoutunut ihmisten mielissä kärsimyksen historiaksi, joka etenee taistelusta taisteluun ja sortokaudesta aina uuteen sortokauteen. Myös puolalaisten poliitikkojen historialliset viittaukset liittyvät usein tällaisiin suuriin kärsimysten hetkiin, kuten Puola-Liettuan tasavallan tuhoutumiseen, Katynin joukkomurhaan ja toisen maailmansodan tapahtumiin sekä kommunismin ajan köyhyyteen ja niukkuuteen. Puolaa on usein pidetty jonkinlaisena erityistapauksena itä-Euroopan laidalla, vaikka maantieteellisesti Puola sijaitsee suunnilleen keskellä Eurooppaa. Ehkäpä juuri tämä eristäminen itään on aiheuttanut sen, että puolalaiset poliitikot ovat kokeneet tärkeäksi korostaa Puolan historiallisesti eurooppalaisia juuria (Kuzniar 2009, 150). Eurooppalainen identiteetti lieneekin Puolan todellinen identiteetti.

Puola korosti 1990-luvun ja 2000-luvun alun ajan jatkuvasti eurooppalaista identiteettiään pyrkiessään Naton ja Euroopan unionin jäseneksi. Identiteetin perusta on valettu syvälle Puola-Liettuan tasavaltaan¹⁶ (*Rzeczpospolita Obojga Narodów*), joka oli olemassa vuosina 1569–1795, ja tunnetaan myös Puolan ”ensimmäisenä tasavaltona”¹⁷. Puola-Liettuan johtaja oli kuningas, mutta hänen valtansa oli tiukasti sidottu parlamentaariseen järjestykseen, jonka keskiössä oli aatelismiehistä valittu kokous – *Sejm* – joka muun muassa vahvisti lait sekä päätti sodasta ja rauhasta. (Porter-Szücs 2014, 13–14.)

---

¹⁵ ”Ei vapautta ilman solidaarisuutta” oli kommunismia vastaan protestoineen Solidaarisuus-liikkeen käyttämä slogan 1980-luvulla. Slogania käytetään Puolassa edelleen.

¹⁶ Puola-Liettuasta käytetään usein nimitystä liittovaltio (commonwealth) tai kuningaskunta (kingdom). Sanat ovat periaatteessa synonyymeja, mutta Puolassa käytetään sanaa tasavalta (*rzeczpospolita*). Lisätietoa etymologiasta ks. Porter-Szücs (2014), 6-7, 36.

¹⁷ Puolan ajallista historiaa luokitellaan usein kolmen tasavallan kautta. II tasavalta viittaa maailmansotien väliseen aikaan Puolan itsenäistymisestä vuonna 1918 vuoteen 1939 ja III tasavalta puolestaan kommunismin jälkeiseen aikaan vuodesta 1989 eteenpäin.

Tasavalta lakkasi vähitellen olemasta 1772 käynnistyneiden ”kolmen jaon” myötä, jolloin Venäjä, Preussi ja Itävalta jakoivat Puola-Liettuan alueet keskenään. Vaikutusvaltaisen tasavallan muisto kulkee kuitenkin edelleen mukana puolalaisessa poliittisessa retoriikassa (Sirén 2009, 171–172.) Ajatus siitä, että läntisten arvojen jakaminen ja instituutioihin kuuluminen on puolalaisten ”syntymäoikeus”, korostuu edelleen ulkopoliittisen eliitin puheissa. Sen kautta on pyritty ja pyritään luomaan Puolalle status merkittävänä Eurooppaan kuuluvana maana ja korostetaan Puolan tasapainottavaa roolia idän ja lännen välissä. (Kuzniar 2009, 151.)

Jäsenyysneuvotteluiden aikana Puola viestitti aktiivisesti haluaan osallistua ja vaikuttaa unionin päätöksentekoon isona ja kaukaa historiasta kumpuavan demokraattisen perinnön omaavana maana. Puolassa tiedostettiin hyvin, että jäsenyyden myötä siitä tulisi väkiluvun perusteella yksi isoimmista unionin jäsenmaista, mikä puolestaan takaisi Puolalle tietyn statusarvon päätöksenteossa. Helmikuussa 2003 voimaan astunut Nizzan sopimus¹⁸ otettiin Varsovassa ilolla vastaan, sillä painotettu äänestyskäytäntö takasi Puolalle 27 ääntä, vain kaksi vähemmän kuin Saksalla, Iso-Britannialla, Italialla ja Ranskalla (Kuzniar 2009, 207). Nizzan sopimuksen takaama äänestyskäytäntö oli Puolalle niin hyvä, että kun käytäntöä oltiin vuonna 2007 unionin perussopimusneuvotteluissa muuttamassa kohti määräenemmistön perustuvaa mallia, Puola vastusti muutoksia (Kuzniar 2009, 228). Neuvottelujen yhteydessä presidentti Lech Kaczyński totesi, määräenemmistömalli rampauttaa demokraattista päätöksentekoa kun isot jäsenmaat voivat keskenään sopia tärkeistä päätöksistä ja viedä ne varmasti läpi. Skeptisesti Saksaan suhtautuva Kaczyński sanoi myös, että ”jos Puolan ei olisi tarvinnut elää läpi vuosien 1939–1945, Puolassa olisi tällä hetkellä 66 miljoonaa asukasta” (Mulvey 2007). Silloin Puola olisi ollut toiseksi suurin jäsenmaa Euroopan unionissa.

Jäsenneuvottelujen aikana yksi hankalimmista asioista oli Puolan asenne unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa (YUTP, vuoteen 2009 asti Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikka ETTP) kohtaan. Puola yritti varmistaa, ettei unionin politiikka ole ristiriidassa Naton toiminnan kanssa, sillä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa Nato oli kuitenkin Puolalle oleellisin toimija. Puola lähtikin Yhdysvaltojen johtamaan Irakin sotaan niin sanotussa ”halukkaiden koalitiossa” muutamien muiden eurooppalaisten valtioiden kanssa ja herätti toiminnallaan närää muun muassa Saksassa ja Ranskassa. (Kuzniar 2009, 223, 228.) Huolimatta ulkopoliittisista erimielisyyksistä Puola liittyi onnistuneesti Euroopan unionin jäseneksi virallisesti 1.5.2004 yhdeksän muun valtion kanssa. Samalla Baltian maat

---

¹⁸ Nizzan sopimuksessa säädettiin Eurooppa-neuvoston äänestyskäytännöstä. Ks. <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-03-23_en.htm?locale=en>.

saivat jäsenyyden Natoon. Euroopan unionissa Puola on luonut itselleen melko vahvan statuksen itäisen Euroopan vaikutusvaltaisimpana puolestapuhujana. Vuodesta 2007, jolloin Donald Tuskin Kansallisfoorumi-puolue voitti parlamenttivaalit, Puola on aktiivisesti ja pitkäjänteisesti ajanut eteenpäin unionin naapurustopolitiikkaa idässä. Yhdessä Ruotsin kanssa lanseerattu Itäinen kumppanuus (Eastern Partnership, EaP) on ollut ja on edelleen keskeisin vaikuttamiskanava Puolan statuspyrkimyksille Euroopan unionissa, vaikka kumppanuusohjelman tulevaisuus onkin arvoitus (Gosu 2014).

Puolan alkuvuodet Euroopan unionissa olivat statuspyrkimysten kannalta pääasiassa täysi katastrofi. Konservatiivinen ja kansallismielinen Laki ja oikeus -puolue voitti parlamenttivaalit vuonna 2005 ja onnistui kahden vuoden hallitusvastuunsa aikana suistamaan Puolan maineen pohjamutiin (Porter-Szűcs 2014, 358). Laki ja oikeus -puolueen (*Prawo i Sprawiedliwość*) perustivat vuonna 2001 kaksoisveljet Lech ja Jarosław Kaczyński. Syyskuussa 2005 nuori puolue nousi voimalla valtaan, kun se otti parlamenttivaalissa tiukan voiton Donald Tuskin johtamasta Kansallisfoorumi-puolueesta ja pääsi muodostamaan hallituksen. Jarosław Kaczyński kieltäytyi puheenjohtajuudesta, ettei hän häittäisi veljensä presidentinvaalikampanjaa, jota käytiin samaan aikaan parlamenttivaalikampanjoiden aikaan. Lech Kaczyński voittikin presidentinvaalin myöhemmin joulukuussa. Pääministeriksi alun perin valittu Kazimierz Marcinkiewicz luovutti kesäkuussa 2006 paikkansa Jarosław Kaczyńskille, jolloin kaksoisveljet saivat haltuunsa kaksi merkittävintä poliittista virkaa, eli pääministerin ja presidentin. (Porter-Szűcs 2014, 352–353, 357.) Kahden vuoden aikana Kaczyńskit opittiin tuntemaan ”Euroopan kauhukakaroina”. Kuten aiemmin mainitsin, Kaczyńskit vastustivat hanakasti Euroopan unionin perussopimusneuvotteluita ja esittivät kovia vaatimuksia sopimustekstiin. Puola muun muassa vaati perussopimukseen kirjausta siitä, että unioni perustuu kristillisille arvoille (Kuzńiar 2009, 229). Puolustusministeri Radosław Sikorski, josta tosin tuli myöhemmin menestyksekkäs ulkoministeri, kommentoi vuonna 2006 Saksan ja Venäjän aloitteesta käynnistetyn Nord Stream -kaasuputken rakentamisen muistuttavan vuoden 1939 Molotov-Ribbentrop -sopimusta, jolla Saksa ja Venäjä jakoivat itäistä Eurooppaa etupiireihinsä (Beunderman 2006). Lisäksi Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehityksen jarruttaminen perussopimusneuvotteluiden puitteissa herätti Euroopan unionissa kielteisiä reaktioita. Jarruttamisella Puola pyrki varmistamaan, että ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehitys ei tee unionista Naton kilpailijaa turvallisuustoimijana Euroopassa. (Kuzńiar 2009, 228.) Myös Puolan sisäpolitiikka kavahdutti Euroopan unionia, aivan kuten vuonna 2016. Laki ja oikeus muun muassa sääti lain, jossa homoseksuaalisuudesta sai keskustella kouluissa vain, jos se samalla tuomittiin epäluonnolliseksi perversioksi. Valtiollisen median liian liberaalit

johtajat vaihdettiin puolueen miehiin ja virkamiehistössä tehtiin muutenkin laaja ”puhdistus”. (Porter-Szücs 2014, 358.) Mielenkiintoista on se, että vaikka Laki ja oikeus -puolue teki jatkuvasti ulkopuolisten silmissä Puolan asemaa heikentäviä temppuja, puolue ja etenkin Kaczyńskin veljekset korostivat jatkuvasti Puolan eurooppalaista identiteettiä. Heidän nähdäkseen identiteetti oli kuitenkin niin vahva, perinteikäs ja historiasta kumpuava, että se samalla oikeutti Puolan ottamaan välittömästi johtavan roolin Euroopan unionin politiikassa. (emt., 359.)

Euroopan unionin alkuvuosinaan Puola toimi identiteetinhallinnanstrategioiden näkökulmasta hyvin yllättävästi. Se ei lähtenyt juurikaan nöyristelemään unionia tai ryhtynyt välittömästi noudattamaan kaikkia mahdollisia unionin vaatimuksia. Etenkin perussopimusneuvotteluissa Puola toteutti melko avoimesti sosiaalisen kilpailun strategiaa yrittämällä joutaa omia vaatimuksiaan läpi ja kieltäytymällä neuvottelemaan niistä. Tilanne kuitenkin muuttui ennen aikaisissa parlamenttivaaleissa lokakuussa 2007. Kansallisfoorumi otti selvän voiton ja pääsi muodostamaan hallituksen selvällä enemmistöllä (Porter-Szücs 2014, 359). Samalla muuttui Puolan strategia statuspyrkimysten julkituonnista. Puola otti välittömästi erittäin positiivisen näkökulman Euroopan unioniin ja pyrki kaikilla mahdollisilla areenoilla korostamaan yhteistyökykyistä imagoaan ja erittäin positiivista suhtautumista Euroopan unionin toimintaperiaatteisiin. Merkitteä pantavaa on se, että Puolan statuspyrkimykset eivät kuitenkaan muuttuneet oikeastaan mitenkään. Varsovassa tavoitteeksi asetettiin edelleen Puolan nouseminen unionin yhteistä politiikkaa muovaavaksi ja ohjaavaksi toimijaksi. Uusi hallitus korosti edellisen hallituksen tavoin Puolan eurooppalaista identiteettiä, mutta kehysti sen täysin eri tavalla yhteistyön kautta.

Yksi keskeisimmistä lähihistorian tapahtumista, joka on määritellyt puolalaista identiteettiä, on tietysti Puolan kansantasavallan (*Polska Rzeczpospolita Ludowa*, PRL) katoaminen ja kommunismin ajan päättymisen 1990-luvun taitteessa. Taistelu kommunismia vastaan kulminoitui Solidaarisuus-liikkeeseen ja erityisesti sen johtajaan Lech Wałęsaan. Solidaarisuus-liike perustettiin syyskuussa vuonna 1980 Gdańskissa Vladimir Lenin -telakalla sen työntekijöiden toimesta. Vaikka liike on tullut tunnetuksi poliittisena liikkeenä, se perustettiin kuitenkin ammattiliitoksi, joka oli ensimmäinen Puolassa, jota kommunistinen Yhdistyneiden työläisten -puolue PZPR (*Polska Zjednoczona Partia Robotnicza*) ei kontrolloinut. Siitä seikasta juontuu liikkeen virallinen nimi *NSZZ Solidarność*. NSZZ on lyhenne ”itsenäisestä ja itsehallinnollisesta ammattiliitosta” (*Niezależny Samorządny Związek Zawodowy*). Solidaarisuus laajeni nopeasti koko Puolaan ja syyskuussa vuonna 1981 siihen kuului virallisesti jo 10 miljoonaa puolalaista. Liike käytti vaikutuskeinonaan väkivallatonta

kansalaistottelemattomuutta. Kommunistihallinto ei onnistunut saamaan liikettä kuriin ja tilanteen ajaututtua umpikujaan Puolaan julistettiin poikkeustila (martial law), joka kesti noin kaksi ja puoli vuotta 13.12.1981 – 22.7.1983. Poikkeustilan julistamista edelsi PZPR:n pääsihteerin, Puolan pääministerin, kenraali Wojcieh Jaruzelskin vallankaappaus, jossa hän muodosti sotilasjuntan (virallisesti Kansallisen pelastuksen sotilaskomissio) johtamaan maata. Poikkeustilan aikana Solidaarisuus-liikkeen aktiiveja pidätettiin ja kuulusteltiin. Lisäksi lukuisia henkilöitä katosi hämärissä olosuhteissa. Virallisen selityksen mukaan Jaruzelski otti vallan estääkseen Solidaarisuus-liikkeeseen tyytymättömän Neuvostoliiton hyökkäyksen Puolaan, mutta myöhemmin on selvitetty, ettei Neuvostoliitolla ollut todellisuudessa mitään aikeita puuttua Solidaarisuus-liikkeen toimintaan Puolassa. (Porter-Szűcs 2014, 301–315.)

Poikkeustilan päätyttyä PZPR:n ja Solidaarisuus-liikkeen pattitilanne jatkui kunnes Jaruzelski teki aloitteen neuvotteluista vuonna 1988. Solidaarisuus-liikkeestä ei ollut lopulta muodostunut akuuttia poliittista uhkaa, mutta ihmiset olivat menettäneet uskonsa kommunistihallintoon, joka ei saanut millään keinoilla käännettyä lamassa olevaa taloutta kasvuun. Saadakseen legitimizeettiä politiikalleen PZPR oli valmis tulemaan Solidaarisuus-liikettä vastaan. Tavoitteena oli saada Solidaarisuus samaan linjaan kommunistihallinnon kanssa. Kuuluisat ”pyöreän pöydän neuvottelut” kestivät 6.2.1989–5.4.1989 ja sen seurauksena Puolan poliittiset toimijat sopivat talousuudistuksista sekä kesäkuussa pidettävistä puolivapaista parlamenttivaaleista, jossa PZPR:lle oli kiintiöity 2/3 alahuone *Sejm*’n paikoista. Luodakseen kuvaa demokraattisuudesta, PZPR muodosti nukkepuolueita, jotka olivat osana kommunistien vaalikoalitiota. Parlamenttivaalit pidettiin 4.6.1989 ja niiden tulos oli mullistava. Solidaarisuus-liike voitti kaikki alahuoneen vapaat paikat sekä 99 paikkaa 100:sta ylähuone Senaatissa. Kaiken huipuksi heti vaalien jälkeen PZPR:n kanssa samassa koalitiossa olleet nukkepuolueet ilmoittivat irtautuvansa koalitiosta. Niinpä alahuoneen äänijakauma olikin yhtäkkiä tappiollinen kommunisteille. Neuvostoliiton reaktiota peläten puolueet tekivät kompromissiratkaisun, jossa Jaruzelski jatkoi presidenttinä mutta Solidaarisuus muodosti hallituksen. (Porter-Szűcs 2014, 316–322.)

Pääoppositiovoimana Solidaarisuus keräsi kannattajakseen runsaasti nuoria ja opiskelijoita, jotka halusivat muuttaa Puolan paremmaksi paikaksi asua. Niinpä suurin osa Puolan nykyisistä poliitikoista on enemmän tai vähemmän Solidaarisuus-liikkeen perintöä. Muun muassa tutkielmani ”päähenkilöt” Lech ja Jarosław Kaczyński, Radosław Sikorski sekä Donald Tusk ovat kaikki Solidaarisuuden jälkeläisiä. Toisin kuin Tusk ja Sikorski, Kaczyńskit tekivät irtioton puolueesta jo 1990-luvun alussa. Oltuaan presidentti Lech Wałęsan kansliapäällikkönä 1990-luvun alkuvuosina Jarosław vakuuttui

Wałęsaa kohtaan esitetyistä syytöksistä, joiden mukaan Wałęsa olisi ollut 1980-luvulla Puolan kommunistisen hallinnon agentti (Davies 2016). Sen jälkeen Kaczyńskien tavoite on ollut paljastaa Wałęsa (ibid.). Hieman yksinkertaistaen Puolan politiikan pääpuolueet Laki ja oikeus sekä Kansallisfoorumi ovat jakautuneet Solidaarisuuden ja Wałęsan perinnön molemmille puolille. Laki ja oikeus koostuu karrikoiden henkilöistä, jotka epäilevät koko nykyisen Solidaarisuus-liikkeestä kumpuavan Puolan perustuvan valehtelulle ja kommunistien salaliitolle. Siitä seuraa myös epäily eurooppalaisia instituutioita kohtaan, jotka ovat pitkälti vain saksalaisten juoni vaikutusvallan anastamiseen muilta jäsenmailta. Yksi keskeisimmistä puoluetta yhdistävistä asioista on Smolenskin lentoturma¹⁹, jota puolue pitää jonkinlaisena salaliittona (ibid.). Laki ja oikeus -puolueen ydinjoukko on myös jonkin verran vanhempaa kuin Kansallisfoorumin, jonka näkyvimmistä poliitikoista monet ovat esimerkiksi opiskelleet ulkomailla ja kannattavat liberaalimpia arvoja. Puolueet ja heidän johtohahmonsakin siis katsovat maailmaa hyvin erilaisesta näkökulmasta. Kansallisfoorumin näkökulmasta Puolan tie Euroopan huipulle käy yhteistyön kautta, kun taas Laki ja oikeus pitäisi mielellään ohjata Puolan omissa käsissä.

4.2. ”Vulgaari mutta ylimielinen” – Puola hamuaa statusta 2005–2007

Siirryn seuraavaksi varsinaiseen aineiston käsittelyyn. Olen jakanut aineiston, eli aiemmin esittelemäni *exposét* ajallisesti neljään eri osaan, kunkin hallituskauden mukaan.

Puolan liittyminen Euroopan unionin jäseneksi 1.5.2004 oli sosiaalisen liikkuvuuden strategian täydellinen toteutuma. Puola hyppäsi kertaheitolla hyvin alhaisen statuksen ryhmästä, eli ”itä-Euroopasta” tai ”entisen itäblokin valtioista”, hyvin korkean statuksen ryhmään, eli Euroopan unioniin. Samalla suurin osa ”itäblokki”-viiteryhmästä teki samanlaisen statusnousun. On tietysti mahdollista käydä debattia, miten kymmenen itäisen Euroopan valtion liittyminen Euroopan unioniin vaikutti EU:n itsensä statukseen muiden kansainvälisten toimijoiden näkökulmasta, mutta uusille jäsenmaille statuksen nousu oli kuitenkin hyvin merkittävä. Normaalisti statusnousun saavuttanut toimija keskittyy uudessa viiteryhmässä edelleen toteuttamaan sosiaalisen liikkuvuuden strategiaa, jossa toimija pyrkii

---

¹⁹ Smolenskin lentoturma Venäjällä tapahtui vuonna 2010 presidentti Lech Kaczyńskin oltua matkalla Katyńin joukkosurman muistotilaisuuteen. Presidenttiä sekä useita korkea-arvoisia virkamiehiä kuljettanut kone syöksyi metsään ja tuhoutui epäonnistuneessa laskeutumisyrityksessä Smolenskin lentokentälle. Puolan ja Venäjän yhteinen tutkintakomissio totesi onnettomuuden johtuneen lentäjän virheestä. Laki ja oikeus -puolue ja Jarosław Kaczyński erityisesti ovat epäilleet lentoturmaa järjestetyksi, tai että Kansallisfoorumi vähintäänkin on peitellyt turman todellista syytä. Koneen hylkyä ei ole vielä kukaan palautettu Venäjältä Puolaan.

siis tarkkailemaan ja omaksumaan uuden viiteryhmän toimintaperiaatteita. Matkimalla muita toimijoita tavoitteena on sopeutua uuteen viiteryhmään mahdollisimman huomaamattomasti ja kivuttomasti. Puola teki tässä suhteessa poikkeuksen, sillä se pyrki yllättävän avoimella haastamisella vaikuttamaan Euroopan unionin päätöksentekoon ja kohottamaan itsensä statusasemaan, joka ei suinkaan korreloinut muiden jäsenmaiden näkemyksellä Puolan asemasta (Kuzniar 2009, 310–313).

Lyhytaikaisen ”nukkepääministeri”²⁰ Kazimierz Marcinkiewiczin hallituksessa ulkoministerinä noin puolen vuoden ajan toiminut Stefan Meller toteutti omassa tiedonannossaan helmikuussa 2006 vielä pitkälti liikkuvuuden strategiaa. Meller totesi puheensa alussa monin eri tavoin, että vain joitain vuosia aiemmin Puolan nykyinen asema ja saavutukset kuulostivat täysin uskomattomilta ja kuinka Puolan imago globaalisti on muuttunut jatkuvasti positiivisempaan suuntaan (Meller 2006). Lisäksi Meller vahvisti muutoksen Puolan statuksessa sanomalla, että ”Puolan status on selvästi parantunut näiden kahden [EU ja Nato] voimakkaan läntisen maailman rakenteen jäsenyyden myötä”²¹ (Meller 2006). Meller alleviivasi, kuinka tärkeää on päästä mukaan unionin kehitykseen etenkin taloudellisen kehityksen suhteen.

Se vuorostaan heijastuu asemaamme ja potentiaaliimme toimia tehokkaasti kansainvälisellä areenalla Puolan intressien tavoittamiseksi. Se auttaa meitä poistamaan, kertaheitolla, stereotypiat vulgaarista mutta ylimielisestä, paljain jaloin mutta jalustimilla; Puolasta joka tavoittelee roolia, joka ylittää sen todellisen kapasiteetin ja potentiaalin, ja joka sen seurauksena katoaa yhteenotossa tämän maailman voimakkaiden kanssa.²² (Meller 2006.)

Mellerin kommentti on tutkielmani kannalta oivaltava, sillä se tiivistää tilanteen Euroopan unionin jäsenyyden alkutaipaleella. Jäsenyysneuvottelut olivat osittain hankalat ja etenkin Mellerin tiedonannon aikana käynnissä olleet unionin perussopimusneuvottelut huononsivat Puolan mainetta unionin vanhojen jäsenmaiden silmissä entisestään, kun Puola vaati Nizzan sopimuksen äänestyskäytännön säilyttämistä (Kuzniar 2009, 228). Meller tiedostaa edellä mainittujen asioiden vaikuttaneen negatiivisesti Puolan maineeseen, mutta samalla hän on varma siitä, että Puola nousee vielä siihen statusasemaan, joka sille kuuluu. Tällä hetkellä Puola vielä häviää ”maailman voimakkaille”, mutta

---

²⁰ Marzinkiewicz oli Laki ja oikeus -puolueen pääministeriehdokas puolueen puheenjohtaja Jarosław Kaczyńskin kieltäytyttyä ehdokkuudesta syksyn 2005 parlamenttivaalien alla. Hän kieltäytyi, ettei häittäisi kaksoisveljensä Lechin presidentinvaalikampanjaa, jota käytiin samaan aikaan. Jarosław Kaczyńskia pidettiin kuitenkin yleisesti todellisena pääministerinä, vaikka hän vaikuttikin kulisista. Jarosław syrjäytti Marcinkiewiczin heinäkuussa 2006. (Ks. esim. Porter-Szűcs 2014)

²¹ The stature of Poland has been clearly enhanced by the membership of these two powerful structures of the Western world (Meller 2006).

²² That in turn will reflect on our position and potential to act effectively on the international scene in pursuit of Poland's interests. It will enable us to erase, once and for all, stereotypes of a coarse but cocky Poland, barefooted but in stirrups; a Poland that aspires to a role that surpasses its true capacity and potential, and which, in consequence, loses in confrontation with the powerful of this world. (Meller 2006.)

muutos on jo tulossa. Meller oli aikanaan aktiivinen toimija Solidaarisuus-liikkeessä eikä kuulunut virallisesti Laki ja oikeus -puolueeseen, eikä varsinaisesti jakanut puolueen maailmankuvaa, vaan ymmärsi, että sulautuminen kansainvälisiin instituutioihin on paras keino Puolalle päästä eroon siihen liitetyistä negatiivisista stereotypioista. Meller esittääkin hieman myöhemmin puheessaan, että Puolan panos toimivaan Euroopan unioniin voisi olla ”meidän tarmokkuutemme, aloitteellisuutemme ja kykymme saavuttaa kompromisseja ja muodostaa liittolaissuhteita”²³ (Meller 2006). Meller luo myös perusteet Puolan Eurooppa-politiikan pitkälle linjalle hänen todetessaan, että ”itä-Euroopan suunta on lupaava alue unionin ulkopoliittikan kehitykselle”. Samassa yhteydessä hän esittää myös Ukrainan mahdollisuuden EU-jäsenyyteen sekä vielä laajempaan itälaajentumiseen erityisesti länsi-Balkanille. Yksi Puolan tavoitteista onkin Mellerin mukaan taistelu unionin ”laajentumisväsymystä” vastaan. Kuten Meller puheessaan mainitsee, Ukraina ja länsi-Balkan olisivat seuraavat luonnolliset kohteet laajentumiselle. Laajentumistoiveet ja toimenpidesuosituksukset EU:n ulkopoliittikan kehittämiseksi ovat alkuaskeleita luovuuden strategialle, jota Puola pyrki toteuttamaan erityisesti vuodesta 2007 eteenpäin. Mellerin puheessa kuitenkin sosiaalisen liikkuvuuden strategian mukaisesti todettiin, että tärkeintä on sopeutua unionin toimintaperiaatteisiin ja päästä talouskehityksen vauhtiin mukaan. Pitkän linjan diplomaatti ja akateemikko hyväksyi ajatuksen siitä, että Euroopan unionin vahvemmat ja vanhemmat jäsenmaat ohjeistavat Puolaa jäsenyyden alkutaipaleella, eikä suinkaan pitänyt ohjausta nöyryytyksenä.

Mellerin *exposé* antoi kuitenkin liian positiivisen kuvan Puolan identiteetin hallinnan strategioista. Kesällä 2006 Jarosław Kaczyński syrjäytti Kazimierz Marzinkiewiczin pääministerin paikalta ja sen myötä ulkopoliittikan linja koveni. Etenkin Puolan suhteet Saksaan alkoivat heikentyä presidentti Lech Kaczyńskin otettua röyhkeämmän linjan Euroopan unionin perussopimusneuvotteluissa (Kuzniar 2009, 240). Maltillista linjaa kannattanut Meller erosi jo huhtikuussa 2006 Puolan sisäpoliittisen tilanteen heikennyttyä. Laki ja oikeus -puolueella oli ollut vaikeuksia muodostaa enemmistöhallitus, joten se joutui ottamaan hallituskumppaneikseen populistisen ja erittäin euroskeptisen Puolan itsepuolustus - puolueen (*Samoobrona Rzeczpospolitej Polskiej, SRP*) sekä äärikansallisen Puolan perheiden liitto - puolueen (*Liga Polskich Rodzin, LPR*). Meller ei voinut hyväksyä enenkään SRP:n ottamista hallitukseen, joten hän jätti eroanomuksensa huhtikuun lopussa. Eroilmoitus oli muutenkin jo odotettu, sillä Meller ei kuulunut Laki ja oikeus -puolueen eikä enenkään Kaczyńskin veljesten lähipiiriin. Mellerin tilalle nimitettiin toukokuussa europarlamentaarikko Anna Fotyga, jonka linja vastasi puolueen linjaa enemmän kuin Mellerin.

---

²³ [O]ur vigour, initiative, and ability to reach compromise and conclude alliances (Meller 2006).

Fotygan *exposé* keväällä 2007 olikin selkeä muutos Mellerin edellisvuotiseen. Liikkuvuuden strategia oli vaihtunut selkeämmin kohti kilpailun strategiaa.

Huolimatta Nizzan sopimuksen meille takaamasta statuksesta, ja jonka me aiomme vahvistaa Euroopan unionin tulevaisuudesta käytävän debatin yhteydessä, emme halua nykyisen tilamme Euroopan unionin köyhimpänä jäsenmaana säilyvän. Me haluamme olla ja pysyä Euroopan unionin kuudenneksi suurimpana maana, kunnes onnistumme realisoimaan strategisen maalimme, etenkin Euroopan unionin lisälajautumisen. Haluamme myös Puolan aseman vastaavan tuota formaalia statusta. Tällä hetkellä tilanne ei vielä ole se. [...] Tähtäämme Puolan statuksen lujittamiseen unionin tärkeänä jäsenmaana.²⁴ (Fotyga 2007.)

Fotygan kommentin taustalla oli tuolloin käynnissä ollut väantö Euroopan unionin perussopimuksesta. Ranskan ja Alankomaiden hylättyä perussopimuksen kansanäänestyksissä, Eurooppa-neuvosto ilmoitti vuoden 2005 kesällä, että perussopimus laitetaan vuodeksi jäähyllä. Vuotta myöhemmin jäähyä jatkettiin taas vuodella. Niinpä Puolan hallitus yrittikin vielä muuttaa perussopimuksen sisältöä. Kärkihankkeena oli Nizzan sopimuksessa säädetyn äänestyskäytännön säilyttäminen, joka takasi Puolalle varsin hyvän painoarvon Eurooppa-neuvoston äänestyksissä. Varsovassa pelkona oli, että uusi perussopimus lisäisi entisestään Saksan painoarvoa äänestyksissä ja Puolan suhteellinen painoarvo puolestaan laskisi. Puola yrittikin pitää kiinni Nizzan sopimuksen äänestyskäytännöstä aina kesäkuussa 2007 pidettyyn Eurooppa-neuvoston kokoukseen asti. Pääministeriksi Jarosław Kaczyński esitti myös vaihtoehtoista äänestyskäytäntöä, jossa jokaisen jäsenmaan äänimäärä perustuisi väestön neliöjuureen. (Kuzniar 2009, 309–311.) Lopulta Eurooppa-neuvosto päätti lykätä siirtymistä uuteen äänestysjärjestelmään kahdella vuodella (ibid.). Kaczyńskit ottivat tästä kunnian itselleen ja pitivät sitä voittona Puolalle.

Fotygan painokkaassa kommentissa on pohjimmiltaan kyse eri näkemyksistä Puolan statusasemasta. Varsovassa katsottiin, että mahdolliset muutokset äänestyskäytännössä vähentäisivät Puolan suhteellista statusta Euroopan unionin sisällä. Nizzan äänestyskäytännössä Puolalla oli kuudenneksi eniten ääniä ja uutena jäsenmaana se sai verrattain erittäin suuren suhteellisen statuksen etenkin verrattuna muihin uusiin jäsenmaihiin, jotka olivat väkimäärältään huomattavasti pienempiä. Fotyga jatkaa puheessaan, että

---

²⁴ Regardless of the status assured us under the Nice Treaty, and which we intend to affirm during the debate on the future of the European Union, we wouldn't want our present situation as one of the poorest countries in Europe to become preserved. For Poland has a great opportunity and we will certainly not remain the poorest country (applause). We want to be and stay the sixth largest country of the European Union until we manage to realize our strategic goal, namely further enlargement of the European Union. Also, we want the position of Poland to correspond to that formal status. As yet, that is not the case. (Fotyga 2007.)

[s]en vuoksi, äänestyskäytännön puitteissa, edellyttämme käytäntöä, joka takaa tasa-arvoisen vaikutusmahdollisuuden jokaiselle unionin kansalaiselle. Sillä alkäämme unohtako, että Puolan nykyinen status, joka on täsmennetty sitovassa Nizzan sopimuksessa, oli keskeinen argumentti puolalaisille heidän äänestäessään Puolan liittymisestä Euroopan unioniin hyväksyen jäsenyyden ehdot. Se on sopimus, joka takaa erittäin hyvän, merkittävän statuksen Puolalle.²⁵ (Fotyga 2007.)

Viiteryhmän sisäiseen epäjärjestykseen ja muutokseen liittyy aina mahdollisuus viiteryhmän jäsenten suhteellisen statuksen muutokseen (Larson *et al.* 2014). Kilpailun strategian kautta statusmuutosta ajavat toimijat aktivoituvat usein juuri tällaisessa tilanteessa. Siitä, kuka oikeastaan on se haastaja tällaisessa tilanteessa, voidaan olla montaa mieltä ja eri intressejä ajavia toimijoita voi olla useita. Viiteryhmän enemmistö kuitenkin lopulta määrää, kuka on haastaja, sillä kuten teorialuvussa esitin, toimijan status on aina riippuvainen viiteryhmän muiden toimijoiden antamasta statuksesta. Perussopimusneuvottelujen yhteydessä Puolan ehdoton kanta Nizzan äänestyskäytännön säilyttämisestä tulkittiin unionin jäsenmaiden kesken avoimeksi haastamiseksi, statuksen perusteettomaksi hamuamiseksi ja kilpailun strategian käyttämiseksi. Varsovassa puolestaan koettiin, että uusi äänestyskäytäntö oli tarkoitettu viemään painoarvoa nimenomaan Puolalta, joka oli nopeasti pyrkinyt ottamaan merkittävän aseman etenkin unionin itäpolitiikassa. Varsovassa tilanne nähtiin niin, että äänestyskäytännön muuttamisen jälkeen statushierarkia EU:ssa muodostuisi laittomaksi.

Fotygan *exposé* ei kuitenkaan sisältänyt pelkästään röyhkeitä statusvaateita Euroopan unionin ”korkean politiikan” alueella vaan puheessa oli mukana myös Mellerin puolitoista vuotta aiemmin painottaneita teemoja, jotka ovat erinomaisia osoituksia luovuuden strategian toteuttamisesta. Sosiaalisen luovuuden strategian kautta pyritään luomaan rakentavasti ja epäsuorasti pohjaa omille statuspyrkimyksille, jotka on ehkä mahdollista realisoida myöhemmin tulevaisuudessa. Sosiaalisen luovuuden strategiaa käytetään usein tilanteessa, jossa viiteryhmän statushierarkia on vakaa tai tilanteessa, jossa avoimella haastolla eli sosiaalisen kilpailun strategialla ei katsota olevan välitöntä vaikutusmahdollisuutta. (Larson & Shevchenko 2010, 14). Vuonna 2007 Puolassa muodostui tavoitteeksi Euroopan unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittäminen. EU-myönteisen puolustuspolitiikan ajaminen johtui pääasiassa siitä, että Puolan normaalisti varsin lämpimät suhteet Yhdysvaltoihin huononivat²⁶. Yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kärkenä Varsovassa panostettiin Euroopan unionin

---

²⁵ For that reason, as regards the voting system, we postulate the introduction of the principle of equal influence of all citizens on Union decisions. After all, let us not forget that Poland’s present status, elaborated in the binding Nice Treaty, was a crucial argument for Poles when they voted in the referendum for Poland’s accession to the European Union and accepted the conditions of membership. It is a treaty that ensures a very good, prominent status for Poland. (Fotyga 2007.)

²⁶ Syynä suhteiden huonontumiseen oli Irakin sodan jälkeinen aika. Yhdysvallat oli luvannut alustavasti Puolalle runsaasti etenkin jälleenrakennusprojekteja Irakissa, mutta lopulta puolalaisyritykset saivat vain murto-osan luvatuista projekteista. Myös kansan mielipiteen kääntyminen kielteiseksi Irakin operaatiolle aiheutti suhteiden viilenemistä. (ks. esim. Kuzniar 2009.)

taisteluosastojen (EU Battle Group, EUBG) kehittämiseen. Fotyga ilmoittikin Puolan osallistuvan aktiivisesti kahden taisteluosaston käynnistämiseen. Ajatus EU:n taisteluosastoista on niinkin kaukaa kuin vuodelta 1999, jolloin ajatus kirjattiin EU:n huippukokouksessa Helsingissä. Vuoden 2004 alkupuolella Ranska, Iso-Britannia ja Saksa julkistivat dokumentin, jossa taisteluosaston ajatusta vietiin pidemmälle. Euroopan unionin jäsenmaat hyväksyivät taisteluosastojen muodostamisen huippukokouksessa vuoden 2004 marraskuussa. Ensimmäiset taisteluosastot saavuttivat operaatiokyvyn 1.1.2007. (Lindstrom 2007.) Taisteluosastoja ei tähän päivään mennessä ole koskaan käytetty.

Mielenkiintoisen kontrastin statuspyrkimyksille Euroopan unionissa antavat Puolan statuspyrkimykset Pohjois-Atlantin liitossa eli Natossa. Puolan tilanne Natossa oli 2000-luvun puolivälissä huomattavasti erilainen kuin Euroopan unionissa. Puola liittyi Natoon jo vuonna 1999 ja osallistui aktiivisesti Naton operaatioihin alusta asti. Puola liittyi Naton jäseneksi vain muutamaa viikkoa ennen Naton operaatiota Jugoslaviassa ja osallistui operaation jälkeen perustettuun KFOR-rauhanturvaoperaatioon (Kosovo Force). Puola lähetti operaatioon alun perin peräti 800 sotilasta, mikä teki Puolasta yhden suurimmista osallistujista, vaikka maan puolustusvoimat olivat edelleen kommunistihallinnon jäljiltä varsin surkeassa tilanteessa. Etenkin vertailu Puolan kanssa samaan aikaan Natoon liittyneisiin Unkariin ja Tšekkiin osoittaa Puolan ottaneen osallistumisen vakavasti: Ne lähettivät rauhanturvaoperaatioon yhdessä vain alle puolet siitä mitä Puola yksin. Puolan merkittävä osallistuminen KFOR-operaatioon oli liikkuvuuden strategian mukaista toimintaa. Puola halusi välittömästi osoittaa olevansa jäsenyyden arvoinen ja kykenevänsä antamaan jotain myös Natolle. KFOR:n lisäksi Puola osallistui alusta alkaen myös ISAF-operaatioon (International Security Assistance Force) Afganistanissa.

Koska Puola osoitti välittömästi Nato-jäsenyytensä alussa ja myös säännöllisesti jatkossa olevansa luotettava ja Naton toimintaan halukkaasti osallistuva jäsenmaa, Puolalla ei ole ollut tarvetta edetä aggressiivisesti statuspyrkimyksissään. On tietysti tärkeä muistaa, että liittyessään Natoon Puolalla ei ollut käytännössä mitään mitä se olisi voinut käyttää statuspyrkimystensä takaajana. Puolan puolustusvoimat olivat todella huonossa kunnossa. Niinpä liikkuvuuden strategia oli ainoa vaihtoehto.

Puola siis tyytyi asemaansa Naton statusrankingissa, eikä sen ollut tarpeen haastaa rankingin legitimiyyttä vielä Marcinkiewiczin tai Kaczyńskin hallitusten aikana. Ulkoministeri Anna Fotyga tosin vaati omassa tiedonannossaan (2007) Puolalle itsenäisempää asemaa Natossa kun Nato ja Euroopan unioni tekevät yhteistyötä.

Kuitenkin, meidän on muistettava, että Euroopan unioni sisältää myös valtioita, jotka ovat neutraaleja, tai yksinkertaisesti eivät ole päättäneet liittyä Natoon. [...] Haluamme Puolan äänen Pohjois-Atlantin liitossa olevan itsenäinen, emmekä liittolaisuuksien tai asemamme Euroopassa laimentama. Haluan alleviivata tämän hyvin selvästi.²⁷

Fotyga käytti siis Natoa keppihevosenä ilmaistakseen, että Puolan status muissa viiteryhmissä ei voi olla riippuvainen Puolan statuksesta Euroopan unionissa. Asetelma on mielenkiintoinen, sillä Euroopan unionin ja Naton viiteryhmät lomittuvat hyvin paljon keskenään. Vaikka Puola oli ollut luotettava Naton jäsen jo yli viisi vuotta, Varsovassa pelättiin, että statuksen heikentyminen Euroopan unionissa saattaisi vaikuttaa myös Puolan statukseen Natossa. Fotygan *exposé* pyrkiikin korostamaan Puolan toimia nimenomaan turvallisuusyhteistyössä. Fotyga luetteli lukuisia operaatioita ja muita yhteistoiminnallisia projekteja, joissa Puola on aktiivisesti mukana, kuten ISAF-operaatio Afganistanissa, Yhdysvaltojen johtama operaatio Irakissa, osallistuminen EU:n taisteluosastoon sekä osallistuminen EDA:n (European Defence Agency) yhteisiin puolustusyhteistyöprojekteihin (Fotyga 2007). Hyvin sujuneessa turvallisuusyhteistyössä Puola toteutti EU-politiikasta poiketen vahvasti edelleen liikkuvuuden strategiaa. Puolan ongelma EU-jäsenyyden alkutaipaleella oli varsin perinteinen statusteorian näkökulmasta. Varsovassa tunnuttiin automaattisesti uskovan siihen, että Puolan status olisi suurempi kuin se lopulta oli. Ajatus johtui Puolan historiallisesta menneisyydestä, jonka perusteella Varsovassa katsottiin Puolan ikään kuin oletusarvoisesti kuuluvan heti EU:n suuriin jäsenmaihin. Puola ajoi aluksi hyvinkin aggressiivisesti etenkin Ukrainan aseman parantamista jopa Euroopan unionin jäsenyyteen asti. Muiden, etenkin vanhojen, unionin jäsenmaiden Puolalle antama status ei siis vastannut Puolan omaa statuskäsitystä. Laki ja oikeus johti Puolaa kuin se olisi ollut hyvin merkittävä toimija Euroopan unionissa, mutta tuli lopulta vain huonontaneeksi suhteet suurimpaan osaan unionin vanhoja jäsenmaita. Erityisesti suhteet tärkeimpään kumppaniin Saksaan huonontuivat merkittävästi (Marcinkowska 2016). Jäsenyyden alkuvuosina oli siis kyse varsin yleisestä statukseen liittyvästä ongelmasta, missä toimija usein yliarvioi oman vaikutuksensa muiden toimijoiden toimintaan (Forsberg 2014, 325). Niin kävi myös tässä tapauksessa, kun Varsovassa oletettiin, että Puola saa automaattisesti korkeamman statuksen kuin muut uudet jäsenmaat.

Fotyga ei ehtinyt enää antaa toista tiedonantoa ulkopoliittikan suunnasta, sillä puolentoista vuoden sisäpoliittinen sekavuus ja vähemmistöhallituksen taistelu päättyivät syyskuussa 2007. Pääministeri

---

²⁷ However, we should remember that European Union members also include states that are neutral, or simply have not decided to join NATO. [...] [W]e want Poland's voice in the North Atlantic Alliance to be a sovereign voice, and not a voice diluted by the alignment of forces or our position within the European Union (applause). I wish to underline this very clearly.

Jarosław Kaczyński ilmoitti, että hallituksesta oli tullut toimintakyvytön ja ehdotti ennen aikaisten vaalien järjestämistä. Syynä toimintakyvyttömyyteen oli hallituspuolue SRP:n puheenjohtaja Andrzej Lepperin joutuminen keskelle vakavaa korruptiovyöhytää. Lokakuun ennen aikaisissa parlamenttivaaleissa Donald Tuskin Kansallisfoorumi -puolue otti murskavoiton ja Tuskista tuli uusi pääministeri. (Porter-Szűcs 2014, 358.)

4.3. ”Me olemme Eurooppa ja Unioni” – Statuspolitiikka hakee muotoaan 2007–2010

Euroopan unionin jäsenyyden ensimmäisiä vuosia leimannut sisä- ja ulkopoliittinen sekaannuksen aika loppui vuoden 2007 ennen aikaisiin parlamenttivaaleihin, joissa Laki ja oikeus -puolueen vähemmistöhallitus sai väistyä ja Kansallisfoorumin muodostama enemmistöhallitus nousi valtaan. Puolan status koheni Euroopan unionissa erityisesti Itäisen kumppanuuden aloitteen myötä. 2010-luvulla Puolalla onkin ollut vapaammat kädet toteuttaa statuspyrkimyksiään. Maltillinen hallitus on pitäytynyt pitkälti luovuuden strategiassa ja pyrkinyt nostamaan Puolan statusta hiljalleen ilman statushierarkian avointa haastamista. Puolan ulkopoliitiikan vakaus teki siitä uskottavan ja luotettavan toimijan Kansallisfoorumin valtakaudella (Longhurst 2013, 368).

Ulkoministeri Radosław Sikorskin ensimmäinen *exposé* keväällä 2008 oli selkeä muutos aiempaan. Huolimatta siitä, että Sikorski toimi edelliset kaksi vuotta puolustusministerinä ja antoi edellä mainittuja lausuntoja muun muassa Nord Stream -kaasuputkihankkeesta, hän otti puheessaan vahvan positiivisen kannan eurooppalaisten arvojen puolesta. Sikorskin puhe on monin osin selvä esimerkki ikään kuin paluusta liikkuvuuden strategiaan toteuttamiseen. Sikorski on mielenkiintoinen hahmo Puolan politiikassa, sillä hän on opiskellut Oxfordin yliopistossa ja asunut useamman vuoden Yhdysvalloissa. Sikorskillä on aina ollut ikään kuin ulkopuolisen katse Puolan politiikkaan ja kansainväliseen asemaan, joka heijastuu hänen tiedonannoissaan ulkoministerinä. Vaikka Sikorski toimi Laki ja oikeus -puolueen johtaman hallituksen puolustusministerinä hän ei missään vaiheessa liittynyt virallisesti puolueeseen. Sikorski erosi puolustusministerin tehtävästä vuoden 2007 helmikuussa.

Olennaisinta Sikorskin puheessa ovat Kansallisfoorumin ensimmäiselle hallituskaudelle muodostetut viisi ulkopoliitiikan tavoitetta, jotka voidaan nähdä myös statuspyrkimysten julkituontina. Viiden tavoitteen yhteisenä tarkoituksena on ”pitkällä aikavälillä kansakuntamme nousu eurooppalaisten

kansakuntien kärkeksi”²⁸. Tutkielmani kannalta tärkein on tavoite numero yksi: ”Vahva Puola eurooppalaisen solidaarisuuden kautta”, johon liittyy etenkin pyrkimys kohottaa Puolan statusta Euroopan unionin itäpolitiikan kautta. Muut tavoitteet ovat Puolan roolin vahvistaminen globaalissa turvallisuusjärjestelmässä, Puolan imagon vahvistaminen, puolalainen diaspora sekä viimeisenä diplomatian siirtäminen moderniin aikaan ulkopolitiikan tueksi. Sikorski ilmoitti jo puheensa johdannossa, että Euroopan unioni ja integraatio on keino tehdä Puolasta niin vahva kuin maan pitääkin olla.

Ei riitä olla vapaa – meidän on oltava kilpailukykyisiä. Joten, meidän on kasvettava vahvemmaksi. Vahvemmaksi kasvaminen tarkoittaa nousemista samalle kehitystasolle kuin kumppanimme Euroopan unionissa. [...] Me emme pelkää tätä prosessia; me emme uhkaile kansalaisia eurooppalaisen supervaltion syntymällä, manaamalla alistumista kuvitteelliseen orjuuteen meitä isommille ja vahvemmille. Euroopan unioni ei ole uhkaava ”Toinen”; me olemme Eurooppa ja Unioni.²⁹ (Sikorski 2008.)

Sikorski ei tosin täysin varauksettomasti puheessaan heitä Puolaa polvilleen Euroopan unionin jalkojen juureen. Kuten aiemmin totesin, puolalaisten itsetunto pohjaa osaltaan jo Puola-Liettuan tasavallan aikoihin. Ajatus siitä, että Puola ei ole mikä tahansa pieni maa Euroopan laitamilla vaan statukseltaan merkittävä, on olennainen asia ymmärtää. Sikorskin vahva painotus yhteistyökykyisyyteen ja liikkuvuuden strategian toteuttamiseen johtunee ennen kaikkea siitä, että uuden hallituksen tärkeä tavoite oli Puolan maineen palauttaminen edellisen hallituksen jäljiltä. Sekä kotimaiselle että ulkomaiselle yleisölle oli tärkeä vakuuttaa, että Puola ei ole mörkö EU:lle eikä EU Puolalle. Taustalla on kuitenkin jo julkilausuttu toteamus siitä, että kuten edellinenkin hallitus, myös nykyinen tähtää Puolan statuksen selvään kohottamiseen. Sikorski siis ensin toteaa, että Puolan on omaksuttava eurooppalaisia käytäntöjä, jotta se voi nousta yhtä merkittäväksi kuin kehittyneimmät kumppanit. Hetkeä myöhemmin Sikorski kuitenkin muistuttaa, että käytäntöjen omaksuminen tapahtuu myös toisinpäin. Sikorski toivoo tunnustusta ja avoimuutta kumppanimailta Puolan sekä muiden itäisen Euroopan maiden kokemusten ymmärtämiselle.

Eurooppa ei yhdisty henkisesti ennen kuin läntiset naapurimme näkevät vaivaa ymmärtääkseen, todella ymmärtääkseen, että taistelumme vapaudesta 1900-luvun jälkipuoliskolla on yhtä paljon eurooppalainen kokemus kuin heidän menestyksensä samaan aikaan.³⁰ (Sikorski 2008.)

---

²⁸ In the longer term, it is the rise of our nation to the first ranks of European states. (Sikorski 2008)

²⁹ It does not suffice to be free—we must be competitive. And so, we must grow stronger. Growing stronger means rising to the level of development of our partners in the European Union. We are not afraid of this process; we do not threaten our fellow citizens with the rise of a European super-state, invoking an imaginary servitude to those bigger and stronger than us. The European Union is not a threatening “Other;” we are Europe and the Union. (Sikorski 2008.)

³⁰ Europe will not unite in spirit until our Western neighbors go to the trouble of understanding, really understanding, that our fight for freedom in the latter half of the 20th century is as much as European experience as their prosperity in that same period. (Sikorski 2008.)

Keskiössä on Sikorskin puheessaan toistama ajatus siitä, että jos Puolalle olisi vain annettu toisen maailmansodan jälkeen mahdollisuus, maa olisi todennäköisesti nyt yhtä kehittynyt kuin muu länsi-Eurooppa. Puola joutui kuitenkin kärsimään Neuvostoliiton vaikutuksen alla eikä siksi päässyt kehittymään. Neuvostoliiton romahtaminen oli Sikorskin näkemyksen mukaan yhtä suuri ansio rautaesiripun molemmilla puolilla. Etenkin Kansallisfoorumin hallituskauden alkuvuosien *exposé*t (2008, 2009, 2010) ovat säännönmukaisesti täynnä pieniä viittauksia Puolan historialliseen menneisyyteen. Tarkoituksena on vakuuttaa yhtäläillä kotiyleisö sekä kansainväliset kumppanit (etenkin Euroopan unioni) siitä, että Puola on historiallisen perintönsä myötä merkityksellinen valtio ja omaa jo tietyn statuksen. Pyrkimys tehdä eroa vuonna 2004 Euroopan unioniin liittyneeseen ”itäblokkiin” on varsin selkeä. Historialliset viittaukset ovatkin tärkeitä puolalaisten poliitikkojen retoriikassa (Longhurst 2013, 363). Eron tekeminen muuhun itäiseen Eurooppaan kilpailun kautta ei kuitenkaan missään vaiheessa ole ollut Puolan prioriteetti. Vaikka se on pyrkinyt pitämään yllä ajatusta siitä, että Puolan pitäisi statukseltaan kuulua hieman korkeampaan ryhmään kuin vuonna 2004 liittyneeseen ”itäblokkiin”, Puola on ennemminkin käyttänyt ”itäblokki” viiteryhmäänsä ponnahduslautana ja sosiaalisen luovuuden välineenä. Sikorskin vuoden 2008 *exposé* tuo tämän selvästi esille. Hän korostaa, että vuonna 2004 luodun Euroopan naapuruspolitiikan (European Neighborhood Policy ENP) on ”oltava asianmukaisesti muodostettu, etenkin idän osalta”.

Tämä ei johdu ainoastaan Puolan geografisesta sijainnista Euroopan unionin itälaidalla, mutta myös tietoisuudesta siitä, että rajamme itäpuolella sijaitsevat eurooppalaiset naapurit, kun taas etelässä – Pohjois-Afrikassa ja Lähi-idässä – sijaitsevat Euroopan naapurit. Tämä on fundamentaalinen ero. [...] Puolan pitäisi jatkaa erikoistumista yhteisen ulkopoliitiikan muodostamisessa kohti itää.³¹ (Sikorski 2008.)

Muutama kappale myöhemmin Sikorski esittää, että naapurustopolitiikan myötä mahdollistuva jäsenyys jopa Euroopan unionissa olisi erityisesti Ukrainan osalta toivottavaa hyvinkin nopeasti. ”Ukrainan liittyminen vahvistaa eurooppalaisen sivilisaatiomallin vahvuutta”³², Sikorski toteaa. On hyvä myös huomata, että Ukraina tai Euroopan unionin itänaapurit yleensä eivät muodostuneet Puolan tärkeimmäksi sosiaalisen luovuuden strategian toteuttamisen välineeksi vasta Kansallisfoorumin noustua valtaan vuonna 2007, vaan orientoituminen itään oli avainasemassa jo välittömästi Puolan

---

³¹ This is a result not only of Poland’s geographical location on the Eastern boundaries of the EU, but also from our consciousness that East of our borders lie European neighbors, while to the South—in North Africa and the Middle East—lie neighbors of Europe. [...] This is a fundamental distinction. Poland should continue to specialize in shaping common foreign policy towards the East. (Sikorski 2008.)

³² The accession of Ukraine will confirm the strength of the European model of civilization. (Sikorski 2008)

liittyttyä Euroopan unioniin (Copsey & Pomorska 2010, 312). Jäsenyysajan ensimmäinen ulkoministeri Włodmierz Cimoszewicz esitti heti vuonna 2004, että itäisen ulottuvuuden pitäisi olla yksi Euroopan unionin globaalin profiilin keskeisimmistä toiminnoista (Arkilic 2008, 5). Euroopan unionin naapurustopolitiikkaan liittyy myös Puolan luovuuden strategian ylivoimaisesti merkittävin ja kauaskantoisin saavutus, eli Itäinen kumppanuusohjelma (Eastern Partnership, EaP). Ohjelma on osa jo aiemmin mainittua eurooppalaista naapuruuspolitiikkaa (ENP), joka luotiin vuonna 2004. ENP luotiin unionin vanhojen jäsenmaiden tarpeeseen, sillä vuoden 2004 itälaajentuminen toi mukanaan myös haasteita koko Euroopan unionille. Vuosikymmeniä olemassa ollut Euroopan itäraja liikahti kertaheitolla huomattavasti idemmäs ja toi unionin rajalle konfliktiherkempiä alueita (Smith 2005, 758). Itäisten naapurivaltioiden lisäksi naapuruuspolitiikka laadittiin kattamaan Välimeren rantavaltioita etenkin Pohjois-Afrikassa tarkoituksena tasapainottaa itäsuuntautuneisuutta (emt., 759). Yksi syy naapuruuspolitiikan luomiselle oli myös unionin vanhojen jäsenmaiden laajentumisväsymys, sillä kymmenen vuonna 2004 liittyneen maan lisäksi vuonna 2007 myös Bulgaria ja Romania liittyisivät unioniin (emt., 758–759). ENP koostui jo luontihetkelle ja koostuu edelleen varsin selkeästi kerrostuneista valtioista. Välimeren etäpuoliset Pohjois-Afrikan maat eivät varmasti tule koskaan kuulumaan Euroopan unioniin ja suuria kysymyksiä kohdistuu myös esimerkiksi Turkkiin ja Ukrainaan, joiden tilanne jäsenyyden kannalta on hyvin ongelmallinen ja vaikeaselkoinen. (Smith 2005, 758 & Marcinkowska 2016.) ENP muotoiltiin ennen itälaajentumisen toteutumista, mutta muun muassa Puola oli tarkkailijana mukana laatimassa naapuruuspolitiikkaa. Puola ei saanut äänestää, mutta sillä oli mahdollisuus esittää mielipiteitään siitä, miten naapuruuspolitiikkaa pitäisi kehittää. Lopullinen versio ei eteläisten naapureiden osalta tyydyttänyt Puolaa. Erityisen pettyneitä Varsovassa oltiin siihen, että ENP ei lopulta sisällyttänyt pitkän aikavälin kannustetta Euroopan itänaapureille, eli mahdollisuutta Euroopan unionin jäsenyyteen. (Marcinkowska 2016, 32.) Monet muutkaan Euroopan unionin jäsenmaat eivät lopulta olleet kovin tyytyväisiä naapuruuspolitiikkaan, josta puuttuivat konkreettiset työkalut ja selkeä päämäärä. Niinpä ENP hajautui nopeasti alueellisen yhteistyön muotoihin. Vuonna 2008 Ranskan aloitteesta muodostettiin Välimeren unioni ³³ (Union for Mediterranean) ja etenkin energiayhteistyön puitteissa etelä-Kaukasuksen maat sidottiin Mustanmeren strategiaan ³⁴ (Black Sea Strategy). Vuonna 2009 seurasi Puolan ja Ruotsin yhteisesitys Itäisestä kumppanuudesta (Eastern Partnership). (Marcinkowska 2016, 35.)

---

³³ Välimeren unioniin kuuluvat Albania, Algeria, Bosnia ja Herzegovina, Egypti, Israel, Jordania, Libanon, Mauritania, Monaco, Montenegro, Marokko, Palestiina, Tunisia, Turkki sekä Euroopan unionin Välimeren rantavaltiot. Syyria erotettiin 2011. Libya on tarkkailijavaltio.

³⁴ BSS:n kuuluvat Armenia, Azerbaidžan, Bulgaria, Kreikka, Georgia, Moldova, Venäjä, Romania, Turkki ja Ukraina.

Kuten edellisellä sivulla huomasimme, Puolan ulkoministeri Radosław Sikorski piti tärkeänä, että Euroopan unionin itänaapureita kohdellaan ”eurooppalaisina naapureina” eikä suinkaan ”Euroopan naapureina”, joita ovat ennemminkin Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan valtiot. ENP kuitenkin niputti jokaisen siihen kuuluvan valtion samaan kastiin ja reaktiona siihen syntyivät edellä mainitut alueellisen yhteistyön toiminnot. Vuoden 2008 keväällä Sikorski vaati siis ”eurooppalaisille naapureille” asianmukaista kohtelua ja vielä samana vuoden kesäkuussa Puola ja Ruotsi esittivät aloitteensa Itäisestä kumppanuudesta Eurooppa-neuvoston kokouksessa. Lopullisesti aloite hyväksyttiin joulukuussa 2008. Sikorski oli syystäkin tyytyväinen keväällä 2009 ministerikautensa toisessa *exposéssa*.

Itäinen kumppanuus on EU:n sisäisellä päätöksellä muuntunut yhteiseksi eurooppalaiseksi projektiksi. Tämä projekti osoittaa puolalaisen diplomatian voiman, joka perustuu luotettaville projekteille ja rationaalisille argumenteille. Se vahvistaa EU:n tunnustuksen Puolan kompetenssista itäsuhteiden hoitamisessa.³⁵ (Sikorski 2009.)

Aloite Itäisestä kumppanuudesta on erinomainen esimerkki luovuudesta identiteetinhallinnan strategiana. Kuten teorialuvussa esittelin, luovuuden strategian tarkoituksena ei ole haastaa vallitsevaa statushierarkiaa eikä strategiaa käyttävä toimija pyri maksimoimaan omaa statustaan. Sosiaalisen luovuuden strategiaa käytetään yleensä tilanteessa, jossa vallitseva statushierarkia on vakaa. Silloin vältetään tilanne, jossa muut toimijat saattaisivat tulkita tässä tapauksessa Puolan ja Ruotsin aloitteen avoimeksi haastamiseksi. Luovuuden strategian avulla toimija pyrkii usein kääntämään jonkin negatiivisen asian positiiviseksi ja siten tuoda asian esille uudestaan paremmassa valossa. Itäinen kumppanuus teki juuri sen. EU sai epävakaa itäiset naapurinsa kertaheitolla sisäistettyä omiin instituutioihinsa ja samalla mahdollisuuden vaikuttaa niiden tulevaisuuden kehitykseen.

Jo Itäisen kumppanuuden aloitteen toteutuminen voidaan katsoa erittäin merkittäväksi onnistumiseksi statuspyrkimyksissä. Puola pyrki EU-jäsenyytensä alkuvuodet vaikuttamaan unionin itäpolitiikkaan lähinnä yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kautta (YUTP), mutta onnistumisia ei juurikaan tullut. Puolan vaikutuspyrkimyksiä YUTP:n toteuttamiseen tutkineet Nathaniel Copsey ja Karolina Pomorska totesivat artikkelissaan (2010), että jäsenyyden alkuvuosina Puolan statuspyrkimysten tiellä oli kaksi keskeistä tekijää. Ensinnäkin puolalaiset virkamiehet Varsovassa ja Brysselissä kohtasivat unionin toiminnan puitteissa kulttuurishokin eivätkä osanneet pelata ”Brysselin peliä” (emt, 315). Sen vuoksi puolalaiset eivät osanneet tuoda itäpolitiikan tavoitteitaan soveltuvasti julki. Varsovassa EU-politiikan

---

³⁵ Eastern Partnership, which, by the power of an internal EU decision, has transformed into a joint European project. This project manifests the power of Polish diplomacy, based on reliable projects and rational arguments. It affirms the EU’s recognition of Polish competencies on the Eastern affairs. (Sikorski 2009.)

koordinointi ei ollut ensimmäisinä vuosina oikeastaan kenenkään selkeässä hallinnassa ja siksi tavoitteet YUTP:n kehityksessä olivat puutteellisia ja räikeästi kansallista etua korostavia (emt, 317). Yksi syy huonoon koordinointiin löytynee Puolan ulkoministeriön sekavasta sisäisestä tilanteesta Euroopan unionin jäsenyyden alkutaipaleella. Ensimmäisen kolmen jäsenyysvuoden aikana ulkoministerin tehtäviä hoiti neljä eri henkilöä kolmen eri pääministerin alaisuudessa. Toinen isompi ongelma jäsenyyden alkuvuosina oli tässä tutkielmassa jo aiemminkin sivuttu Laki ja oikeus -puolueen kaksivuotinen hallituskausi 2005 – 2007. Hallituksen ja etenkin presidentti ja pääministeri Kaczyńskin jyrkät mielipiteet EU-politiikassa muun muassa unionin perussopimuksen laadinnan yhteydessä veivät Puolalta vähintäänkin suuren määrän uskottavuutta, jota se oli onnistunut ennen jäsenyyttään hankkimaan (emt., 313, 318). Ensimmäisten jäsenyysvuosien aikana Varsova ei siis pystynyt kunnollisesti koordinoimaan kansallisia tai kansainvälisiä viestejä, mikä osaltaan hankaloitti statuspyrkimysten esittämistä ja toteuttamista. Sen vuoksi Sikorski (2008) nostikin yhdeksi ulkopolitiikan kärkitavoitteista diplomatian ja ulkopolitiikan modernisaation. Sikorskin johdolla ulkoministeriön rakenne ja tehtävät priorisoitiin uudestaan tähtäimessä erityisesti Puolan Euroopan unionin puheenjohtajuus vuonna 2011.

Itäisen kumppanuuden aloitteen läpimeno oli siis lopulta Puolan statuspyrkimyksille erinomainen ja tärkeä onnistuminen. Varsin merkittävää oli se, että Puola onnistui siinä, mitä se oli yrittänyt järeämpisesti ajaa itäpolitiikan suhteen jo YUTP:n puitteissa. Puola nimittäin onnistui saamaan Itäisen kumppanuuden -ohjelman piiriin merkittäviä kansallisen itäpolitiikan tavoitteita. Merkittävin asia, joka nousee säännöllisesti esiin myös ulkoministerin *exposéssa*, on rajakäytäntöjen helpottaminen etenkin Puolan ja sen itänaapurien kanssa (Sikorski 2008, 2009, 2010). Vuoden 2008 *exposéssa* Sikorski piti tärkeänä, ettei Puolan liittyminen Schengen-alueeseen luo ongelmia maan itärajalle.

Prioriteettina tulee olla kustannustehokas Schengen-säännösten voimaansaattaminen. Unionin rajojen turvaaminen ei voi johtaa uusien esteiden syntymiseen. Emme halua niiden rajoitusten aiheuttavan tarpeettomia esteitä saapumisille Puolaan. (Sikorski 2008.)

Periaatteessa Itäinen kumppanuus ei tuonut käytännön tasolle mitään mullistavaa uuta, mitä ENP ei periaatteessa olisi pystynyt tarjoamaan. Se kuitenkin legitimoii Puolan aseman itäisen Keski-Euroopan kärkivaltiona ja EU:n itäpolitiikan aloitteellisena toimijana. Samalla Puolalle tarjoutui mahdollisuus pitää asiaa säännöllisesti esillä EU:n instituutioissa. Se, että aloite Itäisestä kumppanuudesta oli yhteinen Ruotsin kanssa, on statuspyrkimysten kannalta hieman ongelmallinen. Vaikka aloite periaatteessa on Puolan laatima, sen virallinen ilmoittaminen Ruotsin kanssa vie Puolalta pois aloitteen tietynlaisen ”omistajuuden” (Copsey & Pomorska 2013, 433). Toisaalta voidaan ajatella, että yhteistyö

vanhan EU-jäsenen kanssa teki aloitteesta vähemmän uhkaavan. Ruotsi toimi ikään kuin takaajana aloitteessa ja pehmensi todennäköisesti vastaanottoa, joten aloitteen väärinymmärtäminen sosiaalisesti kilpailuksi ei ollut mahdollista.

Itäisellä kumppanuudella oli tärkeä statusmerkitys Puolalle myös bilateralisuhteiden kehityksessä. Edellisen hallituksen aikana etenkin Saksaan huonontuneiden suhteiden korjaus oli yksi Donald Tuskin hallituksen tärkeimmistä tavoitteista. Ulkoministeri Sikorski painotti ensimmäisessä *exposéssaan* (2008), että asenteiden Saksaa kohtaan on jälleen palauduttava normaaleiksi. Sikorski kohdisti puheensa etenkin oppositiossa istuvalle edelliselle hallitukselle.

Jotkut eivät ole vielä ymmärtäneet, että Saksa, tänään, on meidän liittolaisemme. [...] Puola myös toivoo dialogia ja mahdollisuutta läheiseen yhteistyöhön Saksan kanssa, joka auttaisi meitä pääsemään yli historiallisista erimielisyyksistä. [...] Yhteisen eurooppalaisen politiikan itäinen ulottuvuus, joka monista historiallisista ja nykyisistä syistä yhdistää molempia Puolaa ja Saksaa, antaa parhaan mahdollisuuden sellaiseen yhteistyöhön.³⁶ (Sikorski 2008.)

Puolan statuspyrkimysten kannalta etenkin Saksan (hiljainen)tuki Itäiselle kumppanuudelle oli erittäin oleellista, sillä jos Saksa olisi tuominnut tai vähätellyt Itäisen kumppanuuden merkitystä, se ei välttämättä olisi saavuttanut merkittävää asemaa unionin politiikassa. Vaikka Saksa virallisesti tukikin aloitetta, varsinkin sen alkuvuosina Saksa panosti entiseen malliin bilateralisuhteisiin Itäisen kumppanuuden maiden kanssa (Gotkowska 2010). Sikorskin kommentit olivat huomattavasti sovittelevammat kuin vuotta aiemmin ulkoministeri Anna Fotygan ensimmäisessä ja ainoassa *exposéssa* toukokuussa 2007. Silloin Laki ja oikeus -puolueen kärkipoliitikoita hiersi Berliiniin suunniteltu Karkotusten vastainen keskus (Centre Against Expulsions), joka tarkoituksena oli muistaa toisen maailmansodan jälkeisiä tapahtumia, kun etenkin itäiseen Eurooppaan asutetut saksalaiset karkotettiin takaisin Saksaan sekä Itävaltaan. Puolassa katsottiin, että keskus vie huomion maailmansodan todelliselta kärsimykseltä, eli holokaustilta. Mielenkiintoista asiassa oli se, että keskuksen perustaminen oli lähtöisin yksityishenkilön ideasta eikä Saksan valtiolla ollut asian kanssa oikeastaan mitään tekemistä. Puolassa asiasta tehtiin kuitenkin valtiollinen kiista. (Kuzniar 2009, 317–318.)

Toivomme, että Puolan ääni tulee kuulluksi, koska johdonmukaisuus kahdenvälisten ongelmien herättämisessä, historiaan ja puolalaisvähemmistön asemaan Saksassa liittyvät asiat ovat erittäin tärkeitä,

---

³⁶ Some have not yet understood that Germany, today, is our ally. [...] Poland also hopes for dialogue and the possibility of close cooperation with Germany, which would allow us to overcome our historical differences. [...] The Eastern dimension of common European policy, which for many historical and contemporary reasons draws the attention of both Poland and Germany, presents the best opportunity for such cooperation. (Sikorski 2008.)

joten me pysymme johdonmukaisina. Vastustamme Karkotusten vastaisen keskuksen perustamista Berliiniin, koska se häittäisi kahden valtion ja kansakunnan välisiä suhteita.³⁷ (Fotyga 2007.)

Donald Tuskin hallitus onnistui kuitenkin pitkälti Tuskin henkilökohtaisen panoksen ansiosta korjaamaan nopeasti suhteet Saksaan. Saksan liittokansleri Angela Merkelin vierailu Tuskin kutsumana Gdanskiin kesäkuussa 2008, vain muutamaa viikkoa ennen Itäisen kumppanuuden aloitteen käsittelyä Eurooppa-neuvostossa, oli aloitteen toteutumisen kannalta erittäin tärkeä, sillä tapaamisen jälkeen Merkel ilmaisi Saksan kannattavan aloitetta (Copsey & Pomorska 2010, 313). ”Sain liittokanslerilta yksiselitteisen tuen tälle [aloitteelle]”, Tusk kommentoi tapaamisen jälkeen. Suhteiden rivakka lämmittely Saksan, ja yleisemminkin Euroopan unionin, kanssa on hyvä esimerkki liikkuvuuden strategian toteuttamisesta.

Itäinen kumppanuus ja siihen liittyen luovuuden strategian onnistuneen toteuttamisen korostaminen olivat Sikorskin tiedonantojen keskiössä etenkin 2010-luvun taitteen molemmin puolin. Vuoden 2010 *exposé* oli yksi positiivisimmista. Puolalla oli takanaan erinomaisia taloudellisen menestyksen vuosia ja jo tuolloin näytti siltä, että Puola selviää erittäin hyvin Eurooppaan rantautuneesta talouskriisistä. Tiedonantonsa aluksi Sikorski ilmaisi aiempien vuosien statuspyrkimysten toteutuneen erinomaisesti ja myös myönsi, että erinomaisella talousmenestyksellä on iso rooli statuksen nousussa.

Löydämme itsemme johtavien eurooppalaisten pelaajien joukosta useilla alueilla, joilla eurooppalaisten instituutioiden suunta päätetään. Meistä on tullut monien arvostama kumppani, jonka mielipiteitä ja ohjausta haetaan toistuvasti. Tämä asema ei ole vain hyvän onnen tulosta.³⁸ (Sikorski 2010.)

Vuonna 2008 Sikorski lanseerasi viisi ulkopoliittikan tavoitetta, joista ensimmäinen, ”vahva Puola eurooppalaisuuden solidaarisuuden kautta” onnistui Sikorskin mukaan yli odotusten jo parin ensimmäisen vuoden aikana. Sikorski mainitsee, kuinka Puola on yhteistyössä itäisen Keski-Euroopan valtioiden kanssa ”ei vain saanut äänensä kuulumaan vaan myös huomioduksi” kun Euroopan unionin politiikan suuntaan on muovattu. Sikorskin mukaan vasta nyt muut unionin jäsenmaat ovat huomanneet Puolan eurooppalaisuuden, joka Sikorskin mukaan juontaa juurensa ”sekä eurooppalaisiin arvoihin perustuvasta Piastin hengestä sekä jagellonialaistesta hengestä, joka perustuu läheiseen dialogiin ja

---

³⁷ We hope that Poland’s voice will be heard, because consistency in raising bilateral problems, matters relating to history and the position of the Polish minority in Germany is extremely important, so we will remain consistent. We oppose the establishment of a Centre Against Expulsions in Berlin, since it would impede relations between the two states and nations.

³⁸ We find ourselves amongst the leading European players in many areas where decisions are taken to determine the policy direction of European institutions. We have become a partner valued by many, a partner whose opinion and counsel is frequently sought. This position is not merely a result of good fortune. (Sikorski 2010.)

yhteisymmärrykseen idän kanssa”³⁹. Sikorski viittasi samaan ”Piastin ja Jagellonian henkeen” myös ensimmäisessä tiedonannossaan vuonna 2008. Tällä Sikorski ilmaisee Puolan statusaseman nousseen ainakin henkisesti sille tasolle, jolla sen olisi pitänyt olla jo heti Euroopan unioniin liittyessä. Puolan historia vanhana, perinteikkäänä ja myös menestyksekkäänä demokratiana tunnustetaan eikä Puolaa kohdella vain osana uusien jäsenmaiden massaa. Niinpä Sikorski muotoilee vuoden 2008 ulkopoliitiikan ykköstavoitteen uuteen muotoon ”Puola – asioidenhoitaja Euroopassa”⁴⁰. Hyppäys merkityksessä on iso, sillä kahden vuoden takainen tavoite vahvasta Puolasta nojasi vielä pitkälti liikkuvuuden strategiaan eli vanhojen Euroopan unionin jäsenmaiden toiminnan tarkkailuun ja matkimiseen sekä ohjauksen vastaanottamiseen. Itsensä nimeäminen asioidenhoitajaksi tai osakkaaksi puolestaan osoittaa selvästi siirtymistä kohti vastuunkantoa ja tasaveroista asemaa kumppanina. Tasaveroisen aseman kautta puolestaan on mahdollista hyödyntää laajempia keinoja, eli luovuuden strategiaa, Euroopan unionin toimintaan vaikuttamisessa, jotta kokonaistavoite, Puolan ”nousu eurooppalaisten valtioiden kärkeen” (Sikorski 2008) toteutuisi.

Kuten teoriaosuudesta muistamme, statusasema jonkin viiteryhmän sisällä ei ole vain ilmoitusasia, vaan statusasema muodostuu muiden viiteryhmän toimijoiden käsityksestä. Tässä tapauksessa oleellista on siis se, miten merkittävät Euroopan unionin jäsenmaat käsittävät Puolan statuksen. Asiaa on tietysti hankala aukottomasti todentaa ainakaan julkisten lähteiden kautta, sillä julkiseen ulkopoliittikkaan ja diplomatiaan liittyy aina tietynlainen korupuheisuus ja näyttelemisen. Sen vuoksi pintaa syvemmälle pureutuva haastattelututkimus onkin hyvä tapa saada jonkinlaista käsitystä asiasta. Nathaniel Copsey ja Karolina Pomorska ovat tehneet Puolan vaikutusvallassa Euroopassa kaksi haastattelututkimusta (2010, 2014), joiden perusteella voidaan sanoa, että Puolan status todella nousi Euroopan unionin jäsenmaiden silmissä Kansallisfoorumin kahden ensimmäisen hallitusvuoden aikana. Heidän tekemiensä haastattelujen perusteella kaksi asiaa vaikutti positiivisesti Puolan statukseen EU:ssa. Ensinnäkin jo pelkkä hallituksen vaihtuminen teki yhteistyöstä Puolan ja EU:n välillä huomattavasti helpompaa ja toiseksi, puolalaiset virkamiehet oppivat unionin käytännöt ja miten asioita edistetään unionin rakenteissa (Copsey & Pomorska 2010, 315, 318). Käytännössä se, että Puola on noussut tasaveroiseksi kumppaniksi Euroopan unionissa mahdollistaa Puolalle entistä vahvemman aseman Itäisen kumppanuuden ohjelman ajamisessa.

---

³⁹ ”Piastin henki” viittaa Puolan ensimmäiseen dynastiaan, joka hallitsi Puolaa n. 930–1370. ”Jagellonian henki” puolestaan viittaa Puola-Liettuan tasavaltaa hallinneeseen dynastiaan. (ks. esim. Siren 2009)

⁴⁰ Poland – a stakeholder in Europe. (Sikorski 2010.)

4.4. ”Paras Puola joka meillä on koskaan ollut”⁴¹ – Statuspolitiikka terävöityy 2010–2015

Itäisen kumppanuuden aloite nosti Puolan statusta Euroopan unionissa ja antoi näin enemmän pelivaraa statuspyrkimyksille. Itäinen kumppanuus toteutti erinomaisesti luovuuden strategiaa ja sillä tiellä Puola yritti jatkaa myös 2010-luvulla. Eurooppaan levinnyt talouskriisi kuitenkin vaikeutti statuspyrkimyksiä etenkin turvallisuuspolitiikan saralla, mutta toisaalta nosti Puolan asemaa sen onnistuttua väistämään talouskriisin lähes kokonaan.

Ulkoministeri Sikorskin *exposé* keväällä 2011 oli tietynlainen käännekohta Puolan statuspolitiikassa. Euroopan talouskriisiin asti Puola oli kuulunut ehkäpä maailman vaikutusvaltaisimpiin viiteryhmiin, Euroopan unioniin ja Natoon, joihin pääsy oli ollut Puolan tavoitteena vuodesta 1989 asti. Kuuluminen näihin kahteen viiteryhmään oli nostanut Puolan statusta kansainvälisesti ja Puola oli onnistunut myös vakiinnuttamaan statuksensa näiden kahden ryhmän sisällä. Talouskriisi oli kuitenkin muuttanut asetelman nopeasti. Euroopan unioni ei ollut enää maailman johtava talousalue eikä Yhdysvalloilla ollut enää halua panostaa Naton toimintaan Euroopassa niin paljon kuin aiemmin. Sikorski puhui tiedonannossaan auki jo käynnissä olleen järjestelmän muutoksen, jolla tulisi todennäköisesti olemaan vaikutusta myös Puolan statusryhmien tilanteeseen.

Me olemme yhä vain tärkeämpi läntinen valtio, mutta transatlanttinen perheemme ei ole enää kaikki kaikessa. [...] Meidän eurosentrinen maailmamme – jonka olemme ottaneet annettuna – on tulossa menneisyyden asiaksi. [...] Kaksi kysymystä nousee esille: Onnistummeko laajentamaan ryhmää, joka kokee itsensä niin sanotun läntisen maailman perinnölliseksi, jotta voimme säilyttää vaikutusvaltamme. Kykenemmekö, vähintään, integroimaan nousevat vallat olemassa oleviin kansainvälisiin instituutioihin?⁴² (Sikorski 2011.)

Sikorskin vastaus näihin kysymyksiin on jälleen Puolan statusaseman muuttaminen. Sikorski on lähes joka vuosi todennut Puolan saavuttaneen tavoitteensa ja muotoillut niitä uudelleen. Niin hän teki myös vuonna 2011 todeten, että menestyksen ja turvallisuuden omaaminen ei ole mitään ilman

---

⁴¹ ”The best Poland we have ever had.” Ulkoministeri Radosław Sikorski tiedonannossaan Puolan ulkopoliitikasta helmikuussa 2011.

⁴² We are an ever more important Western state, but our transatlantic family is no longer the be all and end all. [...] Our Eurocentric world – which we have come to take for granted – is becoming a thing of the past. [...] At least two questions arise: Will we be able to enlarge the group of countries that consider themselves heirs of the so-called Western world in order to retain our influence? Will we be able, at the very least, to integrate the new emerging powers into existing international institutions?

vaikutusvaltaa (Sikorski 2011). Puolasta on tultava ”vakavasti otettava maa”⁴³ (Sikorski 2011). Vakavasti otettava maa on talousmenestyjä, pystyy suojelemaan omia rajojaan ja kykenee auttamaan muita muun muassa humanitaarisen avun kautta (Sikorski 2011.). Tärkeimmän ominaisuuden Sikorski jätti viimeiseksi.

Viimeisenä, maa joka ei odota muiden tekävän aloitetta, vaan jolta odotetaan johtajuutta. Jäljittelemisen arvoinen malliesimerkki. Siinä on tavoite, joka täyttää Puolan kunnianhimon.⁴⁴ (Sikorski 2011.)

Näin julkilausuttuna tavoite on selvä ja statuspyrkimysten suhteen hyvin kunnianhimoinen. Päästäkseen asemaan, jossa muut toimijat alkavat jäljittelemään ja sopeutumaan jonkin/joidenkin toimijoiden toimintatapoihin, on statusaseman oltava erittäin korkea. Vuoden 2011 alussa Puola oli etenemässä kohti tällaista tavoitetta ja etenkin talousmenestys antoi tukea odotuksille statusaseman jatkuvasta parantumisesta. Olihan Puolan Jacek Rostowski valittu Euroopan parhaaksi valtiovarainministeriksi vuonna 2010 ja talouskasvu jatkui edelleen vakaana. Vuoden 2008 tiedonannossa Sikorski oli huolissaan siitä, että Puolan ulkopolitiikka ei ole tarpeeksi vaikutusvaltaista eivätkä puolalaiset poliitikot ja virkamiehet ole onnistuneet saamaan tarpeeksi korkeita virkoja (Sikorski 2008). Korkeissa viroissa olevien henkilöiden on mahdollista edistää myös oman valtionsa poliittisia päämääriä *agenda settingin* avulla, eli nostamalla tiettyjä asioita esityslistoille. Tällainen toiminta on luovuuden strategian toteuttamista, sillä henkilökohtainen vaikuttaminen on keino vaikuttaa vaivihkaa ja ilman avointa haastamista. Sikorski ilmaisikin olevansa tyytyväinen, kun puolalaisia virkamiehiä ja poliitikoita oli hiljalleen noussut muun muassa Euroopan parlamentin johtoon, useiden Nato-virastojen sekä EU-delegaatioiden johtoon ja lisäksi Puolalla oli Euroopan unionin paras valtiovarainministeri (Sikorski 2011). Edelleen Puolan vallitsevana strategiana käytettiin luovuuden strategiaa, josta osoituksena on muun muassa edellä mainittu pyrkimys vaikuttaa unionin politiikkaan sisältäpäin pyrkien saamaan puolalaisia virkamiehiä EU:n instituutioiden johtoon. Virkoihin valitseminen on myös statusnousun osoitus Puolalle, sillä vähäpätöisempien jäsenmaiden virkamiesten ei ole niin helppo saada merkittäviä virkoja. Tärkeimmäksi keinoksi edellä mainitun tavoitteen saavuttamiseksi Sikorski katsoi tulevan Euroopan unionin puheenjohtajuuden vuoden 2011 jälkipuoliskolla, jossa Puolalle tulisi olemaan tärkeä tehtävä ”eurooppalaisten intressien puolestapuhujana ja kansallisten intressien sovittelijana” (Sikorski 2011). Samalla tavoitteena on myös Puolan oman EU-myönteisen imagon ja brändin vahvistaminen. Syksyllä 2011 EU-puheenjohtajuuden aikaan Puola tulisi myös järjestämään Itäisen kumppanuuden huippukokouksen Varsovassa, mikä

---

⁴³ A serious country.

⁴⁴ Finally, a country that does not wait others to take a position, but is looked to for leadership. A model worthy of emulating. That is a goal that meets Polish ambitions.

määritteli EU-puheenjohtajuuden agendaan hyvin vahvasti. Sikorski totesikin tiedonannossaan, että puheenjohtajuuskaudella Puola tulee ajamaan Euroopan unionin jäsenyysneuvottelujen vauhdittamista Turkin, Kroatian ja muiden Balkanin maiden kanssa (Sikorski 2011). Euroopan unionin puheenjohtajuus antoi siis Puolalle hyvin paljon valtaa määritellä EU:n tulevaa politiikkaa ja siten käyttää täysimääräisesti luovuuden strategiaa. Puolan halu edistää Itäistä kumppanuutta tiedettiin Euroopan unionin jäsenmaissa, joten Puola liittikin Itäisen kumppanuuden yhteyteen lukuisia muita käsiteltäviä asioita, jotta ei syntyisi kuvaa, että Itäinen kumppanuus ajaa Puolan puheenjohtajuuden aikana muiden asioiden edelle (Hahn-Fuhr & Lang 2013, 69).

Puolan puheenjohtajuus sijoittui varsin hankalaan aikaan, sillä huolimatta Puolan varsin kunnianhimoisesta agendasta Itäisen kumppanuuden suhteen, EU joutui paljolti keskittymään käynnissä olleeseen talouskriisiin. Puolan puheenjohtajuuden kannalta asiaa hankaloitti vielä se, ettei Puola pystynyt euroalueeseen kuulumattomana osallistumaa euroryhmän talous- ja rahoitusasioiden neuvoston (Economic and Financial Affairs Council, Ecofin) kokouksiin. Talouskriisin lisäksi Puolan toivomaa agenda haattasi Pohjois-Afrikassa ja Lähi-idässä käynnissä ollut ”arabikevät”⁴⁵, jonka seurauksena ENP:n käsittelyssä piti Itäisen kumppanuuden lisäksi keskittyä Välimeren unionin tilanteeseen enemmän kuin Puola olisi halunnut (Karolewski *et al.*, 2013, 171). Puola kuitenkin onnistui varmistamaan, että myös Itäisen kumppanuuden maat saivat EU:lta lisärahoitusta samassa suhteessa kuin Välimeren unionin maat (emt., 172). Arabikevään lisäksi Itäistä kumppanuutta haattasivat ihmisoikeustilanteet Valko-Venäjällä ja etenkin Ukrainassa, jossa maan entinen pääministeri Julija Tymošenko vangittiin valtaoikeuksien väärinkäytöksistä oikeudenkäynnissä, joka EU:n näkemyksen mukaan loukkasi Tymošekon oikeuksia. Puolan yksi tärkeimmistä tavoitteista puheenjohtajuuden aikana oli saattaa loppuun neuvottelut Ukrainan liittymisestä vapaakauppasopimus DCFTA:an (Deep and Comprehensive Free Trade Area), joka olisi merkittävä askel lähemmäs Ukrainan mahdollista EU-jäsenyyttä. Tymošekon oikeudenkäynti ja vangitseminen kuitenkin estivät sopimuksen viimeistelyn eikä Ukraina pystynyt vielä liittymään DCFTA:n piiriin (emt., 172). Puolassa järjestettiin lisäksi parlamenttivaalit vuoden 2011 syksyllä, mutta ne eivät lopulta vaikuttaneet puheenjohtajuuteen mitenkään, sillä Kansallisfoorumin ja Puolan kansanpuolue muodostivat myös uuden hallituksen.

---

⁴⁵ Käsite ”arabikevät” viittaa vuodenvaihteessa 2010–2011 Tunisiasta alkaneeseen ja muualle Pohjois-Afrikkaan sekä Lähi-itään levinneisiin mielenosoituksiin ja vallanvaihdoksiin. Arabikevästä tarkemmin ks. esim. Anderson, Lisa (2011): Demystifying the Arab Spring. *Foreign Affairs*. May/June 2011.

Puolan tavoite Euroopan unionin laajentumisesta koki kovan kolauksen Ukrainan takia, koska Puolan tarkoituksena oli puheenjohtajakauden aikana osoittaa Itäisen kumppanuuden olevan edelleen tarpeellinen, se keskittyi edistettävissä oleviin asioihin. Montenegron jäsenyysneuvottelut edistyivät ja myös Serbian asema parani kun Puolan johdolla käydyissä neuvotteluissa Serbian ja Kosovon suhteet saatiin neutraalimpaan tilaan. (emt., 169.) EU aloitti myös neuvottelut Moldovan ja Georgia pääsystä DCFTA:n piiriin (Hahn-Fuhr & Lang 2013, 77). Lisäksi Puolan kannalta tärkeä saavutus oli EU:n ja Kroatian assosiaatiosopimuksen allekirjoittaminen, vaikka Kroatia ei EaP:n piiriin kuulunutkaan (ibid.). Luovuuden strategian toteutuksessa erittäin merkittävä onnistuminen oli myös täysin uuden aloitteen saaminen läpi ENP:n alaisuuteen. Puola esitti heti puheenjohtajakautensa aluksi EU:n lähialueilla demokratian kehitystä edistävän European Endowment for Democracy (EED) -säätiön perustamista. EED:n tarkoituksena on tukea demokratiakehitystä Euroopan unionin lähialueilla ja sen kautta tukea voivat hakea hankalassa poliittisessa ympäristössä operoivat toimijat, kuten poliittiset liikkeet, journalistit, ei-valtiolliset järjestöt (Euroopan komissio 2012). Säätiön mallina on käytetty yhdysvaltalaisesta National Endowment for Democracy (NED) -säätiötä, joka on erityisesti puolalaisille hyvin tärkeä. NED tuki Puolan taistelua kommunismia vastaan tukemalla Solidaarisuus-liikettä 1980-luvulla (National Endowment for Democracy). Muiden jäsenmaiden tuen saaminen EED:lle oli Puolalle merkittävä saavutus, sillä EED helpotti painetta Itäisen kumppanuuden tarvetta kohtaan: Se mahdollisti demokratiakehityksen tukemisen Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän akuutissa tilanteessa, mutta samalla myös EU:n itärajalalla, jossa demokratiakehitys oli myös paikoittain heikkoa. Lisäksi EED sijoitettiin ENP:n alle, joten naapuruuspolitiikka pysyi edelleen EU:n toiminnan mukana (Hahn-Fuhr & Lang 2012, 78). Verrattuna Sikorskin (2011) asettamiin tavoitteisiin Puolan nousemista ”vakavasti otettavaksi valtioksi”, puheenjohtajakauden lopputulos oli tavallaan pettymys eikä luovuuden strategian toteuttaminen varsinaisesti onnistunut. Puola ei pystynyt ohjaamaan EU:n itäpolitiikkaa täysin haluamaansa suuntaan, mikä tosin johtui pääasiassa ulkoisista tekijöistä, kuten arabikeväästä ja Julija Tymošenkon tilanteesta Ukrainassa. Oleellista on huomata Puolan tyytyminen pienempiin statuspyrkimyksiin kuin maan poliittisessa johdossa oli ennakolta ajateltu. Näyttää siltä, että Puola tyytyi siihen, että sen puheenjohtajuuteen liittyneet statuspyrkimykset eivät toteutuneet odotetusti. Sen sijaan Puola teki mitä pystyi pitääkseen EU:n itäpolitiikan tilan vakaana ja kuitenkin positiivisesti esillä. Lisäksi puheenjohtajuuden järjestelyt saivat runsaasti kiitosta muilta jäsenmailta ja yleisissä arvioissa Puolan katsottiin onnistuneen hyvin (Karolewski *et al.* 2013, Kaczyński 2011).

Puolan EU-puheenjohtajuuteen liittyen on mahdollista pohtia, miksi Puola tyytyi käyttämään luovuuden strategiaa, vaikka periaatteessa sillä olisi ollut mahdollisuus yrittää etenkin

naapuruuspolitiikan osalta myös kilpailun strategian käyttöä. Pohjan kilpailun strategian käyttämiselle oli luonut Eurooppaan iskenyt talouskriisi, joka oli jo vuoteen 2011 mennessä ravistellut Euroopan unionin suhteellista statusrankingia. Esimerkiksi aiemmin suhteellisen vahvat jäsenvaltiot Kreikka ja Espanja olivat ajautuneet syvään talouslamaan ja unionissa oltiin erimielisiä kriisin ratkaisupyrkimyksistä. Samalla jäsenmaiden kiinnostu esimerkiksi YUTP:a tai naapuruuspolitiikkaa kohtaan oli laskenut, kun taas Puolalla talous ja tahto ohjailta etenkin naapuruuspolitiikkaa olivat kunnossa. Kun Puolan puheenjohtajuusaikakin keskittyi pääasiassa talouskriisin hoitamiseen, Puola olisi mahdollisesti voinut Visegrad-ryhmän avulla puskea Ukrainan DCFTA-sopimuksen läpi, varsinkin kun muutama vuosi myöhemmin Itäisen kumppanuuden huippukokouksessa Vilnassa EU olisi ollut valmis allekirjoittamaan assosiaatiosopimuksen Ukrainan kanssa, vaikka Tymošenko oli edelleen vankilassa. Puolan pitäytyminen luovuuden strategiassa oli kuitenkin osoitus pitkäjänteisestä politiikasta, jossa pidemmän aikavälin tavoitteet ajavat nopeiden voittojen ohi, aivan kuten Sikorski tiivistä jäähvyäiskirjoituksessaan vuonna 2014 (Sikorski 2014b).

Sikorski esittikin puheenjohtajuuskauden tulokset erittäin positiivisessa valossa. Kevään 2012 *exposé* oli positiivinen myös siksi, että Kansallisfoorumin voitettua edellissyksyn parlamenttivaalit, Sikorski jatkoi ulkoministerin tehtävässä ja hänestä tuli samalla pisimpään ulkoministerin tehtävässä toiminut henkilö. Euroopan unionin puheenjohtajuuden Sikorski sanoi ”vahvistaneen statustamme raskaan sarjan jäsenvaltiona”⁴⁶ ja todistaneen Puolan olevan luotettava, vastuullinen ja ratkaisuhakuinen Euroopan unionin jäsen (Sikorski 2012). ”Meistä on tullut kumppani jota kannattaa liehitellä”⁴⁷, Sikorski tiivistä. *Exposén* yhteydessä Sikorski ilmoitti Puolan koostaneen ensimmäistä kertaa lähes 20 vuoteen kattavan dokumentin ulkopoliittisista tavoitteista: ”Puolan ulkopoliittiset prioriteetit vuosina 2012–2016” (Polish Foreign Policy Priorities 2012–2016) (Puolan ulkoministeriö 2012). Se, että ulkopoliitiikan tavoitteista on ylipäänsä laadittu selkeä ja erityisesti julkinen dokumentti on jo osoitus Puolan statuksen nousemisesta. Edellisellä hallituskaudella Puola onnistui antamaan itsestään kuvan luotettavana ja toimintakykyisenä, Eurooppa-myönteisenä jäsenmaana. Puola onnistui Kansallisfoorumin johtaman hallituksen myötä edistämään itselleen tärkeitä asioita kuten EU:n itäsuhteita niin, että samalla myös EU hyötyi. Puola siis onnistui tekemään kansallisista intresseistä eurooppalaisia intressejä. Ulkopoliitiikan prioriteetit -asiakirja on oikeastaan vuosien 2010 ja 2011 tiedonannoissa esitettyjen tavoitteiden yhteenveto eikä näin ollen tuo julki varsinaisia uusia statuspyrkimyksiä. Sen sijaan se osaltaan vahvistaa Sikorskin näkemystä Puolasta ”raskaan sarjan

---

⁴⁶ [R]eaffirmed our status as a heavyweight Member State.

⁴⁷ We have become a partner worth courting.

jäsenmaana”, sillä asiakirjaan (Puolan ulkoministeriö 2012a) on kirjattu kansallisia tavoitteita, jotka toteutuessaan edellyttäisivät toimia myös Euroopan unionilta. Tärkeimpänä on jälleen kerran EU:n laajentuminen, jonka kärkihankkeena on edelleen Ukrainan liittyminen.

Huolimatta siitä, että Puola epäonnistui – vaikka ei omasta syystään – puheenjohtajakaudellaan tuomaan Ukrainaa lähemmäs Euroopan unionia, asia oli osaltaan mahdollista korjata vuoden 2012 kesällä, sillä Puola ja Ukraina järjestivät tuolloin yhdessä jalkapalloilun Euroopan mestaruuskilpailut. Em-kilpailujen järjestämisoikeus oli jo itsessään suuri voitto Puolalle, sillä kuten teorialuvussa toin esille, urheiludiplomatian käyttäminen statuspyrkimysten apuna ja osana luovuuden strategiaa on hyväksi havaittu ja käytetty keino. Em-kisojen osalta strategia oli kuitenkin mennä pahasti pieleen, sillä EU-puheenjohtajuutta varjostanut Tymošenko-tilanne jatkui edelleen Ukrainassa. Sen seurauksena monet Euroopan maiden johtajat, etunenässä Saksan liittokansleri Angela Merkel ilmoittivat boikotoivansa otteluita, jotka pelattaisiin Ukrainassa (Der Spiegel 2012). Puolan pääministeri Donald Tusk onnistui kuitenkin vakuuttamaan Merkelin ja Ranskan presidentti François Hollanden siitä, että poliittinen boikotti ei kuulu urheilukilpailuihin (Radio Poland 2012). Aivan kisojen alla Tusk kirjoitti vielä mielipidekirjoituksen brittiläiseen The Guardian -lehteen, jossa hän vetosi jalkapalloihmisiin ympäri Eurooppaa.

Euro 2012 on organisoitu jalkapallofaneille, ei poliitikoille joiden läsnäolo stadioneilla on tarpeetonta. Kuitenkin, poliitikkojen pitäisi tehdä parhaansa varmistaakseen, että tavallisia ukrainalaisia ei rangaista siitä vaikeasta tilanteesta, jossa heidän entinen pääministerinsä on. (Tusk 2012.)

Etenkin Merkelin ja Hollanden boikottiuhan torjuminen oli arvokas saavutus ja samalla osoitus siitä, että Puolan status Euroopassa on ainakin sen suuntainen, mitä ulkoministeri Sikorski kevään 2012 *exposéssa* ilmaisi: Raskaan sarjan jäsenvaltio. Laajalle levinnyt boikottiuhka kohdistui suoraan Ukrainaan, mutta samalla se kohdistui myös Puolan keskeisimpään tavoitteeseen, eli EU:n laajentumiseen etenkin Ukrainaan. Puolan presidentti Bronisław Komorowski jopa epäili, että kisojen boikotointi ajaisi Ukrainan suoraan Venäjän syliin EU-tien tukkeuduttua entistä vahvemmin (Rettman 2012). Tällainen tilanne olisi katastrofi Puolan ajamien tavoitteiden kannalta. Em-kisat saatiin kuitenkin lopulta pelattua läpi ilman suurempia ongelmia tai laajaa boikottia. Etenkin Puolalle imagovoitto oli erinomainen (Puolan ulkoministeriö 2012b). Luovuuden strategia oli siis Puolan tapa pyrkiä kohti parempaa statusta Euroopan unionin puheenjohtajakaudella ja myös jalkapalloilun Em-kilpailujen järjestäminen kesällä 2012 voidaan luokitella luovuuden strategian alle. Pääministeri Donald Tuskin kakkoshallitus sai edellä mainittujen tapahtumien ansiosta erittäin hyvän alun toiselle

nelivuotiskaudelle. Luovuuden strategia pysyi myös jatkossa Puolan hallituksen keinona statuspyrkimysten ajamiseen.

Vuoden 2013 *exposé* oli Puolan statuspyrkimysten julkituonnissa siinä mielessä poikkeuksellinen, että yhtä poikkeusta lukuun ottamatta se ei oikeastaan sisältänyt mitään uusia statuspyrkimyksiä. Sen yhden poikkeuksen Sikorski tosin esitti hyvin merkittävänä. Vapauduttuaan Neuvostoliitosta 1990-luvun taitteessa Puola on tehnyt huiman statusnousun ja päässyt jäseneksi kaikkiin tärkeimpiin kansainvälisiin ”eliittiklubeihin”, statusryhmiin joiden sisällä Puola on vieläpä useimmiten onnistunut nostamaan suhteellista rankingiaan. Sikorskin mukaan Puola on ulkona enää yhdestä keskeisimmästä eurooppalaisesta statusryhmästä: Euroalueesta.

[...] meillä on mahdollisuus tulla osaksi kovan tason eurooppalaista päätöksentekoa. Vaikka me olemme jo jäsenmaa joka on syytä ottaa huomioon, merkittävyyttämme parantaaksemme meidän olisi syytä olla valmiita ottamaan käyttöömmme euro (Sikorski 2013).

Mielenkiintoista Sikorskin tiedonannossa on se, että hän ei ole enää alistamassa Puolaa liikkuvuuden strategiaan eurojäsenyyden suhteen. Kuten teorialuvussa mainitsin, normaalisti uuteen statusryhmään pyrkivä toimija noudattaa liikkuvuuden strategiaa, jonka tarkoituksena on sopeuttaa omat toimintaperiaatteet ja arvot uuteen statusryhmään sopiviksi. Puola ei siis tähän tyytynyt, vaan otti aktiivisen ja päättäväisen roolin, kun euroalueen tulevaisuutta käsiteltiin vuoden 2012 aikana, jolloin neuvoteltiin uudesta vakaus- ja kasvusopimuksesta (Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union, TSCG)⁴⁸. Sopimus koskee pääasiassa euroalueen valtioita, mutta euroalueen ulkopuolisilla on mahdollisuus ratifioida sopimuksen V kohta, jonka perusteella niillä on mahdollisuus osallistua euroalueen huippukokouksiin (Euro summit). Keskeisin neuvotteluissa syntynyt kiista koski juuri tuota osallistumisoikeutta. Puola vaati vastoin Ranskan tahtoa osallistumisoikeutta euroalueen ulkopuolisille tietysti itsekkäistä syistä, sillä kokouksiin osallistumalla Puola pystyisi mahdollisesti vaikuttamaan euroalueen politiikan kehittämiseen (Kreiling 2012, 1). Taloudellisen taantuman välttäneenä ja Euroopan unionin nopeimmin kasvavana taloutena Puolalla oli melko vahva status talouspolitiikassa, joten sillä oli myös rahkeita asettaa vaatimuksia euroalueelle. Pääministeri Donald Tusk kommentoi neuvottelujen alkuvaiheessa, että

[j]os Puola ei saa asianmukaista statusta euroalueen kokouksiin osallistujana, mikä antaisi meille tunteen osallistumisesta päätöksentekoprosessiin, meidän on hankala allekirjoittaa sopimusta (EurActiv 2012).

---

⁴⁸ Sopimuksen sisältö saatavissa <http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-12-2_en.htm>, luettu 16.5.2016.

Lopulta sopimukseen neuvoteltiin kompromissiratkaisu euroalueen kokouksiin osallistumisesta: Euroalueen ulkopuoliset maat on kutsuttava huippukokoukseen vähintään kerran vuodessa (Kreilinger 2012, 2). Neuvottelutulos oli erittäin hyvä osoitus Puolan kohonneesta statuksesta Euroopan unionissa. Sikorski hehkutti tiedonannossaan neuvottelujen tulosta kommentoimalla Puolan onnistuneen muokkaamaan euroalueen rakennetta jo tässä vaiheessa, vaikka euroalueen jäsenyys on vielä kaukana (Sikorski 2013). Identiteetin hallinnan strategioiden näkökulmasta euroalueen jäsenyysneuvotteluissa käytetyn strategian arviointi on hieman haasteellista. Kuten edellisellä sivulla mainitsin, normaalitilanteessa Puolan olisi voinut odottaa käyttävän liikkuvuuden strategiaa. Euroalue ei kuitenkaan ollut Puolalle täysin uusi statusryhmä, joten sillä ei nähdäkseni ollut edes suoranaista tarvetta asettautua euroalueen ohjauksen alaiseksi. Sen sijaan Puola pystyi soveltavasti käyttämään etenkin kilpailun strategiaa. Kilpailun strategian avulla Puola menestyi neuvotteluissa saavuttamalla osallistumisoikeuden euroalueen huippukokouksiin, joka täyttää kilpailun strategiaan yhtenä vaihtoehtona kuuluvan vaikutusalueista taistelun. Puola lisäksi haastoi vallitsevan statushierarkian, jonka se katsoi osittain ei-legitiimiksi. Haasto onnistui, sillä Puolalla oli jo varsin hyvä status, jonka kautta se pystyi perustelemaan tavoitteensa neuvotteluissa.

Kuten edellä kerroin, euroaluetta lukuun ottamatta Puolalla ei ollut Euroopan unionin suhteen uusia pyrkimyksiä. Sen sijaan Puola ryhtyi toteuttamaan statusasemalleen sopivaa toimintaa ohjeistamalla eurooppalaisia kumppaneitaan Puolalle tärkeimmällä alueella, turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa. Sikorski tosin toteaa, että Puolan tärkein vaikutuskanava on ”pehmeä valta” diplomatian keinoin (Sikorski 2013). Kuten analyysin aikana on käynyt selväksi, pehmeän vallan keinot kun ENP:n ja sen viitekehyksessä erityisesti Itäisen kumppanuuden ovat olleet Puolalle keskeisiä kanavia statuksen hamuamiseen. Etenkin Euroopan unionin itärajalle tähtäävä Itäinen kumppanuus ja kautta positiivisen demokratiakehityksen vahvistaminen ja Euroopan unionin laajentuminen ovat olleet Puolalle myös yksi ulottuvuus turvallisuuspolitiikasta. Puolan itäraja on osa EU:n ulkorajaa ja rajan työntäminen kauemmas itään olisi tietysti myös turvallisuutta lisäävä tekijä Puolalle. Puolan statusnousu etenkin EU:n itäpolitiikan ajajana piti sinetöityä Itäisen kumppanuuden huippukokouksessa Vilnassa marraskuussa 2013. Puola oli EU-puheenjohtajuutensa aikana onnistunut pitkäaikaisessa tavoitteessaan, eli Ukrainan assosiaatiosopimuksen⁴⁹ valmistelussa ja Vilnan kokouksessa Ukrainan piti allekirjoittaa sopimus ensimmäisenä Itäisen kumppanuuden maana. Assosiaatiosopimus on tärkeä askel

---

⁴⁹ Assosiaatiosopimuksessa luodaan poliittinen ja taloudellinen liitto EU:n ja tässä tapauksessa Ukrainan välille. Ukraina yhdenmukaistaa politiikkaansa ja lainsäädäntöään EU:n kanssa ja EU puolestaan tukee Ukrainaa taloudellisesti ja tukee reformeja kauttaaltaan. Assosiaatiosopimus on tärkeä askel kohti EU:n jäsenyyttä. EU:n ja Ukrainan sopimuksesta lisää: <http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/association_agreement/index_en.htm>.

kohti Euroopan unionin jäsenyyttä, joka on siis ollut myös Puolan jatkuva tavoite Euroopan unionin jäsenyyden aikana. Ukrainan presidentti Viktor Janukovyč kuitenkin kieltäytyi allekirjoittamasta sopimusta ja sopimus jäi pöydälle tunnetuin seurauksin: Ukrainan pääkaupungissa Kiovassa käynnistyi *Euromaidan*-nimellä tunnettu mielenosoitus, jonka seurauksena Janukovyč lopulta pakeni Ukrainasta ja hänet erotettiin presidentin virasta.

Assosiaatiosopimuksen epäonnistuminen oli koko Euroopan unionille mutta erityisesti Puolalle valtava arvovaltatappio ja samalla erittäin raju isku koko Itäisen kumppanuuden olemassaololle. Ukrainan positiivinen kehitys olisi voinut pelastaa koko aloitteen jatkon, mutta sen sijaan Ukrainasta tuli aloitteen pahin epäonnistuminen. Jo aiemmin Armenia oli hylännyt EU-tien ja liittynyt Venäjän muodostamaan tulliunioniin, ja lisäksi Valko-Venäjän ja Azerbaidžhanin ihmisoikeustilanteet käytännössä estivät neuvottelut assosiaatiosopimuksesta (Wiśniewski 2013, 9). Vain Moldova ja Georgia jatkoivat täysipainoisesti Itäisen kumppanuuden alla ja Moldovan kanssa EU jopa sai sovittua viisumivapaasta matkustamisesta huhtikuussa 2014 (Euroopan parlamentti 2014). Ukraina toki allekirjoitti assosiaatiosopimuksen maaliskuussa 2014 kun uusi hallitus oli valittu, mutta sopimuksen merkitys ei ollut enää niin suuri. Venäjä oli valloittanut Krimin niemimaan ja itä-Ukrainassa oli käytännössä sotatila. Huolimatta sopimuksesta, Ukraina ei ollut yhtään lähempänä jäsenyyttä EU:ssa. Samalla Puolan turvallisuustilanne oli heikentynyt. Puolan statuksen kannalta on mielenkiintoista havainnoida, miten Itäisen kumppanuuden epäonnistuminen näkyi Puolassa. Radosław Sikorskin viimeinen *exposé* toukokuussa 2014 keskittyi hyvin pitkälti Ukrainan kriisiin ja sen seurauksiin Puolalle, Euroopan unionille ja unionin naapuruuspolitiikalle. Sikorski piti Itäistä kumppanuutta kaikesta huolimatta onnistuneena projektina, jonka ansiosta ”[e]nemmistö Euroopan unionin jäsenmaista, muun muassa Itäisen kumppanuuden ansiosta, puhuu idästä samaan sävyyn kuin Varsova”⁵⁰ (Sikorski 2014). Sen sijaan naapuruuspolitiikan epäonnistumisen kokonaisuudessaan Sikorski asetti EU:n jäsenmaiden harteille. Hänen mukaansa kaikki jäsenmaat eivät ole ottaneet vastuuta naapuruuspolitiikasta, tai ovat keskittyneet vain itäiseen tai eteläiseen naapurustoon. EU:n jäsenmaiden suhtautuminen naapurustoonsa on epäjohdonmukaista eikä tarjoa mitään mekanismeja, joiden avulla kumppanimaat selviäisivät ”esimerkiksi sellaisista painostuksen muodoista kuin kauppasaarrot tai energiakiristys” (Sikorski 2014). Lukemalla kaikki EU:n jäsenmaat epäjohdonmukaisiksi toimijoiksi Sikorski tietysti pitää myös Puolaa vastuullisena naapuruuspolitiikan epäonnistumisesta. Mutta suurimman vastuun hän säilyttää EU:n byrokratialle, joka ei mahdollista

---

⁵⁰ The majority of European Union Member States, also thanks to the Eastern Partnership, speak about the East in a similar tone to Warsaw's.

joustavaa ja nopeaa toimintaa silloin kun siihen on mahdollisuus. Carnegie -ajatuspajan haastattelussa toukokuussa 2014 Sikorski vielä täsmensi naapuruuspolitiikan epäjohdonmukaisuutta.

Assosiaatiosopimus Ukrainan kanssa valmistui Puolan puheenjohtajuuden aikana joulukuussa 2011. Toisin sanoen meillä oli puolentoista vuoden aikaikkuna jota emme käyttäneet. Ja osa tästä johtuu siitä, että kestää niin kauan kääntää kaikki teksti kansallisille kielille ja hyväksyttää lakimiehillä. Tämä ei ole riittävän jämäkkä tapa toimia (Carnegie 2014).

Puola käsitteli statustappionsa omalta osaltaan myöntämällä osavastuullisuutensa mutta siirtämällä päävastuun koko Euroopan unionille, joka hanke naapuruuspolitiikka sinänsä tietysti on ollut. Siirtämällä vastuun EU:lle, Puola pystyi ainakin omasta näkökulmastaan jatkamaan Itäisen kumppanuuden hyvien puolien korostamista. Puolan onneksi jo vuonna 2013 neuvoteltu Euroopan unionin monivuotinen rahoituskehys vuosille 2014–2020 (Multiannual Financial Framework) takasi Itäiselle kumppanuudelle tuntuvan rahoituksen (Sikorski 2013). Etenkin kun Ukraina myöhemmin allekirjoitti assosiaatiosopimuksen, Puola kykeni säilyttämään statustappiosta huolimatta positiivisen itsetuntonsa, joka on tärkeää statuspyrkimysten jatkamisessa. Ukrainan kriisi koettiin Puolassa – kuten monessa muussakin Euroopan valtiossa – turvallisuusuhkana. Puola oli kuitenkin havahtunut turvallisuusympäristön muutokseen jo aiemmin, mutta Ukrainan kriisi tietysti kiihdytti muutosta. Puolan jäsenyysaika Euroopan unionissa oli ollut lähes täydellisen rauhan aikaa eikä Eurooppaa tai Puolaa kohtaan ollut mitään laajempaa turvallisuusuhkaa. Niinpä turvallisuuspolitiikka Euroopan unionin viitekehyksessä ei ollut edennyt oikeastaan mihinkään suuntaan. Puola luotti Natoon ja erityisesti Yhdysvaltojen tukeen mahdollisen turvallisuusuhkan torjumisessa (ks. esim. Longhurst 2008, O'Donnell 2012). Puolahan oli Natossa jo kannuksensa hankkinut osallistumalla etenkin Afganistanissa vaikeimpien ja vaarallisimpien alueiden turvaamiseen. Puolan atlanttismi tiedettiin EU:ssa yleisesti, tosin verrattuna 2000-luvun alkuvuosiin rajuin Yhdysvallat-myönteisyys oli Puolassa jo karissut. Kuitenkin 2010-luvun alkuun asti Puola piti Yhdysvaltoja Naton ja Euroopan turvallisuuden takaajana. Libyan sota⁵¹ kuitenkin muutti Varsovan suhtautumista Yhdysvaltoihin turvallisuuden takaajana. Yhdysvallat pyrki pysymään Libyan pommitusoperaatiossa taustalla ja antamaan johtovastuun Naton eurooppalaisille jäsenille. Vastuun siirtäminen liittyi osaltaan Yhdysvaltojen ulkopolitiikan muutoksen, joka siirsi ulkopolitiikan fokuksen Lähi-idästä ja Euroopasta Tyynellemerelle (Clinton 2011). Muutoksella Yhdysvallat pyrki vastaamaan Kiinan nousuun kohti suurvaltastatusta. Samaan aikaan Libyan sodan kanssa Varsovassa ymmärrettiin, että Yhdysvaltojen

---

⁵¹ Libyan sota oli osa arabikevään seurauksia. Libyan kansannousun tavoitteena oli syöstä Muammar Gaddafi pois vallasta. Naton johtama liittouma pommitti Libyaa maaliskuun ja marraskuun välisen ajan tarkoituksena auttaa opposition joukkoja Gaddafin kukistamiseksi.

jättämää turvallisuusaukkoa Euroopassa ei pystytty paikkaamaan eurooppalaisin voimin. Vuoden 2011 *exposéssa* Sikorski oli vielä positiivinen ja ilmoitti, että yksi Puolan EU-puheenjohtakauden tärkeimmistä tehtävistä on ”eurooppalaisen puolustusidentiteetin vahvistaminen” (Sikorski 2011). Vuotta myöhemmin Sikorski kuitenkin totesi, että puheenjohtajakauden kokemusten mukaan ”EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa on mahdotonta implementoida 27 maan muodostamassa ryhmässä” (Sikorski 2012). Vuoden 2013 *exposéssa* Sikorski totesi, että EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on edelleen tärkeä osa Puolan ulkopolitiikkaa, ”vaikka emme haudokaan illuusiota siitä, että se korvaisi Naton tämän vuosikymmenen loppuun mennessä”⁵² (Sikorski 2013).

Pahimman Yhdysvallat-orientaation jälkeen Puola on 2010-luvun taitteesta lähtien hyödyntänyt EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ohjaamisessa itselleen luomaa statusta vastuunkantajana tai asioidenhoitajana. Tuon statuksen ulkoministeri Sikorski määritteli itse tiedonannossaan vuonna 2010. Sen jälkeen Puola alkoi nopeasti valmistella yhdessä Visegrad-kumppanimaiden kanssa yhteistä EU:n taisteluosastoa ja hieman myöhemmin vastaava projekti käynnistettiin Weimar-maiden kesken. Yhdessä taisteluosastoprojektien kanssa vuonna 2012 alkoi myös mittakaavaltaan jättimäinen Puolan puolustusvoimien modernisaatioprojekti, joka jatkuu edelleen. Pääpiirteittäin puolustusvoimien pitäisi olla uuden mallin mukainen vuonna 2022. Projektin tarkoitus on tietenkin lisätä Puolan turvallisuutta, mutta sillä on eittämättä myös statusulottuvuus. Mikä tästä statuksen hamuamisesta tekee mielenkiintoisen, on se että puolustusvoimiensa uudistamisessa Puola käyttää soveltavasti sekä kilpailun että luovuuden strategiaa.

Helpompi näkökulma on kilpailun strategia, jonka tavoitteena on päästä samalle tasolle tai jopa ohittaa statusryhmää dominoiva/dominoivat toimijat. Usein kilpailun strategian indikaattoreita ovat geopoliittinen kilpailu ja asevarustelu (Larson & Shevchenko 2010, 13). Puolassa kilpailun strategian käynnistymistä osoittavat edellä mainitsemani seikat, eli puolustusvoimien modernisaatio sekä rivakka EU:n taisteluryhmien kehittäminen. Samalla Puola otti aktiivisemman osan koko Visegrad-ryhmän toiminnasta ja Sikorski alkoi tiedonannoissaan painottaa entistä enemmän kahdenkeskisiä suhteita myös Baltian maihin (Sikorski 2011, 2012, 2013). Vuoden 2011 tiedonannossa Sikorski sanoi suoraan, että välittömän lähialueen lisäksi myös Itämeren alue on ”poliittisesti ja taloudellisesti” Puolan intressialuetta. ”Se, pysyykö Puola tärkeänä eurooppalaisena toimijana vai vain alueellisena

---

⁵² [...] even though we harbour no illusions about it replacing Nato by the end of this decade.

kumppanina, riippuu siitä miten toimimme näiden alueiden kanssa”⁵³, Sikorski (2011) sanoi. Lähialueiden suhteen on hyvä muistaa, että myös Itäistä kumppanuutta voidaan jossain määrin pitää kilpailun strategian toteuttamisena, sillä myös siinä kilpaillaan alueellisesta vaikutusvallasta. Puola on kuitenkin toteuttanut Itäistä kumppanuutta ja naapuruuspolitiikkaa ensisijaisesti EU-kehyksessä, joten pidän sitä enemmän luovuuden strategiaan kuuluvana.

Puolustusvoimien modernisaatio puolestaan on jättimäinen projekti, jonka budjetti on noin 30 miljardia euroa ja pitää sisällään kaikki puolustushaarat ja aselajit (Puolan puolustusministeriö 2013). Samalla Puola teki päätöksen nostaa puolustusmenojen osuuden kahteen prosenttiin bruttokansantuotteesta, joka on Naton toivoma minimipanostus. Puolalle lisäys ei ollut järisyttävä, sillä puolustusmenojen osuus bkt:sta oli jo 2000-luvun puolivälistä asti ollut melko lähellä tuota maagista kahta prosenttia (Maailmanpankki 2015). Asevarustelun ja puolustusmenojen kasvattamisen myötä Puola on onnistunut tekemään statusnousua Naton sisällä, sillä se on yksi vain viidestä Naton jäsenmaasta, joka kykenee ja haluaa panostaa puolustusmenoihin toivotut kaksi prosenttia bkt:sta. Modernisaatio-ohjelman myötä Puola teki selväksi muille Nato-maille, että se on valmis samanlaiseen vastuunkantajan rooliin kuin Euroopan unionissa. Vuoden 2013 tiedonannossa Sikorski sanoi, että omaa turvallisuutta ei voi asettaa vain liittolaisten varaan, vaan omien asevoimien on mahdollistettava liittolaisten kyky tulla auttamaan (Sikorski 2013). Natossa Puolan modernisaatioprojekti ja asevarustelu statuksen kohottamisen keinona otettiin positiivisesti vastaan. Asevarusteluun liittyy usein tulkintaongelma, sillä statuspyrkimysten näkökulmasta asevarustelua tehdään oman turvallisuuden lisäämiseksi eikä muiden uhkaamiseksi (Larson & Shevchenko 2010). Puolan tapauksessa tulkintaongelmaa ei kuitenkaan Naton jäsenmaiden suunnalta ollut. Puolan statushamuaamisen positiivisesta vastaanotosta Natossa kertoo muun muassa se, että Nato päätti järjestää Puolassa marraskuussa 2013 suurimman sotaharjoituksensa lähes kymmeneen vuoteen. *Steadfast Jazz 2013* -harjoituksessa harjoiteltiin muun muassa sotilaallista avunantoa Baltian maille, joka siis on Puolan intressialuetta (Lucas 2013). Erilaisten tapahtumien järjestäminen ja isännöinti on yksi luovuuden strategian keinoista.

Kilpailun strategian puolesta puhuvat siis alueellisen vaikutusvallan lisääminen sekä asevarustelu, mutta kilpailun strategian tärkein indikaattori – statusryhmää dominoivan toimijan haastaminen – puuttuu kokonaan. Puolalla ei ollut mitään halua haastaa Yhdysvaltojen asemaa Naton johdossa, vaan yksinkertaisesti käyttää Naton löyhän statushierarkian luoma tila. Lisäämällä huomattavasti

---

⁵³ Whether Poland will remain an important European actor or just a regional partner will depend on how well we engage these regions.

puolustusmenojaan Puola nousi siihen pieneen ryhmään, joka panostaa puolustukseensa Naton toivoman määrän. Huolimatta Ukrainan kriisistä Sikorski keskittyi tiedonannossaan pääasiassa positiivisiin asioihin ja Puolan kohonneen statusaseman vakuutteluun. Vuonna 2014 tuli kuluneeksi kymmenen vuotta Puolan liittymisestä Euroopan unioniin ja 15 vuotta liittymisestä Natoon. Euroopan unionin jäsenyyden saavutukset Sikorski veti yhteen alleviivaamalla Puolan selkeän statusnousun.

Puola on merkittävästi edennyt Euroopan unionin poliittisessa hierarkiassa – maasta joka katsoi unionia vain taloudellisen turvallisuuden näkökulmasta, valtioksi joka ottaa lisääntyvästi enemmän vastuuta koko unionin tulevaisuudesta (Sikorski 2014a).

Sikorskin tiedonannosta käy selväksi, että Puola on saavuttanut sellaisen statuksen, jota se lähti aktiivisesti hakemaan Kansallisfoorumin ja Puolan kansanpuolueen muodostettua hallituksen vuonna 2007 ja uudestaan vuonna 2011. Samalla Sikorski kuitenkin ilmoitti, että Puolla on jo uusia statustavoitteita. Edellisessä, vuoden 2013 tiedonannossa Sikorski jo totesi, että Baltia on Puolan intressialuetta. Vuonna 2014 hän vielä laajensi tuota aluetta ilmoittamalla Visegrad-alueelta Baltian läpi aina Pohjoismaihin ulottuvasta uudesta yhteistyöalueesta, ”jossa Puolalla on johtava rooli” (Sikorski 2014a). Puolan keskeisin vaikutuskanava tässä yhteistyössä on Itämeren maiden neuvosto (Sikorski 2013).

Niinpä vain kilpailun strategiaa mielenkiintoisempaa onkin tarkastella Puolan asevarustelua *luovuuden strategian* kautta, jonka toteuttamisessa käytetään osittain kilpailun strategiaa. Kuten teorialuvussa on jo todettu, luovuuden strategian keskeisin asia on se, että se mahdollistaa statuspyrkimykset ilman, että samalla haastaa vallitsevan statushierarkian. Vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa strategiaa ovat esimerkiksi toimijaan liitettyjen negatiivisten konnotaatioiden uudelleenmuotoilu tai uuden kategorian käyttöönotto, jossa toimija voi yksin osoittaa paremmuutensa (Larson & Shevchenko 2010, 15). On tietysti oleellista kysyä, missä määrin asevarustelun voidaan edes katsoa kuuluvan luovuuden strategian alle, etenkin kun asevarustelun englanninkielinen käännös *arms race* viittaa jo selvästi kilpailuun. Uskoakseni Puolan tapauksessa asevarustelun voi katsoa luovuuden strategian keinoksi, sillä asevarustelu ei ole itse tarkoitus vaan keino varsinaisen tavoitteen saavuttamiseksi. Tavoite on tässä tapauksessa nostaa Puolan status Naton (miksei myös EU:n) sisällä niin korkeaksi, että Puola voi perustellusti vaatia Naton vahvempaa läsnäoloa Euroopassa ja etenkin Puolassa, Naton itärajalla. Alkusysäyksen antoi Puolan ja Yhdysvaltojen välinen epäonnistunut ohjuspuolustusjärjestelmä. Jo presidentti George W. Bushin hallinto oli aikanaan sopinut Puolan kanssa Patriot-ilmapuolustusjärjestelmän pysyvästä sijoittamisesta Puolaan, mutta hanke peruuntui Barack Obaman ensimmäisellä presidenttikaudella. Korvaukseksi Yhdysvallat sijoitti vuoden 2014 alussa 12 F-16

hävittäjää ”määrittelemättömäksi” ajaksi Puolaan harjoittelemaan puolalaisten joukkojen kanssa. Sikorski ilmoitti vuoden 2014 tiedonannossaan, yhdysvaltalaisväittäjien asemointi Puolaan on osa pitkän aikavälin turvallisuuspoliittista tavoitetta, jossa Nato-joukkojen olemassaolosta Puolassa tulee pysyvää.

Nato-joukkojen määrä alueellamme tulee kasvamaan. Sen myötä karkotamme joidenkin ihmisten pelot ja tukahdutamme toisten toiveet siitä, että Puola olisi toisen luokan jäsen Natossa. (Sikorski 2014a.)

Sikorski tekee Puolan statuspyrkimykset tässä selväksi varsin suoraan ja painokkaasti. Todennäköisesti ”toiveiden tukahduttamisella” Sikorski viittaa Venäjään, joka piti tuolloin ja jo aiemminkin Naton lisääntyntä toimintaa itäisessä Euroopassa merkinä Naton uhittelusta. Puola alkoikin vaatia Natolta lisäpanostusta itäisen sivustan puolustamiseen. Puolalle olennaisinta oli saada maahan pysyviä Nato-tukikohtia (Radio Poland 2014). Erityisesti Saksa oli vahvasti Puolan vaatimuksia vastaan, sillä Naton ja Venäjän välinen perussopimus⁵⁴ (Nato-Russia Founding Act) vuodelta 1997 kieltää Nato-joukkojen pysyvän sijoittamisen itäiseen Eurooppaan (Buras 2014).

4.5. Paluu vuoteen 2005

Kansallisfoorumin, Puolan kansanpuolueen sekä erityisesti Donald Tuskin ja Radosław Sikorskin edesauttama Puolan statuksen vakaa nousukausi päättyi käytännössä kesällä 2014. Kesäkuun puolivälissä puolalainen sanomalehti *Wprost* vuoti julkisuuteen keskusteluja, joita varsovalaisen huippuravintolan tarjoilijat olivat salaa äänittäneet. Niin sanotun *Waitergate*-skandaalin suurin kohu syntyi Sikorskin kommenteista, kun hän kommentoi Puolan ja Yhdysvaltojen välisen liiton olevan ”arvoton”. Skandaalin seurauksena Sikorski erosi ulkoministerin tehtävästä syyskuussa 2014 ja siirtyi *Sejm*’n puhemieheksi. Sikorskin lyhytaikaiseksi seuraajaksi valittiin Kansallisfoorumin Gregorz Scheytyna, joka jatkoi Sikorskin viitoittamalla tiellä syksyn 2015 vaaleihin asti. Sikorskin ohella myös pääministeri Donald Tusk poistui Puolan politiikasta kun hänet valittiin Eurooppa-neuvoston puheenjohtajaksi elokuun lopulla. Tuskin tilalle nousi terveysministerinä toiminut Ewa Kopacz, jonka aikana puolueen suosio laski laskemistaan. Kesällä 2015 *Waitergate* nousi uudelleen pinnalle ja tällä kertaa Sikorski joutui eroamaan myös puhemiehen paikalta. Kopacz ei onnistunut enää kääntämään Kansallisfoorumin suosiota nousuun.

Pääoppositiopuolue Laki ja oikeus -puolue puolestaan onnistui vakuuttamaan äänestäjät siitä, että Kansallisfoorumi on pitkällä valtakaudellaan vieraantunut tavallisesta kansasta eikä siten oleva enää

---

⁵⁴ Naton ja Venäjän perussopimus luettavissa <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_25468.htm>.

sopiva johtamaan Puolaa. Laki ja oikeus myös onnistui populistisessa vaalikampanjassaan, jossa se lupasi muun muassa laskea eläkeikää ja ottaa käyttöön niin sanotun 500+-lapsilisäohjelman, jonka myötä lapsiperheet saisivat 500 zlotya (n. 120 euroa) lapsilisää kuukaudessa (Cienski 2015a). Lapsilisäohjelma hyväksyttiin virallisesti keväällä 2016 käyttöön otettavaksi. Lokakuussa järjestetyissä parlamenttivaaleissa Kansallisfoorumi kärsi murskatappion kannatuksen pudottua yli 15 prosenttia edellisiin vaaleihin verrattuna. Laki ja oikeus puolestaan otti ylivoimaisen voiton saavuttaen alahuone *Sejm*'n paikoista 51 prosenttia sekä ylähuoneen paikoista 61 prosenttia. (Cienski 2015b.) Puolue siis pääsi muodostamaan hallituksen itsenäisesti, ilman apupuolueita.

Vaalien jälkeinen tilanne muistutti sikäli vuotta 2005, että Laki ja oikeus -puolueen puheenjohtaja Jarosław Kaczyński ei tälläkään kertaa asettunut pääministeriehdokkaaksi. Vaaleissa puoluetta johti puolueen varapuheenjohtaja Beata Szydło, josta tuli vaalivoiton myötä Puolan pääministeri. Puolalaiset politiikan tutkijat tosin ovat esittäneet valistuneita arvauksia siitä, että todellisuudessa pääministeri Szydłon ja presidentti Dudan taustalla maata ohjailee juuri Kaczyński, jonka ansiosta Szydło ja Duda ovat nousseet nykyisiin asemiinsa (Cienski 2015b, Foy 2016). Vaalivoiton jälkeen Laki ja oikeus alkoi uudistaa etenkin maan sisäpolitiikkaa hyvin rajuin toimenpitein. Erityisesti maan perustuslakituomioistuimen (*Trybunał Konstytucyjny*) toimintaan puuttuminen herätti Euroopan unionissa vakavia syytöksiä Puolan oikeusvaltioperiaatteen toteutumisesta (Sobczyk 2016). Myös ulkopoliitikassa suunta muuttui aavistuksen EU-kriittisemmäksi. Uudeksi ulkoministeriksi valittiin kokenut, Puolan ulkoasiainhallinnossa pitkän uran tehnyt Witold Waszczykowski. Hän työskenteli Radosław Sikorskin ulkoministerikaudella apulaisulkoministerinä sekä Kansallisen turvallisuusviraston apulaispäällikkönä.

Waszczykowski (2016) ensimmäinen *exposé* tammikuun lopulla oli statuspyrkimysten näkökulmasta maltillinen, mutta hyvin erilainen kuin Sikorskin seitsemän tiedonantoa. Waszczykowski jatkoi Sikorskin linjaa siinä, että Puola on nostettava Euroopassa asemaan, jossa se voi ohjata unionin politiikkaa. Tavoite on siis sama, mutta keinot statusnousuun ovat erilaiset. Waszczykowski on perusoletus, että Puolan status on viime vuosina laskenut ja sen vuoksi sisäpoliittiset muutokset herättävät niin suurta huomiota Euroopassa.

Puolan ulkopoliittikka on saamassa takaisin sen vapauden, joka siltä puuttui muutaman viime vuoden aikana ja mihin jotkut kumppanimme eivät olleet tottuneet. Siitä meidän pitäisi etsiä lähteet Puolasta annettuihin

poleemisiin mielipiteisiin, joita viime päivinä on kuultu eurooppalaisilta poliitikoilta.⁵⁵ (Waszczykowski 2016.)

Hän käsittelee statustappion hyvin perinteisellä tavalla. Statuksen menetys tapahtui menneisyydessä Kansallisfoorumin johtaman hallituksen aikana, joten Laki ja oikeus -puolueen tehtävänä on palauttaa se tasolleen. Siinä missä Sikorski uskoi (perustellusti) statuksen nousemiseen eurooppalaisten ja kansainvälisen instituutioiden kautta, Waszczykowskiin näkemyksen mukaan Puolan ulkopoliitiikan vaikuttavuus ja siten statusnousu on parhaiten saavutettavissa kahdenvälisen- ja alueellisen yhteistyön kautta. Hänen mukaansa koko ”eurooppalainen projekti” on tällä hetkellä uhattuna, koska Euroopan unioni yrittää syventää integraatiota – joka oli myös Puolan toive edellisen hallituksen aikana – vaikka jäsenmaat eivät sitä halua. Puolan tavoitteena on ”vapaiden ja tasa-arvoisten kansakuntien liitto”, mutta sitä ei saavuteta ”kahden tason unionin kautta, eli euroalueen jatkuvasti syvenevien poliittisten ja taloudellisten siteiden kautta”⁵⁶ (Waszczykowski 2016). Näin ollen Waszczykowski siirtää vastuun Puolan statustappiosta myös Euroopan unionille. ”Me näemme yrityksiä siirtää osa sellaisten päätösten seurauksista valtioille, joilla ei ole ollut mitään osaa päätöksentekoprosesseissa, ja mitkä esitellään sitten päätöksinä, jotka ovat *fait accompli*”⁵⁷ (Waszczykowski 2016). Waszczykowski perustaa Puolan statuspyrkimykset Sikorskin tavoin alueelliseen politiikkaan. Sikorski korosti Itäistä kumppanuutta ja sen lisäksi viimeisissä tiedonannoissaan Visegrad-Baltia-Skandinavia -yhteistyöaluetta. Sikorskille alueellinen yhteistyö tapahtui kuitenkin aina EU-näkökulmasta ja tavoitteena oli vahvistaa EU:n rakenteita ja toimintakykyä. Siten Sikorskin ajama toiminta voidaan luokitella luovuuden strategian käyttämiseksi.

Waszczykowski puolestaan haluaa alueellisen yhteistyön kautta vahvistaa kansallisvaltioiden yhteistyötä ja toimintakykyä, eli hän kyseenalaistaa Euroopan unionin sisäisen suhteellisen statusrankingin. Samoin hän mainitsee tiedonannossaan useasti kahdenväliset suhteet EU:n ulkopuolisiin strategisiin kumppaneihin, joista tärkeimpänä on tietysti edelleen Yhdysvallat. Sen lisäksi Kiina ja Persianlahden alueen maat ovat Puolalle lisääntyvän kiinnostuksen kohteita. Waszczykowskiin näkemys on se, että vahvistamalla kahdenvälisiä suhteita sekä alueellista yhteistyötä Euroopan unionin sisällä Puolan status – sekä muiden EU: kaltoin kohtelemien jäsenmaiden – status nousee sen verran, että haitallinen ja liian syvä integraatio on mahdollista estää. Toki on tärkeä huomioda, että

---

⁵⁵ Polish foreign policy is regaining the empowerment it lacked during the last few years and to which some of our partners were not accustomed. This is where we should look for the sources of polemic opinions about Poland which in recent days have been heard from different European politicians.

⁵⁶ Through a two speed Union i.e. ever closing economic and political ties among the Eurozone states.

⁵⁷ We are seeing attempts to shift some of the consequences of such decisions onto the states that had no part in the decision making process and which are then presented with a *fait accompli*.

Waszczykowski ei missään nimessä halua Puolaa pois Euroopan unionista. Sen sijaan EU:n pitäisi palata alkuperäiseen tarkoitukseensa, eli neljään perusvapauteen: ihmisten, pääoman, palveluiden ja tavaroiden vapaaseen liikkumiseen (Waszczykowski 2016). Näin ollen Waszczykowskiin linja voidaan luokitella maltilliseen kilpailun strategiaan, sillä Puola haastaa avoimesti EU:n nykykäytännöt ja ehdottaa niiden muuttamista. Kilpailun strategia mahdollinen, sillä Euroopan unioni on jälleen jonkinlaisessa muutostilassa. Monissa jäsenmaissa oikeistolaiset puolueet ovat nostaneet kannatustaan ja onnistuneet siten vaikuttamaan esimerkiksi maahanmuuttopolitiikkaan (Aisch *et al.* 2016).

Kilpailun strategian säännönmukaisesta käytöstä osoittaa myös pääministeri Beata Szydło *exposé* (2016). Szydło mukaan Puola tulee Euroopan unionissa harjoittamaan aktiivista ja suoraviivaista politiikkaa ja tavoittelemaan politiikan toteuttamisen vapautta takaisin. Szydło kiinnittää puolueen politiikan edelliseen hallituskautteen toteamalla, että ”[p]erustamme politiikkamme päättäväisesti presidentti Lech Kaczyńskin pyhälle muistolle”⁵⁸ (Szydło 2016). Naton suhteen Waszczykowski jatkaa Sikorskin linjaa, jossa tähtäimenä on sotilaallisen läsnäolon lisääminen itäisessä Keski-Euroopassa ja erityisesti Puolassa. Sikorskin ja Waszczykowskiin erottaa kuitenkin jälleen näkökulmaero. Sikorski (2013, 2014) painotti Puolan puolustusvoimien modernisaatiota ja sitä, kuinka kansallisen puolustuksen pitää olla kunnossa ennen kuin voi alkaa vaatia liittolaisilta suojelua. Samoin Sikorskin tavoitteena oli jälleen nostaa Puolan statusta Natossa sisäisesti, eli panostamalla puolustusmenoihin Naton toivoma kaksi prosenttia bkt:sta ja pyrkimällä muokkaamaan Naton toimintaperiaatteita muun muassa Walesin huippukokouksessa (Sikorski 2014). Waszczykowski sen sijaan kyseenalaistaa koko Naton toimintakyvyn ja vaatii sen sijaan Yhdysvaltoja ottamaan vastuun Naton itäsivustan turvaamisesta.

Meillä on selvä viesti liittolaisillemme ja Natoon kuulumattomille jäsenmaille ja haluamme muistuttaa heitä: liittokunnan sotilaallinen infrastruktuuri ei ollut, ei ole eikä tule olemaan uhka kenellekään. [...] Naton Varsovan huippukokouksen lähestyessä odotamme vahvaa Yhdysvaltojen tukea vahvistaaksemme liittokunnan itäistä sivustaa. Liittokunnan sisällä, solidaarisuuden pitäisi sitoa kaikkia ja olla tasa-arvoinen kaikissa tilanteissa. Aiemmin ne olivat operaatiot Haitissa, Afganistanissa ja Irakissa. Tänään se on Naton itäinen sivusta joka tarvitsee erityishuomiota. (Waszczykowski 2016).

Waszczykowskiin näkemys on samassa linjassa presidentti Andrzej Duda kanssa, joka kertoi Financial Times -lehden haastattelussa, että Puola kokee olevansa Naton ”puskurialue”, sillä yhtä lukuun ottamatta kaikki Naton tukikohdat Euroopassa sijaitsevat Varsovaa lännempänä (Foy 2015).

---

⁵⁸ Nawiążemy tu zdecydowanie do polityki świętej pamięci Pana Prezydenta Lecha Kaczyńskiego.

Laki ja oikeus -puolueen identiteetin hallinnan strategia Naton suhteen on uuden hallituksenkin kehityksessä hieman hankala tulkittava. Kansallisfoorumin johtaman hallituksen strategia oli jotain kilpailun ja luovuuden strategian väliltä, sillä Puola aloitti puolustusvoimiensa modernisoinnin varsin massiivisella tavalla, mikä kilpailun strategian näkökulmasta voidaan laskea asevarusteluksi. Pää tavoite oli parantaa Puolan kansallista puolustuskykyä ja sitä kautta saada lisää statusta Naton sisällä. Waszczykowski sen sijaan ei mainitse mitään kansallisen puolustuskyvyn parantamisesta vaan toteaa itäisen Keski-Euroopan olevan turvaton alue, jonka turvallisuuteen pitäisi panostaa todella merkittävästi. Alueen vertaaminen Irakiin tai Afganistaniin on raju veto, ottaen huomioon niiden alueiden turvallisuustilanteen kokonaisuudessaan. Kuten EU:n tapauksessa, myös nyt Waszczykowski ajama toiminta voidaan luokitella kilpailun strategiaan, sillä hän pitää selkeästi Naton suhteellista rankingia epälegitiiminä ilmaistessaan, että Nato ei nykyisellään ole uhka kenellekään ja viittaamalla siihen, että Naton solidaarisuus ei koske kaikkia sen jäsenmaita. Hankalaksi tulkinnan tekee se, että samalla Varsova toivoo kahdenkeskisissä suhteissa panostusta ensisijaisesti Puolan turvallisuuteen, mutta toissijaisesti myös Naton toimintaan. Merkittävää on erityisesti se, että vaikka Waszczykowski kyseenalaistaa Naton legitiimiyden hän ei ilmaise, että Puola olisi haastamassa nykyistä tilannetta. Haastaminen kuitenkin kuuluu tärkeänä osana kilpailun strategiaan, sillä statusnousua tavoitellaan sen kautta. Sen sijaan hän vaatii Yhdysvaltojen kautta Natoa parantamaan toimintaansa, ikään kuin Nato olisi jokin itsenäinen toimija, johon Puolalla ei ole vaikutusvaltaa.

5. Lopuksi – luovuuden vai kilpailun strategia?

Edellisen luvun aikana olen käynyt läpi Puolan statuksen kehittymistä hieman reilun kymmenen vuoden aikana ja sen pohjalta olen yrittänyt löytää keinoja vastata johdantoluvussa esittämäni kysymykseen siitä, mitä identiteetin hallinnan strategioita Puolan on käyttänyt pyrkiessään nostamaan statustaan etenkin Euroopan unionissa. Analyysin teoreettisena viitekehyksenä olen käyttänyt sosiaalisen identiteetin teoriaa, joka on johdettu kansainvälisen politiikan tutkimukseen sosiaalipsykologian tieteenalalta. Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa teoriaa on käytetty etenkin statustutkimuksessa, joten teoreettinen viitekehys on tutkielmani kannalta erittäin hyvä. Sosiaalisen identiteetin teorian keskiössä on kolme identiteetin hallinnan strategiaa, joiden kautta toimijoiden statuspyrkimyksiä tarkastellaan. Strategiat ovat sosiaalinen liikkuvuus, sosiaalinen kilpailu ja sosiaalinen luovuus. Analyysiluvussa tutkin Puolan statuspolitiikkaa jakamalla tarkastelujakson neljään osaan neljän tarkastelujaksolle osuneen hallituskauden mukaan. Ensimmäinen, vain kahden vuoden mittainen hallituskausi oli Laki ja oikeus -puolueen johtama, kaksi seuraavaa nelivuotiskautta olivat Kansallisfoorumi-puolueen johtamia ja viimeisin, vasta syksyllä 2015 alkanut jälleen Laki ja oikeus -puolueen johtama. Analyysin menetelmänä olen käyttänyt teoriaohjattua sisällönanalyysia, jossa tutkimuksen analyysiyksiköt – kolme identiteetin hallinnan strategiaa – nousevat suoraan teoriasta.

Tutkielmani primääriaineisto koostuu yhteensä kymmenestä Puolan parlamentissa pidetystä ulkoministerin tiedonannosta hallituksen ulkopoliitikasta, eli *exposé*sta. Ulkoministerin tiedonanto on vuotuinen tapahtuma, joten aineisto on kattava sekä johdonmukainen. Koska Kansallisfoorumi-puolue oli Puolassa valtapuolue kahden hallituskauden ajan, aineisto koostuu pääosin Radosław Sikorskin tiedonannoista, joita on yhteensä seitsemän. En kuitenkaan pidä tätä ongelmana, sillä Sikorskin pitämistä tiedonannoista kuvastuu erittäin hyvin statuspyrkimysten eteen tehty pitkäjänteinen työ, joka samalla tarjoaa varsin selvän mahdollisuuden havainnoida statuspyrkimysten ja niiden saavuttamiseksi käytettyjen strategioiden kehittymisen. *Statuspolitiikan suhteen aineiston analyysista voi Puolan tapauksessa tehdä seuraavia keskeisiä johtopäätöksiä.* Ensinnäkin, vaikka teoriakirjallisuuskin painottaa, että useita identiteetin hallinnan strategioita voi toteuttaa samaan aikaan, ainakin Puolan tapauksessa näyttää siltä, että valitussa ”päästrategiassa” pitäydytään johdonmukaisesti. Toiseksi statuspolitiikka ja sen tekemisessä käytettävät strategiat ovat aina riippuvaisia vallassa olevan hallituksen käsityksestä puolalaisesta identiteetistä sekä ajatuksesta Puolan asemasta suhteessa muihin toimijoihin.

Kansallisfoorumin hallituskaudella ja Radosław Sikorskin ollessa ulkoministerinä Puola noudatti ”oletusarvoista” statuspyrkimysten kaavaa. Etenkin Sikorskin ensimmäisessä *exposéssa* oli viittauksia sosiaalisen liikkuvuuden strategian käytöstä. Sikorski mainitsi Puolan tarpeesta tehdä hyppy samalle tasolle eurooppalaisten kumppanien kanssa, joka onnistuu ennen muuta integroitumalla yhä lähemmin etenkin Euroopan unioniin. On kuitenkin tärkeää huomata, että Sikorskin ensimmäisen *exposén* aikana Puola oli ollut jo lähes neljä vuotta Euroopan unionin jäsenmaana. Huolimatta Kaczyńskien valtakauden Euroopassa herättämästä hämmennyksestä, Puola oli kuitenkin joutunut opettelemaan EU:n toimintaperiaatteita ja toimintatapoja, joten Tuskin hallitus ei joutunut aloittamaan täysin tyhjän päältä. Alistuminen täysin EU:n ohjaukseen ei todennäköisesti olisi ollut enää statuspyrkimysten kannalta voittava strategia, vaikka Puola sitä jossain määrin toteuttikin aivan Kansallisfoorumin hallituskauden alkuvuosina. Lähes suora siirtyminen luovuuden strategian käyttöön oli kuitenkin statuspyrkimysten näkökulmasta oikea valinta. Sitä kautta Puola pystyi myös tuomaan esille kykyään tehdä kompromisseja ja yhteistyötä, kuten Sikorski useassa tiedonannossaan perusteli. Puola esimerkiksi panosti EU-puheenjohtajakaudellaan euroalueen ongelmien selvittämiseen ja välittämiseen, vaikka se ei missään nimessä ollut Puolan kannalta tärkein asia agendalla. Luovuuden strategian johdonmukaisesta toteuttamisesta kertoo myös Itäisen kumppanuuden – joka jo itsellään on luovuuden strategian kirkkaasti onnistunein toteutus – pitkäjänteinen ja kompromissihakuinen toteutus. Se, että Puola on pystynyt säännöllisesti pitämään Itäistä kumppanuutta esillä varsin korkean profiilin asiana Euroopan unionissa, kertoo jo omalta osaltaan menestyksekkäästä luovuuden strategian toteuttamisesta. Myös se seikka, että Puola ei runnonut väkisin Ukrainan assosiaatiosopimusta läpi puheenjohtajakaudellaan osoittaa, että luovuuden strategia todella oli Puolan suunnitelmallinen tapa edistää statusnousua.

Laki ja oikeus -puolueen hallituskausien mitta on aineistossani huomattavasti lyhyempi kuin Kansallisfoorumin, mutta kuitenkin riittävän pitkä osoittaakseen, että sosiaalisen kilpailun strategia on myös tälle puolueelle voittava strategia. Puolueen ensimmäisellä, lyhyeksi jääneellä hallituskaudella korostuu merkittävimmin liikkuvuuden strategian suurin ongelma, eli ohjauksen alaiseksi alistuminen. Teoriakirjallisuuden mukaan tuutoroinnin kohteeksi joutuminen on nöyryyttävää ja vaikeasti hyväksyttävää etenkin isoille valtioille, kuten Venäjälle tai Kiinalle. Aineistoni analyysi kuitenkin osoittaa ainakin Puolan tapauksessa, että tuutoroinnin kohteeksi joutuminen on haastavaa myös keskisuurille valtioille, jotka ovat aiemmin historiassaan olleet statukseltaan merkittäviä, kuten Puola Puola-Liettuan tasavallan aikana. Varovasti arvioiden sama tilanne pätee esimerkiksi Turkkiin, jolla on ollut vaikeuksia asettua Euroopan unionin arvioitavaksi jäsenyyssuhteiden suhteen. Kilpailun strategia

ei kuitenkaan ole Laki ja oikeus -puolueelle sattumalta valikoitunut tapa vastustaa ohjausta. Nykyisen pääministeri Szydłon *exposén* kommentti siitä, että politiikkaa tehdään edesmenneen Lech Kaczyńskin muistolle, osoittaa kilpailun strategian olevan puolueen ideologinen valinta. Samoin kuin vuonna 2005, myös vuonna 2016 puolue vastustaa liian syvää integraatiota ja pitää Euroopan unionia liian suurena ja kontrolloivana toimijana, joka vie jäsenmailta toimintavapauden. Siihen viittasi myös ulkoministeri Waszczykowski ensimmäisessä tiedonannossaan.

Kansallisfoorumin sekä Laki ja oikeus -puolueen identiteetin hallinnan strategian valinnan ristiriidasta päästään tutkielman toiseen keskeiseen johtopäätökseen, eli laajempaan strategian valintaa määrittävään kontekstiin. Molemmat hallitukset pyrkivät eri strategioilla samaan lopputulokseen eli Puolan statuksen nostamiseen niin merkittäväksi, että Puola pystyy vaikuttamaan erityisesti koko Euroopan unionin politiikan tekemiseen. Molemmat perustelevat valitsemiaan strategioita Puolan kultaisella menneisyydellä Puola-Liettuan tasavallan aikana. Siinä missä Sikorski ja Kansallisfoorumi katsovat Puolan tuolloin itse epäonnistuneen, Laki ja oikeus lukuisine ulkoministereineen näkee tilanteen pikemminkin niin, että jo silloin ulkoiset voimat puuttuivat Puolan olemassaoloon. Johtopäätökset sen seurauksista ovat näkyvästi erilaiset. Toinen isompi tekijä on Solidaarisuus-liikkeen perintö, jota nämä kaksi puoluetta ovat hyödyntäneet eri tavoin. Kansallisfoorumille perintö avaa yhteistyövoittoisen tien lähteen. Laki ja oikeus -puolueessa ja etenkin Kaczyńskien näkökulmasta Solidaarisuus-liikkeen myötä vain kasvot Puolan politiikassa vaihtuivat mutta kommunistit jäivät edelleen valtaan. Tätä vääryyttä vastaan, eli ulkopuolisten sekaantumista Puolan asioihin, Laki ja oikeus perustaa politiikkatoimensa. Liikkuvuuden strategian käyttö, eli liiallinen alistuminen yhteistyöhön EU:n kanssa johtaa Puolan itsemääräämisoikeuden katoamiseen, joten Puolan ulkopoliitiikan tulee olla proaktiivista ja kumartelematonta.

Sosiaalisen identiteetin teorian soveltaminen kansainvälisen politiikan tutkimukseen on edelleen melko tuore asia, mutta Deborah Larsonin ja Alexei Shevchenkon malli identiteetin hallinnan strategioiden käyttämisestä statuspyrkimysten edistämiseksi on tutkielmassani mielestäni osoittautunut erittäin käyttökelpoiseksi. Teoriassa on tosin tiettyjä ongelmakohtia, joita olen yrittänyt tutkielmassani tuoda esiin. Erityisesti sosiaalisen kilpailun strategia on mielestäni varsin kapeasta näkökulmasta tulkittu, kun sen katsotaan pitävän sisällään lähinnä hyvin perinteisen geopolitiittisen kilpailun asevarustelukilpailuineen. Esimerkiksi tutkielmani tapauksessa se asettaa rajoitteita sille, missä määrin Puolan voidaan katsoa käyttävän kilpailun strategiaa. Elementtejä on etenkin aivan viime vuosien Nato-suhteessa, mutta kokonaisuudessaan kilpailun strategian sisältö ja indikaattorit kaipaavat

mielestäni laajemman näkökulman huomioon ottamista. Larsonin ja Shevchenkon muodostama teoreettinen malli on toki heidän omassakin tutkimuksessaan käytetty pääasiassa suurvaltojen välisen statuskampailun tulkinnan välineeksi, joten sikäli teorian oletukset ovat ymmärrettävät. Nouseville, selkeästi ei sotilaalliseen muutokseen pyrkivien valtioiden kohdalla kilpailun strategia asettaa kuitenkin rajoitteita. Kuten on mainittu, teoria on varsin tuore kansainvälisen politiikan tutkimuksessa ja kehittyä tutkimuksen myötä. Mielenkiintoinen lisäjuonne on tutkimuksen lisääntyminen tunteiden vaikutuksesta poliittiseen päätöksentekoon. Teorialuvussa lyhyesti esittelemäni, myös sosiaalisen identiteetin teoriaan perustuva *ryhmän sisäisten tunteiden teoria* IET vaikuttaa erittäin mielenkiintoiselta ja tarjoaa myös statustutkimukselle jotain uutta, etenkin kun esimerkiksi tämän tutkielman puitteissa voidaan havaita, että statuspyrkimykset perustuvat usein laajempaan käsitykseen kansakunnan luonteesta ja identiteetistä. Omaan tutkielmaani ja mahdolliseen jatkotutkimukseen liittyen on hyvä todeta, että teorian testaamisen suhteen tulokset eivät ole välttämättä ole kovin hyvin yleistettävissä, sillä jokainen valtio on erilainen ja statuspyrkimykset pohjautuvat erilaisiin taustakehyksiin. On myös tärkeää ottaa huomioon, että tutkielmani tarjoaa Puolan suhteen vain yhden näkökulman statuspyrkimyksiin. Keskityin Puolalle tärkeään ”itäiseen ulottuvuuteen”, mutta erilaisen näkökulman valitsemalla olisin voinut päätyä toisenlaisiin johtopäätöksiin statuspyrkimysten suhteen. Valitsemani näkökulman puitteissa tutkielmani kuitenkin selvästi osoittaa Puolan statuspyrkimysten toteuttamiseksi käytetyt strategiat sekä tarjoaa myös perusteluja sille, miksi mikäkin strategia on missäkin tilanteessa valittu. Pohjimmiltaan perustelut strategian valinnalle ovat ainakin Puolan tapauksessa juurtuneet kulloistenkin päätöksentekijöihin käsitykseen puolalaisesta identiteetistä.

Kuten edellä mainitsin, sosiaalisen identiteetin teoria sekä statusteoria kansainvälisessä politiikassa on tutkimuskirjallisuudessa keskittynyt hyvin pitkälti suurvaltojen statuspolitiikkaan ja kysymykseen suurvaltastatuksesta. Mielestäni tutkielmani kuitenkin osoittaa, että Puolan kaltaisten keskisuurten valtojen tutkiminen on vähintään yhtä tärkeää jo sen vuoksi, että tutkimuskenttä on laajempi. Edellä mainitsemani Turkki voisi hyvinkin olla erittäin hedelmällinen kohde tämän tutkielman kaltaiselle pohdinnalle, sillä Osmanien valtakunnan jatkajana Turkilla on ehkäpä vielä vahvempi historian painolasti kannettavanaan kuin Puolalla. Varovasti arvioiden esimerkiksi vuoden 2016 aikana eskaloituneessa pakolaiskriisissä Turkin toimia voidaan pitää sosiaalisen kilpailun strategian mukaisina. Omaan tutkielmaani liittyvän laajemman, puolalaista identiteettiä koskevan pohdinnan nimissä on sanottava, että tutkielmassa esittelemäni Puolan nykypolitiikan jakolinjat ovat selvästi, jopa odotettua vahvemmin, edelleen näkyvissä. Viime syksyn parlamenttivaalien tulos ja sitä seuranneet tapahtumat kertovat vahvojen ääripäiden olemassaolosta ja konsensuspolitiikan olemattomuudesta ja

mahdottomuudesta. On tärkeää muistaa, että Puolan kolmannen tasavallan poliittinen kenttä on vasta todella nuori, sillä esimerkiksi Kansallisfoorumi sekä Laki ja oikeus ovat iältään vasta reilusti alle parikymppisiä puolueita. Parlamenttivaalit sekä presidentinvaalit osoittivat myös Puolan poliittisen kentän vakiintumattomuuden kun puolalainen muusikko Paweł Kukiz polkaisi nopeasti pystyyn oman valitsijamiesyhdistyksensä ja sijoittui presidentinvaaleissa peräti kolmanneksi voittaen ensimmäisellä kierroksella peräti 21 prosenttia äänistä. Myös parlamenttivaaleissa Kukizin ryhmä saavutti kolmannen sijan. Toisaalta syksyn parlamenttivaalien tulos kertoo, että Puolassa on kannatusta näille moderneille puolueille, sillä perinteisesti vahvojen vasemmistopuolueiden kannatus romahti katastrofaalisesti. Vasemmistopuolueiden kannatuksen heikkeneminen vaikuttaa tosin olevan yleiseurooppalainen ilmiö. Voi hyvinkin olla, että jos tyytymättömyys Laki ja oikeus -puolueen toimintaan jatkaa kasvamistaan, neljän vuoden päästä Kukiz tai joku muu yllättäjä muotoilee Puolan statuspolitiikkaa. Joka tapauksessa pitkään vakaalta ja ennakoitavissa olevalta näyttäneet Puolan sisä- ja ulkopoliittikka ovat yhtäkkiä todella arvaamattomia ja Kansallisfoorumin aikaansaama politiikan ennustettavuus ja jatkuvuus on muuttunut täysin.

Tutkielmani valmistui pääpiirteittäin jo aivan kesäkuun alussa, joten liitän tähän vielä lyhyen katsauksen kesän 2016 tapahtumiin Puolan statuspyrkimysten näkökulmasta. Kesän tärkein tapahtuma Puolassa oli Naton huippukokous, joka järjestettiin Varsovassa heinäkuun alussa. Itäisen ulottuvuuden näkökulmasta Puola sai statuspyrkimyksilleen vastakaikua. Kuten Witold Waszczykowski omassa *exposéssaan* sanoi, Puolan ja Naton itärajan vahvistaminen on tärkeää ja siihen Nato myös puuttui huippukokouksessaan. Nato nimittäin lähettää Puolaan ja Baltian maihin yhteensä neljä pataljoonaa sotilaita ja kalustoa, eli yhden pataljoonan kuhunkin maahan. Määrä ei ole kovin suuri, mutta se osoittaa, että Nato ottaa itärintaman vahvistamisen ainakin poliittisella tasolla tosissaan. Puolalle lisävahvistusten voidaan katsoa olevan jälleen askel eteenpäin statuspyrkimyksissä itäisen ulottuvuuden näkökulmasta. Euroopan unionissa Puolan status sen sijaan jatkaa hienoista matalalentoa, sillä Puolan perustuslakituomioistuimen tilanne on edelleen ratkaisematta. Elokuun alussa perustuslakituomioistuin päätti jälleen, että sitä koskeva uusi lainsäädäntö on laitton, joten tuomioistuin on edelleen käytännössä toimintakyvytön. Sen sijaan pakolaiskriisissä Puola on osoittanut vaihteeksi hieman säyseämpää puoltaan. Pääministeri Beata Szydło sanoi elokuun lopussa, että Puola olisi valmis sopimaan yhteiseurooppalaisista periaatteista pakolaisten kohtelussa. Kokonaisuudessaan Nato-kokous, perustuslakituomioistuin kiista ja pakolaiskriisi ovat kuitenkin osoittaneet, että Puola pyrkii edelleen korottamaan statustaan Euroopan unionissa ja Natossa, keinot vain ovat muuttuneet enemmän sosiaalisen kilpailun strategian suuntaan.

Kokonaisuudessaan tutkielman tarkastelujakson puitteissa on sanottava, että identiteetin hallinnan strategian valintaan vaikuttaa ainakin Puolan tapauksessa hyvin vahvasti vallassa olevien politiikkojen käsitys ja tulkinta Puolan historiasta ja sen vaikutuksesta Puolan nykytilaan. Etenkin Kansallisfoorumi-puolueen pitkällä valtakaudella on näkyvissä Donald Tuskin näkökulma Puolasta, joka haluaa aloittaa puhtaalta pöydältä ja korostaa yhteistyökykyään Euroopan unionin suuntaan. Pitkäjänteisesti ja pienin askelin suoritettut statuspyrkimykset johtivat lopulta siihen, että 2010-luvun alkuvuosina Puolan status nousi merkittävästi etenkin Puolalle tärkeässä itäisessä ulottuvuudessa nimenomaan luovuuden strategian avulla. Niinpä sen voidaan katsoa olleen tarkastelujaksolla vallitseva strategia Puolan statusnousun takana. On vielä liian aikaista sanoa, mihin tilanne kehittyy Laki ja oikeus -puolueen hallituskaudella, mutta tällä hetkellä näyttää siltä, että luovuuden sijaan Puola pyrkii vaikuttamaan omaan statukseensa suuremmin kuin aiemmin.

LÄHTEET

PRIMÄÄRIINEISTO

Fotyga, Anna (2007): Information of the Minister of Foreign Affairs on the Polish Government's foreign policy in 2007.

Meller, Stefan (2006): Information of the Minister of Foreign Affairs on the Polish Government's foreign policy in 2006.

Sikorski, Radosław (2008): Information of the Minister of Foreign Affairs on the Polish Government's foreign policy in 2008.

Sikorski, Radosław (2009): Information of the Minister of Foreign Affairs on the Polish Government's foreign policy in 2009.

Sikorski, Radosław (2010): Information of the Minister of Foreign Affairs on the Polish Government's foreign policy in 2010.

Sikorski, Radosław (2011): Information of the Minister of Foreign Affairs on the Polish Government's foreign policy in 2011.

Sikorski, Radosław (2012): Information of the Minister of Foreign Affairs on the Polish Government's foreign policy in 2012.

Sikorski, Radosław (2013): Information of the Minister of Foreign Affairs on the Polish Government's foreign policy in 2013.

Sikorski, Radosław (2014a): Information of the Minister of Foreign Affairs on the Polish Government's foreign policy in 2014.

Waszczykowski, Witold (2016): Information of the Minister of Foreign Affairs on the Polish Government's foreign policy in 2016.

SEKUNDÄÄRIINEISTO

Szydło, Beata (2016): Exposé premier Beaty Szydło.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS JA TIETEELLISET ARTIKKELIT

Arkilic, Ayca (2008): The Eastern Dimension. The EU's Relations with Its Eastern Neighbours. *Conference paper for the European Consortium for Political Research Standing Group on the European Union Fourth Pan-European Conference on EU Politics*. Saatavissa <<http://www.jhubc.it/ecpr-riga/virtualpaperroom/064.pdf>>, luettu 21.3.2016.

Copsey, Nathaniel & Karolina Pomorska (2010): Poland's power and influence in the European Union: The case of its eastern policy. *Comparative European Politics* vol. 8, no. 3, 304–326.

Copsey, Nathaniel & Karolina Pomorska (2014): The Influence of New Member States in the European Union: The Case of Poland and the Eastern Partnership. *Europe-Asia Studies* vol. 66, no. 3, 421-443.

Eskola, Jari & Juha Suoranta (1998): Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Fischer, Ronald J. (1990): The Social Psychology of Intergroup and International Conflict Resolution. New York: Springer-Verlag

Forsberg, Tuomas (2014): Status conflicts between Russia and the West: Perceptions and emotional biases. *Communist and Post-Communist Studies* vol. 47, no. 3-4, 323-331.

Gosu, Armand (2014): No future without the Founding Fathers. VoxEurope 31.10.2014. Saatavissa <<http://www.voxeurop.eu/en/content/article/4846987-no-future-without-founding-fathers>>, luettu 16.3.2016.

Hahn-Fuhr, Irene & Lang, Kai-Olaf (2013): Ambitious realism. The Eastern Partnership as a top priority of the Polish EU Presidency. Teoksessa Karolewski, Irenusz Paweł; Mehlhause, Thomas & Sus, Monika (toim.): Poland's EU Council Presidency under Evaluation. Navigating Europe through Stormy Waters. Nomos.

Hajdú, Eszter (2015): The ugly truth of project V4. *Visegrad Insight* vol. 2 no. 6.

Hermann, Margaret G. (2008): Content Analysis. Teoksessa Klotz, Audie & Deepa Prakash (toim.): Qualitative Methods in International Relations. A Pluralist Guide. Houndmills: Palgrave Macmillan, 151-167.

Hymans, Jacques E. C. (2002): Applying Social Identity Theory to the Study of International Politics: A Caution and an Agenda. *Seminar Paper for International Studies Association convention, March 2002*. Saatavissa <<http://www-bcf.usc.edu/~hymans/hymansSITpaper.pdf>>, luettu 16.12.2015.

Hymans, Jacques E. C. (2006): The Psychology of Nuclear Proliferation. Identity, Emotions and Foreign Policy. Cambridge: Cambridge University Press.

Kaczyński, Piotr Maciej (2011): Polish Council Presidency 2011. Ambitions and Limitations. *Swedish Institute for European Policy Studies (SIEPS)*, 2011:3, December 2011.

Karolewski, Irenusz Paweł; Mehlhause, Thomas & Sus, Monika (2013): Mission satisfactorily accomplished. The Polish EU Council Presidency as an efficient service provider with moderate results. Teoksessa Karolewski, Irenusz Paweł; Mehlhause, Thomas & Sus, Monika (toim.): Poland's EU Council Presidency under Evaluation. Navigating Europe through Stormy Waters. Nomos. 163-176.

Kuźniar, Roman (2009): Poland's foreign policy after 1989. Budrich UniPress.

Larson, Deborah Welch & Shevchenko, Alexei (2010): Status, Identity and Rising Powers. *Centre for International Peace and Security Studies (CIPSS). Working paper, October 2010*. Saatavissa <http://cepsi-cipss.ca/docs/publications/Larson_Shevchenko_Working%20Paper.pdf>, luettu 7.1.2016.

Larson, Deborah Welch & Shevchenko, Alexei (2014): Managing Rising Powers: The Role of Status Concerns. Teoksessa Paul, T.V.; Larson, Deborah Welch; Wohlforth, William C. (toim.): Status in World Politics. New York: Cambridge University Press, 33-57.

Longhurst, Kelly (2008): A Note on the Polish Atlanticism on the Move. *American Foreign Policy Interests*. 30: 136-143.

Longhurst, Kelly (2013): Where from, where to? New and old configurations in Poland's foreign and security policy priorities. *Communist and Post-Communist Studies* 46 (2013) 363-372.

Marcinkowska, Paula (2016): European neighbourhood policy, a Polish perspective. *UNISCI journal* no. 40, January 2016, 27-42.

Mercer, Jonathan (1995): Anarchy and Identity. *International Organization* vol. 49, no. 2, 229-252.

Murray, Stuart (2012): The Two Halves of Sports-Diplomacy. *Diplomacy and Statescraft*, no. 23, 579-592.

O'Neill, Barry (2001): Honor, Symbols and War. The University of Michigan Press.

O'Donnell, Clara Marina (2012): Poland's U-turn on European Defense: A Missed Opportunity. *Center on the United States and Europe at Brookings*. U.S. – Europe Analysis Series no. 53.

Larson, Deborah Welch; Paul, T.V. & Wohlforth, William C. (2014): Status and World Order. Teoksessa Paul, T.V.; Larson, Deborah Welch; Wohlforth, William C. (toim.): Status in World Politics. New York: Cambridge University Press, 3-33.

Pu, Xiaoyu & Schweller, Randall R. (2014): Status Signalling, Multiple Audiences, and China's Blue-Water Naval Ambition. Teoksessa Paul, T.V.; Larson, Deborah Welch; Wohlforth, William C. (toim.): Status in World Politics. New York: Cambridge University Press, 141-162.

Sasley, Brent E. (2011): Theorizing States' Emotions. *International Studies Review* 13, 452-476.

Sirén, Torsti (2009): State agent, identity and "world order": Reconstructing Polish defence identity after the Cold War era. Väitöskirja. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 26.

Smith, Karen E. (2005): The outsiders: The European neighbourhood policy. *International Affairs* vol. 81, no. 4, 757–773.

Steele, Brent J. (2008): Ontological security in International Relations. Self-Identity and the IR State. New York: Routledge.

Tajfel, Henri; Billig, M.G.; Bundy, R.P. & Flament, Claude (1973): Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology* 1(2), 149-178.

Tajfel, Henri & Turner, John (1979): An Integrative Theory of Intergroup Conflict. Teoksessa S. Worchel & W. G. Austin (toim.), *Psychology of Intergroup Relations*. Chicago: Nelson-Hall

Tajfel, Henri & Turner, John (1986): The social identity theory of inter-group behaviour. Teoksessa S. Worchel & W. G. Austin (toim.), *Psychology of Intergroup Relations*. Chicago: Nelson-Hall, 7-24.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2009): Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Riika: Livonia Print.

Volgy, Thomas J.; Corbetta, Renato; Rhaemy jr., J. Patrick; Baird, Ryan G.; Grant, Keith A. (2014): Status Considerations in International Politics and the Rise of Regional Powers. Teoksessa Paul, T.V.; Larson, Deborah Welch; Wohlforth, William C. (toim.): *Status in World Politics*. New York: Cambridge University Press, 58-84.

Wiśniewski, Paweł Dariusz (2013): The Eastern Partnership – It is high time to start a real "Partnership". *Carnegie Endowment Moscow Centre*. 11/2013.

Wohlforth, William C. (2014): Status Dilemmas and Interstate Conflict. Teoksessa Paul, T.V.; Larson, Deborah Welch; Wohlforth, William C. (toim.): *Status in World Politics*. New York: Cambridge University Press, 115-140.

MUUT ARTIKKELIT JA LÄHTEET

Aisch, Gregor; Pearce, Adam & Rousseau, Bryant (2016): How Far Is Europe Swinging to the Right? *New York Times*. Artikkelin 22.5.2016. Saatavissa <<http://www.nytimes.com/interactive/2016/05/22/world/europe/europe-right-wing-austria-hungary.html?smid=tw-nytimesworld&smtyp=cur>>, luettu 22.5.2016.

Buras, Piotr (2014): Has Germany sidelined Poland in Ukraine crisis negotiations? *European Council on Foreign Relations ECFR*. Saatavissa

<http://www.ecfr.eu/article/commentary_has_germany_sideline_poland_in_ukraine_crisis_negotiations301>, luettu 15.5.2016.

Carnegie Endowment (2014): EU Security Amid Crisis in Ukraine. Haastattelu 12.5.2014. Saatavissa <http://carnegieendowment.org/files/CE_Transcript_Sikorski_Final2.pdf>, luettu 19.5.2016.

Clinton, Hillary (2011): America's Pacific Century. *Foreign Policy*. Saatavissa <<https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>>, luettu 16.5.2016.

Euroopan komissio (2012): The European Endowment for Democracy – Support for the unsupported. Tiedote 12.11.2012. Saatavissa <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1199_en.htm>, luettu 12.5.2016.

Euroopan parlamentti (2014): Parliament gives green light to visa-free travel for Moldovan citizens. Tiedote. Saatavissa <<http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20140221IPR36646/Parliament-gives-green-light-to-visa-free-travel-for-Moldovan-citizens>>, luettu 19.5.2016.

Davies, Christian (2016): The conspiracy theorists who have taken over Poland. *The Guardian*. Artikkel 16.2.2016. Saatavissa <<http://www.theguardian.com/world/2016/feb/16/conspiracy-theorists-who-have-taken-over-poland>>, luettu 17.2.2016.

Foy, Henry (2015): Nato treats Poland like a buffer state, says new president. *Financial Times*. Haastattelu 13.8.2015. Saatavissa <www.ft.com/intl/cms/s/d6749156-410e-11e5-b98b-87c7270955cf>, luettu 14.5.2016.

Foy, Henry (2016): Jarosław Kaczyński: Poland's Kingmaker. Saatavissa <<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/8238e15a-db46-11e5-a72f-1e7744c66818.html>>, luettu 30.3.2016.

Gotkowska, Justyna (2010): Germany and the Eastern Partnership. *OSW Commentary*. Saatavissa <<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2010-06-18/germany-and-eastern-partnership>>, luettu 9.5.2016.

Lindstrom, Gustav (2007): Enter the EU Battlegroups. *Institute for Security Studies (EUISS)*. Chaillot paper no. 97, February 2007.

Lucas, Edward (2013): Time to Bang the Drums for Steadfast Jazz. *Center for European Policy Analysis CEPA*. Saatavissa <<http://cepa.org/index/?id=0d0dd06a746311e36ca0766cfe2b1b15>>, luettu 18.5.2016.

Maaailmanpankki (2015): Military expenditure (% of GDP). Saatavissa <<http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS/countries/1W?display=default>>, luettu 16.5.2016.

National Endowment for Democracy: History. Idea to reality. Saatavissa <<http://www.ned.org/about/history/>>, luettu 16.5.2016.

Obama, Barack (2014): Remarks by President Obama at at 25th Anniversary of Freedom Day 4.6.2014. Saatavissa <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/06/04/remarks-president-obama-25th-anniversary-freedom-day>>, luettu 29.2.2016.

Puolan puolustusministeriö (2012): Money for new military equipment guaranteed. Tiedote. Saatavissa <<http://archiwalny.mon.gov.pl/en/artukul/14701>>, luettu 17.5.2016.

Puolan ulkoministeriö (2012a): Polish Foreign Policy Priorities 2012–2016.

Puolan ulkoministeriö (2012b): The Polish effect - the success of Euro 2012 beyond expectations. Saatavissa <<http://en.msport.gov.pl/article/the-polish-effect-the-success-of-euro-2012-beyond-expectations>>, luettu 16.5.2016.

Sikorski, Radosław (2014b): We are on the right track. *Rzeczpospolita*. Mielipidekirjoitus 23.9.2014. Saatavissa <http://www.mfa.gov.pl/en/news/0_we_are_on_the_right_track____minister_radoslaw_sikorski_about_his_seven_years_as_chief_of_poland_s_diplomacy>, luettu 15.5.2016.